

**NAIS- JA MIESURHEILIJAN REPRESENTOINTI HELSINGIN SANOMISSA
VUODEN 2004 ATEENAN OLYMPIALAISTEN KONTEKSTISSA**

Suomen kielen pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
helmikuussa 2006
Tiina-Liisa Lehtinen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Lehtinen Tiina-Liisa	
Työn nimi – Title Nais- ja miesurheilijan representointi Helsingin Sanomissa vuoden 2004 Ateenan olympialaisten kontekstissa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Helmikuu 2006	Sivumäärä – Number of pages 103
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkimus käsittelee urheiluartikkeleiden nais- ja mieskuvaa. Aineistona käytettiin Helsingin Sanomien vuoden 2004 Ateenan olympialaisia käsitteleviä toimitettuja urheiluartikkeleita. Kvantitatiivinen analyysi kohdistui 105 artikkeliin. Kvalitatiivisesti analysoitiin olympialaisten yleisurheiluartikkelit, joita oli yhteensä 40. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mahdollisimman laajasti, millä tavoin sanomalehdessä representoidaan nais- ja miesurheilijaa kielellisten valintojen avulla. Erityinen mielenkiinto kohdistui siihen, eroaako naisten ja miesten representointi jollain tavalla toisistaan.</p> <p>Aineistolähtöisessä tutkimuksessa tarkasteltiin artikkeleiden määrällisen sukupuolijakauman lisäksi toimittajien sananvalintoja. Analyysin kohteina olivat urheilijoiden nimitykset, ulkonäön, luonteen ja taustojen kuvailu, sotametaforien ja <i>paras</i>-superlatiivin käyttö sekä urheilijan vertailu toiseen urheilijaan. Tutkimuksessa havainnoitiin myös neljästä eri urheilijasta muodostuvaa kokonaiskuvaa. Lisäksi tarkasteltiin sekä toimittajien että lukijoiden roolia merkitysten muodostumisessa. Analyysin pohjana oli kriittisen diskurssianalyysin perusajatus eli käsitys kielen ja yhteiskunnan dialogisesta suhteesta. Tutkimuksen kannalta olennaista on se, ettei kieli ole pelkkä kommunikoinnin ja tiedonvälityksen väline vaan paljon enemmän. Kielenkäyttöä tarkastellaan kriittisen kielentutkimuksen näkökulmasta yhteiskunnallisena toimintana, joka paitsi kuvaa todellisuutta myös muokkaa ja uusintaa sitä.</p> <p>Tutkimus osoitti, että naisurheilijat eivät saa yhtä paljoa palstatilaa kuin miesurheilijat. Myös osa kvalitatiivisen analyysin tuloksista kertoi, että mies on urheilijana edelleen normi, nainen poikkeus. Naisurheilijan nimityksissä urheilijan sukupuoli tuotiin toisinaan esiin <i>tAr</i>-johtimella ja <i>nais</i>-määriteosalla. <i>Mies</i>-urheilijan nimitykset muodostettiin sen sijaan usein mies-loppuisilla yhdyssanoilla. Ulkonäön kuvailussa naisurheilijoita representoitiin lähinnä kauneusdiskurssilla, miesurheilijoita puolestaan maskuliinisuusdiskurssilla. Näin ollen urheilijan ulkonäön kuvailu vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä naisesta esimerkiksi viehättävänä ja miehestä isona ja vahvana. Urheilijan luonteen kuvailu oli sen sijaan hyvin sukupuolineutraalia.</p> <p>Miesurheilijoiden taustojen kuvailu oli suurimmaksi osaksi opintojen kuvailua, sitä vastoin naisurheilijoista kerrottaessa taustojen kuvailu oli etenkin elämäkumppaniin ja harrastuksiin keskittynyttä. Koska miesurheilijoidenkin perheestä ja lapsista kuitenkin kerrottiin ja koska naisurheilijoidenkin opiskelu ja työ mainittiin joissakin artikkeleissa, oli taustojen kuvailu sekä sukupuolistereotyyppioita vahvistavaa että perinteisiä käsityksiä haastavaa. <i>Paras</i>-superlatiivin ja sotametaforien käyttö sekä vertailu toiseen urheilijaan osoittivat naisurheilijan toiseutta suhteessa miesurheilijanormiin. Kaiken kaikkiaan nais- ja miesurheilijat representoituivat toisaalta vahvasti naisina ja miehinä, toisaalta myös urheilijoina.</p>	
Asiasanat – Keywords kriittinen diskurssianalyysi, miestutkimus, naistutkimus, representointi, urheilujournalismi, urheilukieli	
Säilytyspaikka – Depository Fennicum	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimustehtävä ja -aineisto	1
1.2. Tutkittavat ilmiöt.....	3
1.3. Aikaisempi tutkimus	6
1.4. Kriittinen diskurssianalyysi.....	11
1.5. Suomalainen urheilujournalismi	14
2. MIESKESKEINEN UUTISKYNNYS	16
2.1. Urheilun maskuliininen historia.....	16
2.2. Kysyntä ja tarjonta	19
2.3. Toimittajan sukupuoli	21
2.4. Olympia-artikkeleiden määrä.....	22
2.4.1. Kaikkien artikkeleiden sukupuolijakauma.....	22
2.4.2. Yleisurheiluartikkeleiden sukupuoli- ja lajijakauma.....	24
2.5. Pohdintaa ja vertailua.....	26
3. URHEILIJAN NIMITYKSET	30
3.1. Naisurheilijat	30
3.1.1. <i>Nainen</i> -loppuiset yhdyssanat	30
3.1.2. <i>tAr</i> -johdin	31
3.1.3. <i>Nais</i> -määriteosa.....	33
3.1.4. <i>Neiti, neitonen ja nuori nainen</i>	35
3.2. Miesurheilijat	35
3.2.1. <i>Mies</i> -loppuiset yhdyssanat	35
3.2.2. <i>Nuorukainen</i>	37
3.2.3. <i>Jätkä, ukko ja herra</i>	38
3.3. Pohdintaa ja vertailua.....	39
4. URHEILIJAN ULKONÄÖN KUVAILU.....	44
4.1. Naisurheilijat	44
4.1.1. Vartalo.....	44
4.1.2. Kasvot	46
4.1.3. Yleinen olemus.....	48
4.1.4. Kauneus.....	51
4.2. Miesurheilijat	53

4.2.1. Vartalo.....	53
4.2.2. Kasvot	56
4.2.3. Yleinen olemus.....	57
4.3. Kauneusdiskurssi ja maskuliinisuusdiskurssi	59
5. MUUT REPRESENTOINTITAVAT	67
5.1. Luonteen kuvailu.....	67
5.2. Taustojen kuvailu	70
5.3. Sotametaforien käyttö	75
5.4. Paras-superlatiivin käyttö.....	77
5.5. Vertailu toiseen urheiliijaan	78
6. FEMINIINISYYS- JA MASKULIINISUUSDISKURSSIT NELJÄN ERI URHEILIJAN REPRESENTOINNISSA.....	82
6.1. Jelena Isinbajeva	82
6.2. Osleidys Menendez	84
6.3. Roman Sebrle	84
6.4. Hicham el-Guerrouj	85
6.5. Pohdintaa ja vertailua.....	86
7. MERKITYSTEN MUODOSTUMINEN.....	88
7.1. Toimittaja merkitysten muodostajana.....	88
7.2. Lukija merkitysten muodostajana	90
8. PÄÄTÄNTÖ	93
LÄHTEET.....	95
LIITTEET 1–4	100

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävä ja -aineisto

Tässä tutkimuksessani aion tarkastella nais- ja miesurheilijan representointia sanomalehdessä diskurssianalyysin keinoin. Kriittisen diskurssianalyysin mukaan kieli on dialogisessa suhteessa yhteiskunnan kanssa. Kieleen vaikuttavat vallitsevat arvot, mutta myös se itse luo todellisuutta. Näin ollen ei ole yhdentekevää, millä sanoilla kuvailemme toisiamme. Tutkimustehtävänäni on selvittää mahdollisimman laajasti, millä tavoin sanomalehdessä representoidaan nais- ja miesurheilijaa kielellisten valintojen avulla. Erityinen mielenkiintoni kohdistuu siihen, eroaako naisten ja miesten representointi jollain tavalla toisistaan. Koska tarkoitukseni ei ole vain kuvailla mahdollisia eroja, haluan pohtia myös sitä, miksi mahdollisia eroavaisuuksia nais- ja miesurheilijan representoinnissa on.

Valitsin tutkimukseni aineistoksi Helsingin Sanomat, koska se on suurin ja laajalevikkisin sanomalehtemme. Helsingin Sanomat on myös hyvin arvostettu sanomalehti. Ympäri Suomea tilattu sanomalehti tarjoaa myös journalistisia malleja paikallislehtien urheilutoimituksille. Koska lehti on niin laajalevikkinen, se osaltaan vaikuttaa koko yhteiskuntamme käsityksiin nais- ja miesurheilijasta. Helsingin Sanomien urheilusivuilla on lukijoita nykyisin kaikkiaan 577 000 (Helsingin Sanomien mediatiedot).

Aineistoni koostuu vuoden 2004 Ateenan olympialaisten (13.–29.8.2004) sanomalehtiartikkeleista. Olympialaisiin liitetään monenlaisia arvoja ja hyveitä. Vain olympialaiset kokoavat ainutlaatuisella tavallaan yhteen niin suuren joukon ihmisiä, joko urheilijoina tai katsojina. Tarkoitukseni on tutkimukseni alussa tarkastella kaikkia Ateenan olympialaisista kirjoitettuja artikkeleita kvantitatiivisesti sukupuolijakauman näkökulmasta. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni onkin se, onko naisurheilijoista ja miesurheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden määrässä eroa. Jotta kvantitatiivinen analyysini ei jäisi pelkäksi kuvailuksi, pohdin myös artikkeleiden sukupuolijakaumaan vaikuttavia seikkoja sekä sen mahdollisia seurauksia.

Tutkimukseni etenee laajemman aineiston kvantitatiivisen tarkastelun jälkeen yleisurheiluartikkeleiden kvalitatiiviseen analyysiin. Koska haluan analysoida aineistoani perusteellisesti ja syvällisesti, koin mielekkääksi aineiston rajaamisen kvalitatiivisessa tarkastelussa pelkästään toimitettuihin yleisurheiluartikkeleihin, joita on yhteensä 40. Kvan-

titatiivisessa tarkastelussa on sen sijaan mielestäni tärkeää ottaa huomioon kaikista lajeista kirjoitetut artikkelit, jotta urheilusivujen artikkeleiden sukupuolijakaumasta saisi riittävän kokonaiskuvan. Kvalitatiivisen analyysini aineistona ovat Ateenan olympialaisten yleisurheilua käsittelevät toimitetut artikkelit. Valitsin yleisurheilu-uutiset aineistokseni, koska uskon, että niissä on monipuolisia ilmauksia, sanoja ja kuvauksia. Yleisurheiluhan sisältää monenlaisia lajeja, joten myös lajien välinen vertailu on mahdollista. Kaiken kaikkiaan yleisurheilu saa Ateenan olympialaisuutisissa eniten palstatilaa. Lisäksi uskon, että juuri yleisurheilu kiinnostaa katsojia ja sanomalehden lukijoita olympialaislajeista eniten. Yleisurheilu kuvastaa monin tavoin olympialaisten mottoa ”Citius, altius, fortius”. Tavoitteena on esimerkiksi juosta nopeammin, hypätä korkeammalle ja heittää voimakkaammin kuin muut kilpailijat.

Tarkemmin ottaen tarkastelen vain niitä artikkeleita, jotka on toimitettu Helsingin Sanomissa. Toimituksellinen aines on eroteltu lehdessä selkeästi muusta aineksesta. Jokaisen toimitetun artikkelin alussa on toimittajan nimi. Tutkimukseni ulkopuolelle jäävät siten uutistoimistoilta saadut lyhyet uutiset sekä urheilutulosten osuus. Uutistoimistoista suoraan saadut ja kenties suoraan vieraasta kielestä käännetyt jutut eivät kuulu aineistooni. En myöskään huomioi urheilijoiden haastatteluista kirjoitettuja suorina lainauksia. Nämä rajaukset ovat mielestäni käytännöllisiä, koska haluan tutkia nimenomaan toimittajien käyttämää kieltä.

Tutkimukseni alussa on tarpeellista määritellä muutama tutkimukselle olennainen käsite. Käsitteitä *representaatio*, *diskurssi* ja *sukupuoli* käytetään arkipuheessa ja tutkimuskirjallisuudessa vaihtelevasti. *Representaatio* tarkoittaa jonkin esittämistä jonkinlaisiksi. *Re-*etuliite osoittaa, että kielen ulkopuolella olevat kohteet tulevat aina edustetuiksi kielessä; ne esitetään uudelleen. (Lehtonen 1996: 44–45.) Todellisuus ei siis näyttäytyä representaation kautta sellaisenaan vaan aina valikoidusta näkökulmasta ja epätäydellisenä. Representaatiot jäsentävät ja tuottavat todellisuutta aktiivisesti. (Koivunen 1996: 51–52.) Näin ollen nais- ja miesurheilijan representaation tutkiminen ei kohdistu itse urheilijoihin vaan nimenomaan heistä muodostettuun kuvaan Helsingin Sanomissa. Yksinkertaistaen tutkin sitä, miten nais- ja miesurheilija Helsingin Sanomissa esitetään. *Diskurssija* voidaan puolestaan tarkastella representoinnin tapoina. Erilaiset diskurssit ovat siten erilaisia näkökulmia. Myöskään diskurssit eivät siis kuvaa maailmaa sellaisenaan. (Fairclough 2003: 124.) Tarkastelen diskurssia yhteiskunnallisena ja sosiaalisena käytänteenä (Pietikäinen 2000: 196).

Koska aion tutkia nimenomaan sukupuolittunutta representointia, on aluksi syytä pohtia myös sitä, miten sukupuolen oikeastaan ymmärrän. Charpentierä (2001) mukailen *sukupuoli* ei ole mikään itsestäänselvyys eikä kielen ulkopuolista todellisuutta kuvaava sana. Sen sijaan se on malli, jota tuotetaan kulttuurissa yhä uudelleen ja uudelleen. Tuon mallin avulla ymmärrämme ja tulkitsemme itseämme ja toisiamme. Ihmiset on totuttu jakamaan kahteen vastakkaiseen luokkaan sukupuolen perusteella. Sukupuolta tuotetaan ja ylläpidetään jatkuvasti esimerkiksi mediateksteissä. (Charpentier 2001: 23.) Judith Butlerille (1990) sukupuoli on ennen kaikkea tekemistä ja esittämistä eli performatiivisuutta, ei olemista sinänsä. Sukupuoli on malli, jota tuotetaan yhä uudelleen erilaisilla tavoilla, puheella, eleillä, ilmeillä jne. Sukupuolen performatiivisuus on jatkuvaa toimintaa, toistamista. (Butler 1990: 136–140.) Sukupuolta toistetaan ja tuotetaan esimerkiksi sanomalehtien urheilusivuilla eli puheella ja kielellä. Uskon, että se, minkälaisina nais- ja miesurheilijat representoidaan mediassa, vaikuttaa jossain määrin myös käsityksiimme naisista ja miehistä.

Heti kielen opittuamme meillä on suuri määrä tietoa siitä, miten kulttuurimme määrittelee esimerkiksi sukupuolet. Ongelmana on kuitenkin se, että kieltä pidetään usein itsestäänselvytenä emmekä kiinnitä siihen juurikaan huomiota. Kuitenkin juuri tästä syystä kieli on niin voimakas sukupuoliroolien määrittelyssä. (Lindsey 1990: 46–47.) Sosialisointia voidaan ajatella olevan prosessi, jonka avulla ihmiset oppivat kulttuurinsa ja valmistautuvat tulemaan yhteiskunnan toimiviksi jäseniksi. Sosiaalistuttuamme kulttuurimme alamme esimerkiksi ymmärtää, että miehen ja naisen odotetaan käyttäytyvän eri tavalla monessa eri asiassa. Kulttuurimme muokkaa käsityksiämme miehestä ja naisesta, maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta. (Lindsey 1990: 37; Lorber 1994: 32.) Urheilumedian piilotetulla agendalla on voimakas vaikutus lukijoiden elämään ja mieliin. Urheilumedia muokkaa yleisön tietoisuutta sukupuolesta. Mediaa pidetään puolueettomana, mutta on kuitenkin selvää, että etenkin urheilumedia tarjoaa sukupuolistuneen näkökulman. (Hargreaves 1994: 196–197.)

1.2. Tutkittavat ilmiöt

Suomen kieltä voidaan lähtökohdiltaan pitää näennäisesti sukupuolineutraalina kielenä verrattuna moniin muihin Euroopan kieliin. Argumentteja, jotka puoltavat kieleemme sukupuolineutraaliutta, ovat ainakin seuraavat:

- 1) Suomesta puuttuu kieliopillinen suku (esimerkiksi saksassa *der*-maskuliini, *die*-femiini ja *das*-neutri).
- 2) Suomessa ei ole luonnollista sukua (esimerkiksi englannissa a woman – *she*, a man – *he*). Sen sijaan suomessa yksikön kolmas persoona on sukupuolineutraali pronomini *hän*.
- 3) Suomen *mies*-sanalla ei voi geneerisesti viitata ihmiseen (esimerkiksi englannissa *History of man* -niminen kirja käsittelee koko ihmiskunnan historiaa). (Esim. Ikola 1990a: 16, Tiililä 1994: 16, Engelberg 1995: 18.)

Tästä näennäisestä sukupuolineutraaliudesta huolimatta myös suomen kielessä on monenlaisia jälkiä ajasta, jolloin yhteiskunta oli nykyistä mieskeskeisempi, esimerkiksi *mies*-loppuiset yhdyssanat (Ikola 1990a: 16). Tässä tutkimuksessa aion analysoida sellaisia kielenpiirteitä, jotka representoivat nais- ja miesurheilijaa. Etenkin sanasto on tutkimukseni kannalta merkittävässä asemassa. Sanasto kertoo toimittajien ja koko yhteiskunnan asenteista ja arvoista. Sekä tietoinen että tiedostamaton sananvalinta paljastaa paljon. Kielen ja yhteiskunnan dialoginen suhde tulee ehkä selvimmin ilmi juuri sanastossa. Toimittajien ilmaisutapoihin vaikuttavat yhteiskunnallinen tilanne ja konteksti, lukija puolestaan ottaa usein toimittajan sanavalinnat annettuina kyseenalaistamatta niitä lainkaan – urheilijat nähdään usein sellaisina kuin toimittajat heidät representoivat. Pääkysymyksenäni onkin se, minkälaisilla sananvalinnoilla nais- ja miesurheilijaa representoidaan ja miksi.

Sananvalinnat ovatkin mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska niissä tulee esille toimittajan näkökulman valinta. Sanoihin voi liittyä niiden neutraalien eli kaikille kielenkäyttäjille yhteisen merkityksen lisäksi myös erilaisia sivumerkityksiä eli konnotaatioita. (Tiittula 1989: 8.) Eri ihmisille sama sana voi merkitä erilaisia asioita. Vastaanottaja voi päätellä toimittajan sananvalinnasta esimerkiksi toimittajan asenteita nais- ja miesurheilijaa, jotakin lajia tai jopa jotakin kansakuntaa kohtaan.

Tutkimukseni lähtökohdat nousevat aineistostani. Aineistolähtöisyys on olennainen osa tämänkaltaista tutkimusta, koska vasta aineistoa analysoimalla voi saada käsityksen kaikista sen piirteistä. Analyysini kohdistuu sekä kielen rakenteeseen että semanttisiin piirteisiin. Kielen rakenteellisia asioita pohdin varsinkin luvussa 3. Muissa luvuissa keskityn etenkin sanojen merkitysten ja semantiikan tarkasteluun.

Urheilijoista puhutaan monilla eri nimityksillä. Yksi tutkimuskysymyksistäni onkin se, millä tavoin nais- ja miesurheilijoita nimitetään. Huomioni kiinnittyy nimityksissä etenkin siihen, käytetäänkö neutraaleja sanoja vai ilmaistaanko sukupuoli jollain tavalla. Urheilijan nimitysten ohella mielenkiintoni kohdistuu urheilijan ulkonäön kuvailuun. Ul-

konäön kuvailu liittyy representointiin kiinteästi ja näkyvästi, niinpä toinen merkittävä tutkimustehtäväni on selvittää, millä tavoin urheilijoiden ulkonäköä kuvaillaan. Artikkeleissa kuvaillaan myös yleisurheilijoiden luonnetta. Pyrin selvittämään, minkälaisilla sanoilla kuvaillaan naisurheilijan luonnetta, minkälaisilla puolestaan miesurheilijan luonnetta. Eräs eroavaisuus nais- ja miesurheiluartikkeleiden välillä näyttää olevan se, millä tavoin kerrotaan urheilijoiden taustoista. Artikkelit usein paljastavat urheilijasta myös jotain henkilökohtaisempaa eli ne eivät pelkästään raportoivat tuloksia lakonisesti.

Edellisten kysymysten jälkeen tarkastelen vielä neljästä eri urheilijasta muodostuvaa kokonaiskuvaa feminiinisuuden ja maskuliinisuuden näkökulmasta. Analysoin tarkemmin sitä, miten neljän erilaisen yksittäisen urheilijan kokonaisvaltainen representaatio muodostuu Helsingin Sanomien artikkeleiden kielessä. Mielestäni tutkimukseni kattavuuden kannalta onkin olennaista siirtyä yksittäisten sanojen ja virkkeiden analyysistä urheilijoiden kokonaisrepresentaation pohtimiseen.

Tutkimukseni lopuksi aion tarkastella vielä sitä kysymystä, onko toimittajan sukupuoli merkitystä nais- ja miesurheilijan kuvauksissa. Toimittajan sukupuolen olen merkinnyt näkyviin jokaisen aineistoesimerkin koodiin kirjaimilla N (= nainen) ja M (= mies). Toimittaja on sanoja valitessaan myös tärkeä merkitysten muodostaja, mutta hänen lisäksi merkityksiä lukemalleen antavat luonnollisesti lukijat. Aionkin tarkastella myös lukijan asemaa merkitysten muodostajana. Jokainen lukija tulkitsee lukemaansa omista lähtökohdistaan käsin. Niinpä tässä tutkimuksessakin esitetyt tulkinnat ovat henkilökohtaisia käsityksiä merkityksistä.

Edellä esittelemäni analysoinnin kohteet olen valikoinut ensinnäkin sen vuoksi, että saisin mahdollisimman laajan kuvan nais- ja miesurheilijan representoinnista. Uskon myös, että näitä piirteitä analysoimalla pääsen pureutumaan representoinnin ydinalueille ja havaitsen kaiken oleellisen. Aineistoa analysoidessani kiinnitän huomiota myös siihen olennaiseen seikkaan, millä tavalla nais- tai miesurheilijaa ei aineistossani representoida. Tällainen mahdollisten, mutta ei-toteutuneiden representointitapojen pohtiminen tuo analyysiin lisää syvyyttä. Lisäksi varsinkin ulkonäön kuvailua analysoidessani pohdin joidenkin sanojen kohdalla sitä, olisiko sopivaa käyttää kyseistä ilmausta vastakkaista sukupuolta edustavasta urheilijasta vai ei. Näin pääsen havainnollistamaan sitä, millä tavoin naiseutta ja mieheyttä urheiluartikkeleissa tuotetaan ja uusinnetaan.

1.3. Aikaisempi tutkimus

Naisurheilijoiden esiintymistä mediassa on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tutkittu melko paljon. Tutkimuksia on tehty etenkin liikuntatieteen mutta myös viestintätieteiden ja kielitieteen aloilla. Varsinkin television ja sanomalehtien urheilu-uutisointi eli kommentaattorien ja toimittajien käyttämä kieli on ollut tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Esittelen seuraavaksi hieman aikaisempien tutkimusten tulosten yleispiirteitä ja oman tutkimukseni kannalta olennaisia havaintoja. Tämän jälkeen paneudun aikaisemman tutkimuksen puutteisiin ja ongelmiin sekä esitän oman analyysini lähtökohtia suhteessa aikaisemmissa tutkimuksissa ilmenneisiin tuloksiin.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu ensinnäkin se, että naisurheilijat eivät saa television urheilu-uutisissa yhtä paljon lähetysaikaa kuin miesurheilijat (Duncan ym. 1994: 253; Collin – Vuori 1999: 47; Koivula 1999: 4–5; Eastman – Billings 2000: 200; Knoppers – Elling 2001: 179). Myös sanomalehtien artikkelimääriä tarkastelemalla on päädytty samansuuntaisiin tuloksiin: naisurheilijat eivät saa yhtä paljoa palstatilaa kuin miesurheilijat (Nihtinen 1986: 34; Tuominen 1989: 109; Pirinen 1998b: 25–26; Kesti 1999: 53; Eastman – Billings 2000: 202; Koljonen 2000: 44; Knoppers – Elling 2001: 179; Harris – Clayton 2002: 398–399). Kuitenkin verrattuna television urheilu-uutisiin sanomalehdet antavat naisurheilulle enemmän tilaa (Eastman – Billings 2000: 193). Naisurheilijoille ei näiden tutkimusten mukaan anneta yhtä paljon näkyvyyttä mediassa kuin mitä heidän osallistumisensa huippu-urheiluun edellyttäisi. Naisurheilijoiden saama julkisuus on kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa korkeintaan 15 % kaikista urheilu-uutisista, suurimmassa osassa vieläpä alle 10 %.

Aikaisempien tutkimusten mukaan edellä mainituista tuloksista on kuitenkin eräs poikkeus, nimittäin arvokilpailujen aikana naisurheilijoiden saama palstatila tai lähetysaika. Nais- ja miesurheilijat esiintyvät olympialaisten aikana lähes yhtä paljon sanomalehdissä ja televisiossa. (Eastman – Billings 1999: 151–152; Tuggle ja Owen 1999: 178; Knoppers – Elling 2001: 179.) Myös MM-kilpailujen aikaan naisurheilijoista kertovien artikkeleiden osuus nousee sanomalehdissä noin kolmasosaan (Naula 1994: 73). Koska oman tutkimukseni kontekstina on nimenomaan olympialaiset, on tärkeää tiedostaa tämä ero nais- ja miesurheilijan representaatiossa olympialaisten aikana verrattuna vaikkapa normaaliin uutisviikkoon.

Monissa tutkimuksissa todettujen määrällisten erojen lisäksi nais- ja miesurheilijan representaatiossa on havaittu olevan myös laadullisia eli sisällöllisiä eroavaisuuksia.

Aina määrällinen tasa-arvokaan ei merkitse automaattisesti tasa-arvoista kohtelua muilla tavoin analysoituna. Useat edellä jo mainituista tutkimuksista ovat osoittaneet, että naisurheilijaa toiseutetaan ja trivialisoidaan suhteessa miesurheilijaan.

Nais- ja miesurheilijan nimitysten on havaittu poikkeavan toisistaan. Naisia puhutellaan heidän etunimillään, kun taas miehistä mainitaan sekä etu- että sukunimi. Toinen nimityksiin liittyvä eroavuus nais- ja miesurheilijan välillä on se, että naisia kutsutaan esimerkiksi *tytöiksi*, mutta miehiä ei *pojiksi*. (Tuominen 1989: 57–66; Duncan ym. 1994: 261; Koivula 1999: 6.) Naisurheilijan ulkonäköön kiinnitetään aikaisempien tutkimusten mukaan enemmän huomiota myös kommentaattorien puheessa ja toimittajien teksteissä kuin miesurheilijan ulkonäköön. Lisäksi naisurheilijan ulkonäön kuvailu on sellaista, että nainen esitetään toisinaan *viehättävänä* (Estman – Billings 1999: 157–160; Juntikka 1999: 82–83.)

Myös naisurheilijan yksityiselämään kiinnitetään urheilu-uutisissa enemmän huomiota kuin miesurheilijan yksityiselämään (Koivula 1999: 7; Harris – Clayton 2002: 406). Naisurheilijoita on aikaisempien tutkimusten mukaan vertailtu miesurheilijoihin tavalla, joka trivialisoi naisurheilijaa (Pirinen 1997: 243; Eastman – Billings 2000: 208). Huomiota on kiinnitetty myös sotametaforien käyttöön: miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa niitä käytetään, naisurheilijoista kertovissa ei käytetä (Duncan ym. 1994: 263). Tosin toinen sotametaforia käsittelevä tutkielma on päätynyt sellaiseen tulokseen, että niitä käytetään yhtä lailla sekä nais- että miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa (Rask 1995: 23).

Näiden sukupuolistereotyyppioita vahvistavien tekijöiden lisäksi on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu myös toisenlaisia tapoja kuvata naisurheilijaa. Esimerkiksi kommentaattorit ovat joskus tietoisesti yrittäneet välttää seksististä kielenkäyttöä (Duncan ym. 1994: 270) tai toimittajat ovat representoineet naisurheilijan suorituksia erityisen kyvykkäiksi (Pirinen 1997: 246–247). Sukupuoli ei myöskään aina ole mediassa ensiarvoinen identiteetin merkki ja huomion kohde, ainakaan arvokisauutisoinnissa (Naula 1994: 112; Wensing – Bruce 2003: 393).

Kansainvälisesti nais- ja miesurheilijan representointia on tutkittu paljon, mutta Suomessa tutkimus on keskittynyt lähinnä muutamiin englannin ja suomen kielen sekä viestintätieteiden pro gradu -tutkielmiin (Nihtinen 1986; Tuominen 1989; Naula 1998; Collin – Vuori 1999; Juntikka 1999; Kesti 1999), liikunnan sosiaalitieteiden lisensiaatintyöhön (Pirinen 1993) sekä yksittäisiin artikkeleihin. Juuri suomalaisen tutkimuksen vähäisyyden vuoksi pyrin tutkimuksessani antamaan uutta tietoa nais- ja miesurheilijan representoinnista. Haluan selvittää, millä tavalla nais- ja miesurheilijaa representoidaan suo-

menkielisessä sanomalehdessä. Suomen kieli eroaa esimerkiksi englannin kielestä monessa asiassa, niinpä ei olekaan yksiselitteistä verrata erikielisiä tutkimuksia keskenään. Täytyy pitää mielessä myös se, että erilaisen kielen lisäksi Suomessa on myös erilainen kulttuuri ja yhteiskunta kuin vaikkapa Yhdysvalloissa. Suomalaista yhteiskuntaahan on totuttu pitämään hyvin tasa-arvoisena moniin muihin länsimaihin verrattuna. Näkyvimpänä tasa-arvon ilmentymänä on pidetty naispresidenttiämme.

Tasa-arvoisessa yhteiskunnassamme naisen miestä alempi paikka onkin selvempi urheilun maailmassa kuin ehkä missään muualla yhteiskunnassamme (Tiihonen 2002: 141). Haluankin tämän tutkimuksen avulla selvittää, millä tavoin suomen kieli, yhteiskunta ja kulttuuri kietoutuvat yhteen nais- ja miesurheilijan representoinneissa. On myös huomattava, että Suomessa ei ole tehty lainkaan tutkimusta nimenomaan olympialaisista ja nais- ja miesurheilijan representaatiosta. Kuten aiemmista tutkimuksista on käynyt ilmi, kohdellaan olympialaisten aikana nais- ja miesurheilijoita mediassa tasapuolisemmin, ainakin kvantitatiivisesti tarkasteltuna.

Naistutkijoiden aloittaessa urheilumedian analysoinnin heräsivät miestutkijat jonkin ajan kuluttua pohtimaan samoja asioita. Miestutkimuksen näkökulmasta urheilua ovat tutkineet ainakin Connell (1990), Tiihonen (1994 ja 2002), Miller (1998), Rowe (1998) sekä Pringle (2005). Heidän tarkastelunsa kohteena on ennen kaikkea ollut hegemoninen maskuliinisuus ja sen seuraukset. Heidän artikkeleissaan urheilumediaa pohditaan ennen kaikkea miehisestä näkökulmasta käsin kumoamatta kuitenkaan naistutkimuksen teemoja. Osa miestutkijoista tosin kritisoi naistutkijoiden liian feminististä otetta (esimerkiksi Rowe 1998), mutta suurin osa kehittää heidän ajatuksiaan eteenpäin.

Kaiken kaikkiaan kuitenkin suurin osa aikaisemmista tutkimuksista on käsitellyt urheilijan representaatiota enemmän nimenomaan naisnäkökulmasta käsin. Varsinkaan suomalaista urheilijamiehen kielellistä representointia ei ole ymmärtääkseni tutkittu systemaattisesti. Sen vuoksi haluan tässä tutkimuksessa verrata nais- ja miesurheilijan kuvailua keskenään. Aiemmatkin tutkimukset ovat tietenkin verranneet jonkin verran naisurheilijan representointia myös miesurheilijan representointiin, mutta uskon, että miesnäkökulma on silti jäänyt ainakin hatarammalle pohjalle kuin naisnäkökulma. Näin ollen saadakseni hyvän kokonaiskuvan urheiluartikkeleiden representoinnista analysoin tasapuolisesti nais- ja miesurheilijoita käsittelevät artikkelit.

Useiden aiempien tutkimusten puutteena onkin mielestäni se, että ne keskittyvät liiaksi naisurheilun analyysiin ja ottavat miesurheilun vain vertauskohteeksi osoittaakseen naisurheilijoiden representaatioissa olevia vääristymiä. Aiemmissa tutkimuksissa näkyy

selvästi feministinen ote; miestutkijat ovat vasta aivan viime vuosina heränneet analysoimaan urheilujulkisuutta. Toisaalta juuri se, että miestutkimus on melko uusi tieteenala, on voinut vaikuttaa siihen, että myöskään miesurheilijoiden representointia ei ole tutkittu niin paljoa kuin naisurheilijoiden representointia. Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni onkin yhdistää naistutkimuksen näkemyksiä ja tulkintatapoja miestutkimuksen näkemyksiin urheilumediasta. Näin ollen yritän tuoda esiin mahdollisimman monipuolisen tulkinnan nais- ja miesurheilijan nykyrepresentaatiosta suomalaisessa sanomalehdessä.

Aikaisempien tutkimusten naisnäkökulmainen perinne on vaikuttanut tutkimuksessani lähinnä siihen, että käsittelen naisurheilijoita aina ensin – mikä tulee ilmi jo tutkielmani otsikosta. Tällaiseen käsittelyjärjestykseen olen päätenyt myös käytännön syistä. Esimerkiksi urheilijan nimityksissä nimenomaan naisurheilijan sukupuolta tuodaan esille johtimella ja määriteosalla. Näin ollen tuntuu mielekkäältä käsitellä ensin naisurheilijoiden nimityksiä ja vasta sen jälkeen määriteosattomia miesurheilijoiden nimityksiä. Tarkastelu- ja järjestys ei siis tutkimuksessani tarkoita erityistä naisnäkökulmaa, vaan pyrin tarkastelemaan nais- ja miesurheilijoiden representointia hyvin tasa-arvoisesti. (Sukupuolinimikkeiden rinnastusjärjestyksestä ks. Tainio 2001 s. 140–147.)

Lisäksi suurin osa aikaisemmista tutkimuksista on keskittynyt enemmän tai vähemmän ennen kaikkea kvantitatiiviseen analyysiin kielellisten piirteiden jäädessä usein taka-alalle. Aikaisemmissa tutkimuksissa on käytetty erilaisia matemaattisia kaavoja määrällisen analyysin apuna (esimerkiksi Jones – Murrell – Jackson 1999) sekä mitattu artikkeleiden pinta-alaa viivoittimen avulla (esimerkiksi Eastman – Billings 2000). Vaikka itsekin käytän tutkimuksessani termiä *palstatila*, en tarkoita sillä artikkeleiden laajuutta vaan yksinkertaisesti artikkeleiden määrää. Tarkoitukseni on tutkia lähemmin ja yksityiskohteisemmin kvantitatiivisen analyysin lisäksi myös kvalitatiivista representaatiota eli nimenomaan kielellisiä ilmiöitä. En halua väheksyä kvantitatiivisen analyysin tuottamia tuloksia, mutta itseäni kielentutkijana kiinnostaa nimenomaan se, millä tavoin kielelliset valinnat muokkaavat urheilijasta muodostuvaa kokonaiskuvaa. Tutkimukseni alussa esittelen kuitenkin aineistoani kvantitatiivisen analyysin keinoin. Tämä on mielestäni tarpeellista siksi, että se selventää tutkimukseni lähtökohtia ja antaa ensimmäiset tutkimustulokset.

Aikaisemmat tutkimukset ovat antaneet muutamia vahvoja ennako-oletuksia. Vahvimpana niistä on se lähes kaikissa kvantitatiivisissa tutkimuksissa esille tullut fakta, että naisurheilijat eivät saa palstatilaa mediassa läheskään yhtä paljon kuin miesurheilijat. Kuitenkin arvokilpailujen aikana naisurheilijat ja miesurheilijat ovat saaneet lähes yhtä paljon palstatilaa. Aiempien tutkimusten perusteella voin myös odottaa löytäväni seksis-

tistä kielenkäyttöä, naisurheilijan saavutusten trivialisointia sekä kaikenlaisia muita merkkejä siitä, että urheilu on vanhastaan ollut miesten ja maskuliinisuuksien areenaa.

Näistä ennakko-oletuksista huolimatta olen tehnyt aineistoni analyysiä avoimena kaikille mahdollisille löydöksille. En siis ole analyysiin ryhtyttyäni etsinyt nimenomaan naisurheilijoita alentavia ilmauksia tai piirteitä vaan olen tasapuolisesti analysoinut hyvin tarkkaan myös miesurheilijoista kertovat artikkelit. Keskittyminen vain aikaisemmista – usein naisnäkökulmasta tehdyistä – tutkimuksista ilmenneiden löydösten etsimiseen olisi vääristänyt tutkimukseni tuloksia olennaisesti. Aikaisemmat tutkimukset eivät ole olennaisesti vaikuttaneet siihen, mitä alun perin aloin tutkia artikkeleista. Ne ovat pikemminkin toimineet oman analyysini vertailukohtana siinä vaiheessa, kun olen analysoitavat piirteet jo luokitellut ja valikoinut. Tämän tyyppistä tutkimuksen lähtökohtaa on David Rowekin halunnut painottaa. Hänen mukaansa urheilun ja sukupuolen sosiologisessa tutkimuksessa täytyisi välttää etukäteen määrätyn juonen tai käsikirjoituksen mukaan kirjoittamista. (Rowe 1998: 248.)

Rowe (1998: 247) kritisoi urheilusosiologisia sukupuolen representointia analysoivia tutkimuksia niiden yksipuolisesta näkökulmasta. Tutkimuksissa täytyy hänen mukaansa ottaa paremmin huomioon monimuotoinen maskuliinisuus ja feminiinisyys. Esimerkiksi miesurheilijan vartalon avoimen seksuaalisoinnin analysointi tarjoaa tutkijoille uuden mahdollisuuden kyseenalaistaa vallitseva käsitys maskuliinisuudesta. Tutkijoiden tulisi yksipuolisesti feminiinisyteen keskittymisen lisäksi keskittyä enemmän myös maskuliinisuuteen. Myös uudelleenlaiselle feminiinisydelle täytyisi kuitenkin antaa tilaa; kaikkea ei voi tulkita yksinkertaisesti naisten objektivoinniksi eikä selittää patriarkaatin jäänteillä. Rowe haluaisi lisäksi, että tutkimukset olisivat kaiken kaikkiaan avoimempia ja rajoittumattomampia. Rowen kritisoimaa yksipuolista näkökulmaa pyrin aineistolle avoimen tutkimusotteen lisäksi välttämään myös sillä, että otan huomioon monimuotoisen maskuliinisuuden ja feminiinisuuden urheilijan representointia tarkastellessani. Monimuotoisuuden käsittely toteutuu etenkin luvussa 6. neljän eri urheilijan kokonaiskuvaa analysoidessani, jolloin kiinnitän huomioni nimenomaan maskuliinisuuden ja feminiinisuuden moninaiseen ja liittäiseen rakentumiseen.

1.4. Kriittinen diskurssianalyysi

Tutkimukseni teoriatausta muodostuu kriittisestä diskurssianalyysistä. Kriittisen diskurssianalyysin perusajatus eli käsitys kielen ja yhteiskunnan dialogisesta suhteesta on koko analyysini pohjana. Olennaista on ymmärtää se, ettei kieli ole pelkkä kommunikoinnin ja tiedonvälityksen väline vaan paljon enemmän. Kielenkäyttöä tarkastellaan kriittisen kielentutkimuksen näkökulmasta yhteiskunnallisena toimintana, joka paitsi kuvaa todellisuutta myös muokkaa ja uusintaa sitä. Ideologia ja valta ovat yhteydessä kaikkeen kielenkäyttöön. Kriittisyys merkitsee kielentutkimuksessa puuttumista kielenkäytön ilmentämiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin (Kalliokoski 1996a: 21). Kriittinen asenne voidaankin mielestäni nähdä ennen kaikkea tiedostavana asenteena, ei negatiivisena asiana.

Representaatio on kriittisen diskurssianalyysin tutkimuskohteena tärkeä, koska se on konstrukttiivinen eli rakentava käytäntö. Se ei ole vain kuvailua, vaan myös uutta luovaa. Tapahtumia ja henkilöitä ei esitetä luonnollisesti, vaan kielenkäyttäjän on aina valittava näkökulmansa. Luonnollinen esittäminen ei ole mahdollistakaan, koska representatio välittyy aina jonkun kanavan kautta, joka puolestaan osaltaan vaikuttaa tapahtumien ja henkilöiden kuvaan. (Fowler 1991: 25.)

Kielenkäyttöä tarkastellaan kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta osana sosiaalisia käytänteitä. Sosiaalisilla käytänteillä tarkoitetaan suhteellisen muuttumattomia sosiaalisuuden muotoja, esimerkkeinä televisiouutiset, perheateriat ja luokkahuonetilanteet (Fairclough 2003: 205). Sosiaaliset käytänteet eivät kuitenkaan hallitse kieltä, koska kielenkäyttö on sosiaalisesti konstruktivistista. Kielenkäytön ja yhteiskunnan rakenteiden välillä onkin dialektinen eli molemminpuolinen vaikutussuhde. Kielenkäyttö on siis sekä sosiaalisesti muovautunutta että sosiaalisesti muokkaavaa. (Fairclough 1992: 64–65.) Juuri tämän vuoksi kielen kriittinen analyysi onkin yhteiskunnallisesti merkittävää.

Kielenkäyttö liittyy yhteiskunnallisesti motivoituna kolmeen laajaan sosiaalisen elämän alueeseen: sen ajatellaan osallistuvan 1) sosiaalisten identiteettien, 2) ryhmien välisten suhteiden ja 3) tiedon ja uskomusten tuottamiseen sekä muokkaamiseen (Fairclough 1992: 64). Jokainen teksti (puhuttu tai kirjoitettu) luo samanaikaisesti representaatioita, suhteita ja identiteettejä (Fairclough – Wodak 1997: 275). Koska kielellä on tällainen konstruoiva voima, ei ole yhdentekevää, miten sitä käytämme. Esimerkiksi sosiaalinen identiteetti muodostuu myös kielen avulla. Identiteetin muodostumiseen vaikuttaa se, millä tavoin mediassa representoidaan ihmisiä eli miten heitä nimitetään ja kuvaillaan. Myös

ryhmien välisiin suhteisiin vaikuttaa median ryhmistä muodostama julkisuuskuva. Tässä tutkimuksessa selkeimmät ryhmät ovat nais- ja miesurheilijat.

Kriittisen kielentutkimuksen tehtävänä ei ole vastata pelkästään kysymykseen *miten* ja kuvata kielenkäyttöä; sitä vastoin kriittisen analyysin tavoitteena on vastata ensisijaisesti *miksi*-kysymykseen ja vasta toissijaisesti *miten*-kysymykseen (Luukka 2000: 152). Kriittinen diskurssianalyysi eroaa perinteisestä diskurssianalyysistä juuri siinä, että ei tyydytä pelkästään kuvailemaan diskursiivisia käytäntöjä vaan myös osoitetaan diskurssin yhteys valtaan ja ideologiaan. Kielenkäyttäjille diskurssiin piiloutunut valta on usein näkymätöntä, mikä osaltaan lisää diskurssin vaikutusvaltaisuutta. (Fairclough 1992: 12.) Analyysini eteneekin representoinnin kuvailusta representoinnin syiden ja seurausten pohdintaan. Kuvailu on kuitenkin pakollista, jotta pystymme ylipäänsä tiedostamaan ja osoittamaan kielen vallankäytön keinot.

Kriittisen kielentutkimuksen eräs keskeinen termi on *luonnollistuminen* (naturalization). Se tarkoittaa sitä, että kulttuurisia kielenkäytön malleja ja kategorioita pidetään luonnollisina ja itsestään selvinä (Fowler 1990: 57.) Jonkin termin tai sanan luonnollistuminen on kielen ideologisuuden sekä yhteisön arvojen ja uskomusten aiheuttamaa (Kallio- Koski 1996a: 14). Luonnollistumisesta on kyse esimerkiksi silloin, kun nimitämme miestä *äijäksi* ja naista *ämmäksi* miettimättä sen kummemmin, mitä merkityksiä ja konnotaatioita kyseisiin sanoihin oikeastaan liittyy ja sisältyy. Kaikille kielenkäyttäjille samat sanat eivät kuitenkaan ole luonnollistuneita.

Kriittisen diskurssianalyysin mallin mukaan analyysini muodostuu seuraavista osista:

- 1) tekstin lingvistikuvailusta,
- 2) diskurssin tuottamiseen ja vastaanottamiseen liittyvien käytänteiden analysoinnista sekä
- 3) yhteiskunnallisten yhteyksien tarkastelusta (Pietikäinen 2000: 209).

Kaikki kolme analyysikohdetta nivoutuvat yhteen muodostaen kokonaiskuvan nais- ja miesurheilijan representoinnista. Näin ollen tarkastelen varsinkin yhteiskunnallisia yhteyksiä tekstin lingvistisen kuvailun yhteydessä.

Tekstin lingvistinen analyysi kohdistuu tässä tutkimuksessa ennen kaikkea sananvalintoihin. Esimerkiksi toimittajilla on mahdollisuus kertoa jostain asiasta lähes lukemattomilla eri tavoilla, mutta hän joutuu kuitenkin valitsemaan näkökulmansa ja sitä kautta sanansa. Sananvalinta kertoo yhteiskunnassa vallitsevista asenteista ja arvoista. Rärkeimmillään toimittaja voi valita esimerkiksi, käyttääkö uutisessa sanaa *terroristi* vai vaikkapa

vapaustaistelija (Fairclough 1992: 75). Tietyt merkit yhdistetään tiettyjen merkitysten kanssa sosiaalisista ja poliittisista syistä (Pietikäinen 2000: 210).

Sananvalintoja tarkastelen esimerkiksi urheilijan nimeämistä tutkimalla. Kriittisen lingvistiikan yksi keskeisistä tarkastelun kohteista onkin juuri nimeäminen. Nimeäminen tarkoittaa sitä, miten puhuja tai kirjoittaja nimittää esimerkiksi tapahtumaan osallistuvia henkilöitä. Nimeäminen kytkeytyy vahvasti kielenkäyttäjän näkökulmaan ja ideologiaan. Nimeäminen voi toimia myös esimerkiksi sukupuoleen perustuvan diskriminoinnin keinona. Tällöin kielenkäyttäjä vahvistaa joko negatiivisia tai positiivisia stereotypioita toisesta tai molemmista sukupuolista. (Kalliokoski 1996a: 20.) Urheilijan nimeämisen analysointi on yksi tärkeä osa tutkimustani – nimeäminen on representaation ydinaluetta. Toimittajan urheilijasta käyttämät nimitykset heijastelevat sekä yhteiskunnan että toimittajan itsensä ideologioita ja käsityksiä nais- ja miesurheilijasta. Sananvalintoja analysoidessani kiinnitän huomiota myös siihen, mitä sanoja ei ole valittu. Tätä valitsematta jäävien merkitysten tarkastelua pidetäänkin kriittisen näkökulman vahvana puolena (Heikkinen 1999: 51).

Myös diskurssin tuottamista ja vastaanottamista täytyy analysoida, koska diskursilla ei ajatella yksioikoisesti olevan suoraa vaikutusta kaikkeen ympärillämme. Sitä vastoin sanomalehtikieltä tutkittaessa on otettava huomioon myös esimerkiksi journalistiset käytänteet. Diskurssin tuottaminen ja vastaanottaminen onkin erilaisten diskurssikäytänteiden analyysiä. Tässä tutkimuksessa diskurssikäytänteiden analyysi muodostuu toimittajan ja lukijan motiivien tarkastelusta. Merkityksen muodostumista pohdin sekä toimittajan että lukijan kannalta. Diskurssikäytänteet tulkitaan tasoksi yhteiskunnan ja kielenkäytön välillä (Pietikäinen 2000: 198, 210.)

Kieli toimii aina vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sekä tietyssä sosiaalisessa kontekstissa (Luukka 2000: 140). Diskurssikäytänteiden analyysissäni kiinnitänkin huomiota kielen vuorovaikutukselliseen luonteeseen. Merkitykset eivät muodostu ainoastaan toimittajan tai lukijan päässä, vaan kyse on aina vuorovaikutuksellisesta merkityksellistämisestä eri tekijöiden välillä. Myös sosiaalinen konteksti vaikuttaa olennaisesti siihen, minkälaisia tulkintoja teemme teksteistä. Kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta tulkinat ja selitykset eivät ole koskaan valmiita; ne ovat dynaamisia ja avoimia uusille konteksteille sekä uudelle tiedolle (Fairclough – Wodak 1997: 279).

Yhteiskunnallisten yhteyksien tarkastelu on kriittisen diskurssianalyysin peruselementtejä, koska tutkittava teksti nähdään myös osana sosiaalisia käytänteitä (Pietikäinen 2000: 211). Kielen ja yhteiskunnan dialogisen suhteen tarkastelu on tutkimukseni perus-

ajatuksena. Analysoin esimerkiksi sitä, mitkä näkemykset nais- ja miesurheilijasta ovat vallalla olevia tai neutralisoituneita. Pohdin myös sitä, mitä tietynlainen representointi mahdollisesti kertoo urheilujournalismista ja laajemmin koko yhteiskunnastamme.

Tiedotusvälineiden kieltä analysoidaan kriittisesti juuri sen vuoksi, että pystyttäisiin osoittamaan tekstien taustalla olevat arvot ja uskomukset (Kalliokoski 1996b: 37). Nais- ja miesurheilijan representointia tarkastelemalla pystytään osoittamaan etenkin urheilevan naisen ja miehen asema urheilua arvostavassa yhteiskunnassamme. Uskon kuitenkin, että nais- ja miesurheilijan representointia tutkimalla saadaan olennaista tietoa myös siitä, miten ei-urheileva nainen ja mies kulttuurissamme nähdään.

Kriittisen diskurssianalyysin ja tämän tutkimuksen tavoitteena on yksinkertaistaen tehdä näkyväksi neutralisoituneet suhteet tekstin, diskursiivisten käytänteiden ja laajempien yhteiskunnallisten käytänteiden välillä. Tarkastelun kohteena on siis kahtalainen valta: vallan ilmeneminen diskurssissa sekä diskurssin valta. (Pietikäinen 2000: 201.)

1.5. Suomalainen urheilujournalismi

Diskurssien tuottamisen analyysiin liittyy olennaisesti urheiluartikkeleiden genren eli urheilujournalismin käytänteiden tarkastelu. Urheilujournalismin historian ja nykytilan tunteminen onkin tärkeää pohdittaessa nais- ja miesurheilijan representointia. Ensinnäkin urheilulehdistö on vaikuttanut huomattavasti urheiluliikkeen syntyyn ja urheilun asemaan yhteiskunnassamme, sillä alun perin urheiluliike tarvitsi urheilulehtiä tehdäkseen itseään kansalle tunnetuksi (Pänkäläinen 1998b: 13). Helsingin Sanomat on Suomen ensimmäinen sanomalehti, joka palkkasi naistoimittajan urheilutoimitukseen, vuonna 1963. 60- ja 70-lukujen vaihteessa naiset vakiinnuttivat asemansa HS:n urheilutoimituksessa. Kuitenkin myös HS:ssa suurin osa urheilutoimittajista on ollut miehiä. (Koljonen 2000: 50–55.)

Joukkoviestinnän tehtäviksi liikuntakulttuurissa on mainittu seuraavat: 1) tiedonvälitys, 2) viihde, 3) symboliviestintä ja 4) sosiaalinen kontrolli. Tiedonvälitystä on esimerkiksi eri lajien sääntöjen kertominen sekä kansainvälisen tulostason esittelemine. Urheilu on nykyajan suosituinta yleisöviihdettä joukkoviestinnän johdosta. Varsinkin kansainvälisistä arvokilpailuista on tullut maailmanlaajuista viihdettä, jota voi seurata reaaliaikaisesti televisiosta ja jonka tunnelmiin palataan vielä seuraavana päivänä sanomalehteä lukemalla. (Heinilä 2000: 274–277.) Urheilujournalismin viihdearvo on merkittävä tekijä

tutkittaessa nais- ja miesurheilijan representaatiota. Jos artikkeleiden tavoitteena on viihdyttää lukijoita, voisi olettaa, että kielenkäyttökin on värikästä ja yllätyksellistä.

Urheilumedia hyödyntää myös urheilun symbolimerkityksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että urheiluun kytketään vahvasti hyveitä ja positiivisia, inhimillisiä arvoja, kuten maailmanrauha ja tasa-arvo. Lisäksi erilaiset urheilijasankarit ovat tärkeitä kansallisen identiteetin vahvistajia. Neljäntenä mainittu sosiaalinen kontrolli tarkoittaa sitä, että joukkoviestimillä on merkittävä yhteiskuntavastuu. Joukkoviestintää pidetään neljäntenä valtiomahtina ja yleisen mielipiteen muokkaajana. Urheilujournalismissa ei kuitenkaan yleensä tarkastella urheilua yhteiskunnallisten asioiden, kuten ihmisoikeuksien, sukupuolten tasa-arvon tai kestävän kehityksen, näkökulmasta. (Heinilä 2000: 278–280.)

Suomalainen urheilujournalismi on sekä huippu- että miesurheilukeskeistä (Järvinen 1994: 130). Yksi tutkimukseni tavoitteista onkin selvittää, millä tavalla miesurheilukeskeisyys mahdollisesti näkyy aineistossani. Pänkäläinen (1998b: 29) on kiteyttänyt suomalaisen urheilujournalismin osuvasti seuraaviin kuuteen havaintoon:

1. Se on miesten luomaa ja ylläpitämää.
2. Se muuttuu hitaasti, perusrakenteiltaan tuskin lainkaan.
3. Se on miesten kilpa- ja huippu-urheiluun keskittyvää.
4. Se on tiettyihin kansallisiin ja ns. valtalajeihin keskittyvää.
5. Se suhtautuu uusiin lajeihin passiivisen myönteisesti.
6. Se on erityisesti nuorten ja keski-ikäisten miesten suosima sisältöaines.

2. MIESKESKEINEN UUTISKYNNYS

2.1. Urheilun maskuliininen historia

Urheilussa on kaksi sellaista piirrettä, jotka kultivoivat sen maskuliinisen luonteen. Ensinnäkin urheilu liittyy miehisyyden hyvin arvostettuihin ja näkyviin taitoihin. Toiseksi se liittyy miehisyyden positiivisesti hyväksytyyn aggressiivisuuteen, voimaan ja väkivaltaan. Näin tehden urheilu väheksyy naiseutta. (Bryson 1990: 48.) Urheilu sinänsä on hierarkkinen järjestelmä, joka suosii miehiä. Mistä tällainen miesurheilijoita suosiva hierarkkinen sukupuolijärjestys on tullut urheiluun ja sitä kautta mediaan? Perustelua mieskeskeiselle urheilujournalismille voi etsiä urheilun historiasta. Historiallisesti urheilua voidaan pitää hyvin mieskeskeisenä; naisten urheilua ei ole pidetty luonnollisena. Urheilu on ollut kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyttyä vain miehille. Perusteluna naisten urheilun rajoituksille on ollut muun muassa se, että naisten fyysisiä ominaisuuksia ei ole pidetty urheilemiselle sopivina. Etenkin kilpaurheilun katsottiin vahingoittavan naisen vartaloa. Se, että naisilla on kuukautiset, nähtiin myös yhtenä esteenä kilpaurheilulle.¹ Urheilijanaisten hedelmöittymis- ja synnytyskykyäkin epäiltiin.²

Miesten urheilun suosiminen ja naisten urheilun kieltäminen juontaa juurensa antiikin olympialaisista. Aivan ensimmäiset olympialaiset pidettiin antiikin Kreikassa viimeistään vuonna 776 ennen ajanlaskun alkua. Naiset eivät saaneet kilpailla antiikin olympialaisissa. Naimisissa olevia naisia ei päästetty kuolemanrangaistuksen uhalla edes katsomaan kisoja. Naisia voitiin sen sijaan jakaa antiikin olympialaisissa palkinnoiksi voittajille. (Hämäläinen 2004: 11–16.)

Antiikin olympialaisista alkanut miesurheiluperinne vaikutti pitkään. Esimerkiksi ensimmäisissä nykyaikaisissa olympiakisoissa Ateenassa vuonna 1896 ei ollut mukana vielä naisurheilijoita. Pariisin olympialaisissa vuonna 1900 naisetkin saivat osallistua kilpailuihin. Tenniksestä tuli se laji, jossa he saivat kilpailla olympialaisissa omassa sarjas-

---

¹ ”Kaikki auktoriteetit ovat kielteisellä kannalla osanottoon nähden urheilukilpailuihin menseksen aikana” (Kari 1933: 23).

² ”Sitä paitsi tarvitaan periytymiseen myöskin – perillisiä, mutta niiden saamiseen ei naisrakenteelle vieraitten urheilujen ankara harjoittaminen tunnu lainkaan otolliselta” (Pihkala 1933: 37).

saan. (Hämäläinen 2004: 12–13, 40.) Naisten urheiluksi hyväksyttiin yleisestikin vain naisille sopivina pidetyt urheilulajit, kuten voimistelu, tennis, uinti ja taitoluistelu. Keskeisenä elementtinä näissä lajeissa on vartalon esteettinen käyttö ja tasapaino. (Pirinen 2001: 151.) Sen sijaan naisten yleisurheilua ei hyväksytty olympialaisten ohjelmaan vielä lähes kolmeenkymmeneen vuoteen.

Naiset halusivat kuitenkin kilpailla myös yleisurheilussa. Ensimmäiset naisten omat kansainväliset yleisurheilukilpailut järjestettiin Monte Carlossa vuonna 1921. Myös Naisten kansainvälinen urheiluliitto perustettiin samaan aikaan. Naisille ryhdyttiin järjestämään omia olympiakisojakin yleisurheilussa. Ensimmäiset Naisten olympiakilpailut järjestettiin vuonna 1922 Pariisissa. Seuraavien kilpailujen nimi jouduttiin vaihtamaan Naisten Maailmankisoiksi, koska Kansainvälinen olympiakomitea piti olympiakisat-nimitystä yksinoikeutenaan. (Laine 1996: 43.)

Viralliseen olympiaohjelmaan naisten yleisurheilu otettiin mukaan vasta Amsterdamissa vuonna 1928. Esimerkiksi silloinen paavi Pius XI vastusti kuitenkin ”eettillisistä syistä” naisten osallistumista. Jopa nykyaikaisten olympialaisten isä, Pierre de Coubertin, oli paavin kanssa samaa mieltä naisten kilpaurheilusta. (Hämäläinen 2004: 13.) Naiset päästettiin kuitenkin mukaan olympialaisten yleisurheiluun Amsterdamissa vuonna 1928 sillä ehdolla, että naisten erillinen urheiluliitto lakkautettaisiin ja korvattaisiin komitealla IAAF:ssä eli Kansainvälisessä yleisurheiluliitossa. Kuitenkin vielä vuosina 1930 ja 1934 pidettiin erilliset Naisten Maailmankisat. Tämän jälkeen naisten erillistä urheiluliikettä ei enää ollut. (Laine 1996: 44.)

Amsterdamissa naisten yleisurheilulajeiksi hyväksyttiin viisi lajia: 100 ja 800 metrin juoksut, pikaviesti, korkeushyppy ja kiekonheitto. Naisten yleisurheiludebyytti ei kuitenkaan ollut aivan onnistunut. 800 metrin juoksu osoittautui harjoittelemattomille naisille nimittäin todella haastavan pitkäksi matkaksi ja useat urheilijat uupuivat tajunnan rajamaille. Tämä naisten ensiesiintyminen pitkällä juoksumatkalla johti siihen, että naisten sallittiin kilpailla 200 metriä pidemmällä juoksumatkoilla olympiatasolla vasta Roomassa vuonna 1960. (Hämäläinen 2004: 90.)

Naisten pääsy olympiakisojen yleisurheiluun oli Suomessa sokki. Suomessahan oli naisten yleisurheilun suomenmestaruuskilpailut lakkautettu muutamaa vuotta aiemmin. Olympialaista yleisurheiluareenaa pidettiin miehille ja mieheydelle pyhitettynä alueena, joka menettäisi arvokkuutensa naisten tullessa mukaan kilpailuihin. (Laine 1996: 44–45.) Olympialaisten symbolista voimaa osoittaa esimerkiksi se, että yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailuja alettiin järjestää olympiakilpailujen rinnalla vasta vuonna 1983. Pe-

rusteluna Suomen naisyleisurheilua vastustavalle kannalle voidaan pitää yleisurheiluareenan miehisyydelle pyhitetyn luonteen lisäksi sitä, että yleisurheilusta oli Suomessa tullut kansallinen, arvostettu laji. Suomalaiset miehet olivat saavuttaneet lajissa huomattavaa kansainvälistä menestystä. Kansallisena lajina on aina joku miesten laji, ja näin ollen se on voimakkaasti sidoksissa kunkin maan mieskulttuuriin. (Laine 2004: 127.)

Naisten päästämistä mukaan varsinkin yleisurheilun kilpakentille vastustivat suomalaisista kiivaimmin muun muassa Paavo Nurmi ja Lauri Pihkala (Hämäläinen 2004: 90). Pihkalan (1933: 33–38) mukaan naisten ja miesten liikuntakyvyssä ja -taipumuksissa on eroja. Varsinkin yleisurheilua tulisi hänen mielestään harrastaa vain miesten. Hän perustelee kärkevää mielipidettään sekä naisen vartalon rakenteella että psyykkisillä ominaisuuksilla.³ Naisten kilpaurheilulla oli kuitenkin myös puolustajansa, joiden mielestä kilpaurheilu ei ole naisille sen vaarallisempaa kuin miehillekään (Hakulinen 1996: 15–16).

Suomi ei naisyleisurheilun vastustajien seurauksena lähettänyt Amsterdamiin lainkaan yleisurheilun naisjoukkuetta. Vielä vuoden 1932 kilpailuihinkin ei Suomi asettanut naisjoukkuetta, mikä sai jo kansainvälistäkin huomiota. Vuonna 1936 Suomesta matkusti ensimmäistä kertaa pieni naisyleisurheilujoukkue olympialaisiin. Lehdistössä tämä joukkue ei herättänyt juuri kiinnostusta, varsinkaan kun menestystä ei tullut. Miestoimittajat pitivät jopa vääränä tapana mitata maiden välistä paremmuutta laskemalla naisten ja miesten tulokset yhteen. Sen sijaan naisvoimistelijajoukkueesta uutisoitiin huomattavasti enemmän ja positiiviseen sävyyn. (Launonen 1996: 78.)

Urheilussa miehet ovat aina Antiikin olympialaisista saakka olleet etuoikeutettuja. Vaikka naiset halusivat myös kilpailla urheilussa, sen katsottiin olevan heille sopimatonta. Myös tiedotusvälineissä suhtauduttiin varauksella naisten urheilukilpailuihin, eivätkä urheilijanaiset saaneet julkisuutta samalla tavalla kuin urheilijamiehet. Nykyään naiset hyväksytään kilpailijoiksi jo lähes yhtä moneen lajiin kuin miehetkin. Urheilun maskuliininen historia vaikuttaa kuitenkin vielä tänä päivänäkin; naisten urheileminen ei saa yhtä paljon

---

³ ”Tasa-arvoisuus ei ole samanlaisuutta. Lähinnä sitä seikkaa, että nainen on nainen ja mies on mies, esiintyy heidän erilaisuutensa tuskin missään niin selvästi kuin *liikuntakyvyn ja -taipumusten laadussa*. – Yleisurheilun ydinlajihan on pikajuoksu, ja sen rakenteellisiin menestyledellytyksiin kuuluu miestyypin joukossa kapea lantio, joka taas on jyrkästi epänaissellinen ilmiö. Naisen juoksulle ominainen, vauhtia hidastava lylertäminen aiheutuu ensi sijassa juuri lantion leveydestä. – Kaikki seikat viittaavat siihen, että sano-kaamme murtomaahiihdosta, luistelusta ja jääpeleistä, uinnista, pesäpallosta, purjehtimisesta ja erilaisin liikuntatavoin suoritettusta retkeilemisestä lähtee naisille verrattomasti enemmän elinvoimaa, virkistystä, hetkellistä iloa ja lopullista tyydytystä kuin uhallakin tunkeutumisesta siihen yleisurheilun kalseaseinäiseen koppiin, jonka oven päällä voisi hyvällä syyllä olla kirjoitettuna: ”*Miehille*”. – Vielä on asia erikseen, kestävätkö naisen *hermot* hänelle vieraitten urheilulajien harjoittamista *kilpailumielessä*, s. o. kilpailu *mieltä kaimassa* ja *alati harjoittelemaan kannustamassa*.” (Pihkala 1933: 33–38.)

palstatilaa kuin miesten urheileminen. Voidaankin puhua naisten urheilun symbolisesta hävittämisestä.⁴

2.2. Kysyntä ja tarjonta

Miesten urheilemisen suosimista tiedotusvälineissä perustellaan urheilun maskuliinisen historian lisäksi sillä, että miesten urheilemista pidetään naisten urheilemista parempana. Miehetään saavuttavat naisia parempia mitattavissa olevia tuloksia urheilussa, mistä seuraa se, että miesten urheilu kiinnostaa naisten urheilua enemmän. (Järvinen 1994: 131.) Hierarkkinen sukupuolijärjestys on urheilun maailmassa usein itsestäänselvyys, joka voidaan purkaa vain kriittisellä sukupuolen huomioon ottavalla näkökulmalla (Pirinen 1998b: 27).

Naisten ja vammaisten urheilu ei kiinnosta yleisöä yhtä paljon kuin eliittimiesten urheilu, koska he eivät saavuta absoluuttisesti parasta tulosta. Tulokset merkitsevät; parhaat tulokset herättävät suurimman kiinnostuksen. Kuitenkin ihailumme syy voi olla muuallakin kuin urheilijoiden fyysisessä voimassa. Vaikka esimerkiksi rytmisen voimistelun naisurheilijat ovat miesurheilijoita fyysisesti heikompia, he saavat yleisöltä suurimman huomion, luultavasti sen vuoksi, että saavuttavat parhaat tulokset lajissa. Kiinnostuksen puuttuminen ei kuitenkaan merkitse samaa kuin heikomman halveksunta, koska hyvyys on suhteellinen käsite. Niinpä absoluuttisesti paremman urheilijan ihailu ei ole moraalisesti arveluttavaa. Täytyisi kuitenkin muistaa, että urheilijan hyvyys on suhteellista – ja myös paras tulos on suhteellinen käsite. Kaiken kaikkiaan, niin kauan kuin suhteellinen ja vertaileva tuloslista on olemassa, paras on ihailun kohteena ja nähdään arvokkaampana kuin toiseksi paras. Samalla kun nimeämme voittajan, määrittelemme häviäjät. Urheilijan hyvyteen sisältyy kuitenkin monenlaisia ominaisuuksia, toiseksi paras voi voittaa voittajan jollakin osa-alueella, mikä pitäisi pitää mielessä. (Tamburrini 2000: 33–35.) Miesten urheilun suosimisen perustelu miesten tulosten paremmuudella on mielestäni ongelmallista. Lukija voi olla aidosti kiinnostunut naisten urheilusta, joten tulosten vertailu miesten tuloksiin ei ole lainkaan tarpeellista.

Urheilu on kaikkialla maailmassa maskuliinista. Maskuliiniseksi urheilujournalismin tekee se, että sekä tekijät että kohteet ovat pääosin miehiä. Yhteistä on sekin, että

---

⁴ Mediatutkija Gaye Tuchman käyttää symbolisen hävittämisen käsitettä (engl. symbolic annihilation) naisten marginalisoimisesta tiedotusvälineissä (Tuchman 1978).

urheilua seurataan erittäin paljon; sitä kuluttavat mielellään ennen kaikkea keski-ikäiset sanomalehtien mieslukijat ja tv-katsojat. (Pänkäläinen 1998a: 47.) Koska esimerkiksi kansallisen tason naisjalkapalloilua paikanpäälle seuraamaan tulevan yleisön osuus on edelleen pieni, eivät toimittajat ehkä halua katsojaluvuilla todistettuun kiinnostamattomuuteen vedoten tehdä tuloksista suuria artikkeleita. Miesten jääkiekon SM-liiga sen sijaan kerää paljon katsojia katsomoihin, joten oletettavasti myös sanomalehden lukijat haluavat lukea otteluista.

Kysynnän ja tarjonnan lailla perusteleminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista. Jos naisyleisö ei näe urheilevia naisia yhtä paljon kuin miehiä, eivät naiset kiinnostukaan urheilusta yhtä paljon kuin miehet. Etenkin naislukijat tarvitsevat lisää samastumisen kohteita kiinnostuakseen urheilusta, ja samaan sukupuoleen samastuminen on luonnollista. Urheilujournalismissa on osaltaan kyse juuri siitä, että lukija voi kokea voitonriemua samastumalla voittajiin ja eläytymällä heidän rooliinsa (Heinilä 2000: 278). Nuoret eivät tutkimusten mukaan tunne naisurheilijoita nimeltä eivätkä pidä heitä idoleinaan samalla tavoin kuin miesurheilijoita, mikä johtuu osaltaan urheilumedian mieskeskeisyydestä (Lines 2002: 207–208). Se, että varsinkin miesurheilu kiinnostaa lukijoita, on puolestaan selitettävissä sillä, että esimerkiksi Helsingin Sanomien urheilusivuja lukee 72 % mieslukijoista ja naislukijoista ainoastaan 35 % (Helsingin Sanomien osastojen lukijatutkimus 2005). Naislukijat ehkä kiinnostuisivat enemmän urheilusivuista, mikäli naisurheilu kokonaisuudessaan saisi nykyistä enemmän palstatilaa.

Naisurheilijoiden menestyminen vaikuttaa olennaisesti heidän medianäkyvyyteensä, varsinkin lajeissa, joissa naiset eivät ole vielä kilpailleet pitkään. Hyvänä esimerkkinä tästä on naisjalkapallon pääsy televisioitavaksi.⁵ Suomalaista miesjalkapalloilua on televisioitu kautta aikojen, vaikka miehet eivät ole siinä lajissa saaneet kansainvälistä menestystä. Naisjalkapalloilu on sen sijaan alkanut kiinnostaa yleisöä vasta Suomen naisjalkapalloilijoiden yllettyä Euroopan mestaruuskilpailuissa neljän parhaan joukkoon viime kesänä.⁶ Tuon menestyksen jälkeen naisjalkapalloilu on ollut mediassa runsaasti esillä ja

---

⁵ Medianäkyvyys ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa ole lainkaan riippuvainen menestymisestä. Esimerkiksi venäläinen tennistähti Anna Kournikova ei ole koskaan saavuttanut suurta menestystä, mutta silti hän on jatkuvasti esillä mediassa lähinnä ulkoisen olemuksensa ja vivahteikkaan yksityiselämänsä vuoksi. Usein nimenomaan naisurheilijat saavat julkisuutta pelkästään ulkonäkönsä – ei suorituksensa – ansiosta. Perinteisessä miesten lajissa, jalkapalloilussa, tilanne on kuitenkin toisenlainen.

⁶ Jalkapallon arvokilpailuihin on viime vuosina tullut sellainen sääntö, että ainoastaan kaksi parasta mitalia jaetaan, joten pronssimitalipeliä ei edes pelata. Näin ollen Suomen naisjalkapalloilijat olisivat entisten sääntöjen mukaan olleet joko pronssilla tai sitten neljänsinä.

Yleisradio on alkanut televisioida joukkueen MM-karsintaotteluita. Esimerkiksi naisten EM-kisapaikan ratkaissutta Venäjä-peliä ei kuitenkaan vielä televisioitu ollenkaan ikään kuin osoituksena siitä, että miesten jalkapalloa pidetään itsestään selvästi hyvänä ja pelillisesti parempana kuin naisjalkapalloilua. Naisjalkapalloilun kiinnostamattomuuden taustalla voi näin ollen ajatella olevan vertailu miesjalkapalloiluun.

Uskon, että esimerkiksi naisjalkapalloilijoiden menestys yhdessä entistä suuremman julkisuuden kanssa nostavat tyttö- ja naisjalkapalloilun harrastajamääriä. Lajia jo harrastavatkin ovat viimeistään nyt saaneet idoliehdokkaita ja samastumiskohteita myös saman sukupuolen edustajista. Naisjalkapalloilun kanssa lähes samoin on käynyt myös naisnyrkkeilylle. Nyrkkeilijälahjakkuus Eva Wahlström on ollut paljon julkisuudessa vasta voitettuaan EM-hopeaa. Nämä kaksi tapausta osoittavat, että perinteisiä miestenlajeja harrastavat naisurheilijat alkavat kiinnostaa suurempaa yleisöä vasta siinä vaiheessa, kun he saavuttavat arvokisamenestystä – edellyttäen tietenkin, että esimerkiksi televisiossa ja sanomalehdissä kerrotaan heidän menestyksestään ja näytetään heidän suorituksiaan. Miesten urheilua sen sijaan pidetään jo sinänsä, ilman kansainvälistä menestystäkin, kiinnostavana.

2.3. Toimittajan sukupuoli

Syytä urheilujournalismin mieskeskeiselle uutiskynnykselle on etsitty myös toimittajien sukupuolesta (esimerkiksi Järvinen 1994: 131). Urheilutoimittajista suurin osa on edelleen miehiä. Heidän on ajateltu kirjoittavan nimenomaan miehille. Helsingin Sanomista oli Ateenassa kuuden toimittajan ryhmä kirjoittamassa artikkeleita. Heistä kaksi on naista ja neljä miestä. Se, että naistoimittajia oli vain kaksi, voi ainakin teoriassa vaikuttaa naisurheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden suhteellisen vähäiseen määrään. Uskon kuitenkin, että syyt mieskeskeiseen uutiskynnykseen ovat paljon syvemmällä kuin toimittajan sukupuolella.

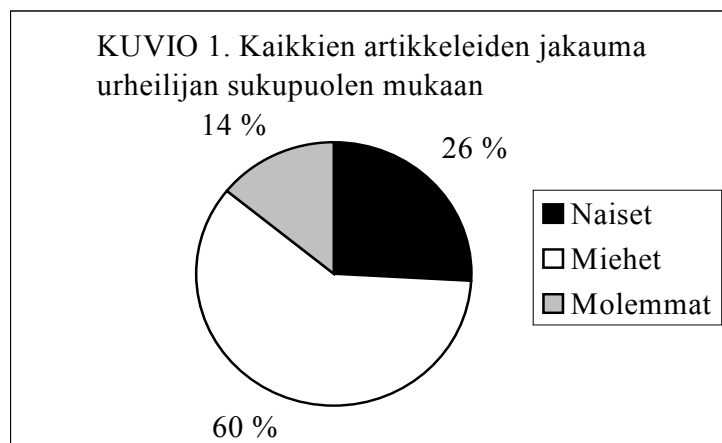
Tarkasteltaessa nais- ja miesurheilijoista kirjoitettuja artikkeleita sen kannalta, onko artikkelin kirjoittanut nais- vai miestoimittaja, ei määrissä ole suuria eroja. Naisurheilijoista kertovista artikkeleista seitsemän on naistoimittajan ja yhdeksän miestoimittajan kirjoittamia. Miesurheilijoista kertovista artikkeleista naistoimittaja on puolestaan kirjoittanut 10, miestoimittaja 14. Yhteensä naistoimittajat ovat kirjoittaneet 42,5 % kaikista yleisurheiluartikkeleista ja miestoimittajat vastaavasti 57,5 %.

Artikkelien määrälliseen sukupuolijakaumaan en usko toimittajan sukupuolen vaikuttavan – toimittajat kirjoittavat artikkeleita yleensä muutamaani lajiin keskittyen. Sen sijaan sitä, millä tavoin toimittajan sukupuoli mahdollisesti vaikuttaa hänen käyttämiinsä sanoihin, pohdin tarpeen tullen tulevissa luvuissa aineistoesimerkkejä selittämässä sekä tarkemmin luvussa 7. Se, että analysoin toimittajan sukupuolen vaikutusta hänen sananvalintoihinsa vasta luvussa 7, on mielestäni luonnollista, koska silloin lukija on jo perehtynyt aineistooni ja havaintoihini.

2.4. Olympia-artikkeleiden määrä

2.4.1. Kaikkien artikkeleiden sukupuolijakauma

Kaiken kaikkiaan Helsingin Sanomissa tehtiin Ateenan olympialaisista 105 sellaista toimitettua artikkelia, jotka selvästi kertovat jonkin lajin urheilijasta ja suorituksista. Mukaan en laskenut doping-uutisia, koska mielestäni ne eivät kerro mitään olennaista tarkasteltaessa olympia uutisten määrää sukupuolinäkökulmasta. Doping-uutiset myös koskivat Ateenassa suurin piirtein yhtä usein sekä nais- että miesurheilijaa. Näin ollen ne eivät sinänsä vaikuta kokonaismääriin. Toimitetuista artikkeleista 26 prosenttia (27) käsittelee pelkästään naisten urheilemista. Miesten urheilemista sen sijaan käsittelee 60 prosenttia (63) kaikista toimitetuista artikkeleista. Sellaisia artikkeleita, joissa esiintyy sekä nais- että miesurheilija, on 14 prosenttia (15). Seuraavasta kuviosta näkyy miesurheilijoista kirjoitettujen artikkelien dominoivuus naisurheilijoista tai molemmista sukupuolista kirjoitettuihin artikkeleihin verrattuna.

Oletan, että artikkeleiden sukupuolijakaumaan vaikuttaa olennaisesti ensinnäkin se, montako naisurheilijaa ja montako miesurheilijaa olympialaisiin ylipäänsä osallistui ja ennen kaikkea se, monessako lajissa nais- ja miesurheilijat kilpailivat. Toisin sanoen toimittajat luonnollisesti kirjoittavat niistä urheilijoista, jotka kilpailuihin osallistuivat ja niistä lajeista, joissa olympialaisissa kilpaillaan. Seuraavaksi pohdinkin nais- ja miesurheilijoiden määrää ja lajijakaumaa olympialaisissa sekä näiden heijastumista olympialaisista kirjoitetuihin artikkeleihin.

Ateenan olympialaisissa rikottiin ennätys naisurheilijoiden osanottomäärässä. Ensimmäistä kertaa kaikista urheilijoista oli yli 40 % (40,6 %) naisia. Yhteensä naisurheilijoita Ateenassa kilpaili 4 412 ja miesurheilijoita 6 452. Verrattuna aiempiin olympialaisiin (Sydneyssä vuonna 2000 38,2 % ja Atlantassa vuonna 1996 34,2 %) naisurheilijoiden määrän kasvu on merkittävä. Myös niiden olympialajien, joihin myös naiset osallistuvat, määrä on kasvanut; Ateenassa naiset osallistuivat 135 lajiin, kun vielä Sydneyssä naiset kilpailivat vain 132:ssa ja Atlantassa 108 lajissa. Ateenassa naiset kilpailivat kaikissa urheilulajeissa (yleisurheilu yhtenä lajina) lukuun ottamatta nyrkkeilyä sekä baseballia, josta tosin naisille kehitettynä vastaavana lajina oli softball⁷. Uusia lajeja naisille Ateenassa olivat paini, miekkailu ja purjehdus. (Kansainvälinen Olympiakomitea.) Laskettaessa yleisurheilu yhdeksi lajiksi naisilta olympialaisissa kiellettyinä lajina oli oikeastaan vain nyrkkeily, joka tuoreen päätöksen mukaan pysyykin pelkästään miesten lajina myös vuoden 2008 Pekingin kesäolympialaisissa.

Verrattaessa Ateenan olympialaisiin osallistuneiden naisurheilijoiden prosentiosuutta (40 % kaikista urheilijoista) heistä kirjoitettuihin artikkeleihin (26 % kaikista urheiluartikkeleista) ovat naisurheilijat todellakin aliedustettuja Helsingin Sanomissa. He eivät saa sitä palstatilaa, mikä heille osallistujamäärän valossa kuuluisi.

Osallistuneiden nais- ja miesurheilijoiden määrää ei kuitenkaan voi aivan ongelmitta verrata artikkeleiden sukupuolijakaumaan. Suomalaiskilpailijat ja etenkin suomalaismenestys antavat luonnollisesti aihetta artikkeleiden kirjoittamiseen. Suomalaisia urheilijoita oli kaiken kaikkiaan Ateenan olympialaisissa kilpailemassa 53. Heistä miehiä oli 36 (noin 68 %) ja naisia 17 (noin 32 %). Tämä suomalaisten urheilijoiden sukupuolija-

---

⁷ Softballia kutsutaan lajista kertovassa artikkelissa sekä ”baseballin pikkusiskoksi” että ”Amerikan herkuksi” (24.8.2004 B3 Softball / N). Softballin nimittäminen tällä tavoin ”pikkusiskona” pitää yllä hierarkkista järjestystä, jossa miesten harrastamaa vastaavaa lajia pidetään parempana kuin naisten lajia. Ruokametaforan käyttö puolestaan vie huomion pois itse pelistä viitaten pelaajien seksuaaliseen viehättävyyteen (ks. luku 4.1.4).

kauma selittänee osaltaan urheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden sukupuolijakaumaa. Menestystä Suomelle toivat miesurheilijat. Suomalaismiehet saivat yhteensä kaksi hopeamitalia: painista ja ammunnasta. Menestyneet urheilijat saavat luonnollisesti enemmän palstatilaa kuin heikommin menestyneet urheilijat. Urheilijan suomalaisuus ja suomalaismenestys ovat artikkeleiden kirjoittamisen motiivina ja selittävät osaltaan sitä, miksi miesurheilijoista on kirjoitettu enemmän artikkeleita kuin naisurheilijoista.

2.4.2. Yleisurheiluartikkeleiden sukupuoli- ja lajijakauma

Pidän tarpeellisenä tarkastella yleisurheilua muista lajeista erillisenä kokonaisuutena myös kvantitatiivisesti, koska laadullisen analyysini aineistona ovat pelkästään toimitetut yleisurheiluartikkelit. Yleisurheilusta kertovia toimitettuja artikkeleita on aineistossani yhteensä 40. Naisurheilijoihin keskittyviä uutisia on yhteensä 16, miesurheilijoista kertovia puolestaan 24. Olen laskenut uutiset siten, että yhteen tekstikokonaisuuteen voi lukeutua myös hieman erillinen, suomalaissuorituksista kertova osa. Näin nimenomaan miesurheilijoista kertovien artikkelien kokonaislukumäärä väheni. Muutoin niitä olisi ollut enemmänkin. Prosenttiosuuksina naisten urheilusta kertovia toimitettuja yleisurheiluartikkeleita on 40 % ja miesten urheilusta kertovia 60 %. Verrattuna Ateenan olympialaisten kokonaisuutisiin Helsingin Sanomissa on yleisurheilu-uutisissa mukana enemmän naisia kuin muissa olympialaisuutisissa. Yleisurheilua voidaan näin ollen pitää tasa-arvoisimpana lajikokonaisuutena tarkasteltaessa Ateenan olympialaisten uutisointia Helsingin Sanomissa.

Suomalaisia yleisurheilijoita kilpaili Ateenassa yhteensä 23, joista 14 on miehiä ja 9 naisia. Suomalaisia yleisurheilijoita käsittelee naisten artikkeleista seitsemän eli 43,6 % kaikista naisyleisurheilijoista kertovista artikkeleista. Miesurheilijoiden kaikista yleisurheiluartikkeleista suomalaisurheilijan suorituksia käsittelee 13 artikkelia eli noin 54 % kaikista miesurheilijoista kertovista artikkeleista. Suomalaiset miesyleisurheilijat saavat siis osallistujamääräänsäkin nähden enemmän palstatilaa kuin suomalaiset naisyleisurheilijat. Yleisurheilussa suomalaisten menestys ei sen sijaan voi selittää artikkeleiden määrää, sillä he jäivät Ateenassa mitalitta. Menestystä sen sijaan odotettiin useammalta mies- kuin naisurheilijalta, mikä näkyy myös kilpailua ennen tehtyjen artikkelien määrässä ja selittää suomalaisyleisurheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden sukupuolijakaumaa. Kaiken kaikkiaan 45 % toimitetuista yleisurheiluartikkeleista käsittelee suomalaisurheilijan tuloksia ja saavutuksia.

Vaikka naisten asema olympialaisissa ja urheilussa yleensäkin on vakiintunut, eivät naiset vieläkään saa kilpailla kaikissa lajeissa. Yleisurheilua käsitellään yleensä yhtenä lajina kaikista olympialajeista puhuttaessa, mutta yleisurheilun sisälläkin on ainoastaan miehille sallittuja lajeja. Näitä lajeja ovat 3 000 metrin esteet⁸ sekä 50 km:n kävely. Koska lajeja on vain kaksi, ei tämä pieni epäsuhta voi vaikuttaa ainakaan paljoa yleisurheiluartikkeleiden kokonaismäärän epäsymmetriaan nais- ja miesurheilijoiden välillä.

Ateenan olympia uutisoinnissa yleisurheilulajit, joista artikkeleita on kirjoitettu, jakaantuvat seuraavasti: miesurheilijoista on artikkeleita 16:een eri lajiin liittyen, naisurheilijoista puolestaan 10:een eri lajiin liittyen. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut kaikki sellaiset yleisurheilulajit, joista on vähintään kaksi artikkelia. Lajin jäljessä oleva (S) tarkoittaa sitä, että artikkelit tai osa niistä käsittelee suomalaisurheilijaa.

TAULUKKO 1. Artikkelien määrät yleisurheilulajeittain

MIEHET	artikkeleita	NAISET	artikkeleita
keihäänheitto (S)	4	keihäänheitto (S)	4
kuulantyöntö (S)	2	seitsenottelu (S)	3
kymmenottelu (S)	2	seiväshyppy	2
moukarinheitto (S)	2		
100 metrin juoksu	2		
400 metrin juoksu	2		

Keihäänheitosta on perinteisenä suomalaisyleisön lempilajina ja suomalaismenestyslajina eniten artikkeleita. Sitä käsittelee yllätyksettömästi neljä artikkelia sekä miesten että naisten lajina. Suomalaisilta miehiltä menestystä Ateenasta odotettiin myös kuulantyönnöstä sekä moukarinheitosta; molemmista lajeista on kaksi artikkelia. Miesten 100 metrin juoksua on perinteisesti pidetty yleisurheilun kuninkuuslajina, niinpä ei ole lainkaan yllätyksellistä, että siitä on kirjoitettu kaksi artikkelia: toinen kertoo ennakkotunnelmista ja toinen puolestaan kilpailusta. 400 metriä sen sijaan juostiin niin myöhään illalla, että seuraavan aamun lehteen kirjoitettiin vain tuloksista kertova artikkeli ja vasta seuraavana päivänä syvennyttiin lajin voittajaan tarkemmin.

⁸ Estejuoksu on tulossa naisten olympiaohjelmaan seuraavissa kesäolympialaisissa Pekingissä vuonna 2008.

Seitsen- ja kymmenottelusta kertovien artikkeleiden lukumäärä selittyy nähdäkseeni puolestaan sillä, että näissä lajeissa kilpaillaan loppukilpailu kahtena peräkkäisenä päivänä. Niinpä on luonnollista, että lajeista on useita artikkeleita. Lisäksi naisten seitsenottelussa hallitsijana oli Ruotsin Carolina Klüft, jonka media on selvästi ottanut yhdeksi lempilapsekseen. Naisten kolmanneksi suosituimpana lajina voi artikkelien määrää tarkasteltaessa pitää seiväshyppyä. Tämä on hieman yllättävää, onhan naisten seiväshyppy Ateenassa vasta toista kertaa olympialajina. Toisaalta lajin uutuus voidaan nähdä myös syynä sille, että mediassa halutaan siitä kertoa. Yhtenä syynä naisten seiväshypyn kahdelle artikkelille pidän joka tapauksessa sitä, että lajissa kilpaili yksi Ateenan kilpailujen valovoimaisimmista naistähdistä, nimittäin Venäjän Jelena Isinbajeva.

2.5. Pohdintaa ja vertailua

Kaiken kaikkiaan Helsingin Sanomien Ateenan olympiauutiset antavat naisurheilulle palstatilaa 26 % kaikista toimitetuista urheiluartikkeleista. Miesurheilijat valtaavat siis kaksi kolmasosaa kaikista artikkeleista. Yleisurheilun uutisointia tarkasteltaessa tilanne muuttuu huomattavasti: naisten urheilusta kertovien artikkeleiden määrä nousee 40 %:iin. Yleisurheiluartikkelit jakautuvat siten tasaisemmin molemmista sukupuolista kertoviksi.

Olen esittänyt ikään kuin luonnollisina ja odotettavissa olevina syinä mieskeskeiselle uutiskynnykselle ensinnäkin sen, että naisurheilijoita osallistui olympialaisiin miesurheilijoita vähemmän. Toiseksi sekään, että naisurheilijat eivät saa osallistua olympialaisissa yhtä moneen lajiin kuin miesurheilijat, ei voi olla vaikuttamatta urheilijoista kirjoitettuihin artikkeleihin. Kolmantena keskeisenä syynä on mielestäni se, että nimenomaan suomalaiset miesurheilijat voittivat Ateenassa kaksi mitalia. Se, että nämä kolme syytä ovat ymmärrettäviä ja luonnollisia, ei tarkoita sitä, että kaikki niistä olisivat ongelmattomia. Mikäli naisurheilijat eivät saa osallistua kaikkiin niihin olympialajeihin, joihin miesurheilijatkin osallistuvat, on mediassakaan turha odottaa määrällisesti tasa-arvoista kohtelua naisurheilijoiden ja miesurheilijoiden välillä.

Näiden kolmen näkyvimmän syyn lisäksi on kuitenkin muutamia tiedostamattomampia ja vaikeammin lähestyttäviä syitä naisurheilun marginaaliselle asemalle tiedotusvälineissä. Urheilua on vanhastaan pidetty erittäin maskuliinisena elämänalueena. Miehet ovat saaneet urheilla aina, mutta naisilta se on ollut kauan kiellettyä tai vähintäänkin epäsovinnasta. Suomessa – nykyään niin tasa-arvoisessa ja naisurheilijahuippuja tuottavassa

maassamme – suhtauduttiin kansainvälisessä mittapuussa yllättävänkin epäsuotuisasti naisten yleisurheilun olympialaisdebyyttiin. Historia on jättänyt jälkensä nykypäivänkin urheilujournalismiin sekä nais- ja miesurheilijan representointiin. Tilanteen selittäminen urheilun maskuliinisella historialla olisi kuitenkin liian yksinkertaista ja helppoa. Vaikka aiemmin vain miehet ovat urheilleet, miksi sen pitäisi vaikuttaa nykyajan urheilijoiden saamaan palstatilaan?

Lisäksi mieskeskeiselle uutiskynnykselle on esitetty syyksi sitä, että miesten urheilu on parempaa ja kiinnostavampaa kuin naisten urheilu. Miesten urheilua ei mielestäni voi pitää naisten urheilua parempana sen vuoksi, että miehet tekevät naisia parempia tuloksia. Naisten ja miesten tuloksia ei pitäisi edes verrata keskenään. Itse en ainakaan lukijana niin tee. Sen sijaan urheilu kiinnostaa minua urheilun itsensä vuoksi urheilijan sukupuoleen katsomatta. Jos miesurheilun suurempaa mediajulkisuutta perustellaan miesten naisia paremmilla tuloksilla, tullaan samalla esittäneeksi, että oikeastaan naiset ja miehet kilpailevat myös toisiaan vastaan.

Toisaalta mieskeskeistä representointia on perusteltu myös mieskatsojilla ja -lukijoilla. Kaiken kaikkiaan tämä on eräänlaista kehäpäätelmää: syyn ja seurauksen raja alkaa tässä perustelussa hämärtyä. Kysynnän ei pitäisi vaikuttaa tarjontaan niin paljoa. Eikä sitä paitsi ole tehty tutkimuksia siitä, kuinka paljon naiset lukevat esimerkiksi olympialaisten urheilu-uutisia. Naislukijoiden kiinnostusta pitäisi mielestäni herättää tuomalla naisurheilijoita esille – myös urheilusivuilla, ei pelkästään naistenlehdissä – ja siten lähemmäs sanomalehden lukijoita.

Olympialaisten yleisurheilusta kertovien artikkeleiden määrää on mielenkiintoista tarkastella suomalaisen naisyleisurheiluhistorian valossa. Kaiken kaikkiaan olympialaisista kertovista artikkeleista nais- ja miesurheilijoita kohdellaan määrällisesti tasa-arvoisimmin juuri yleisurheilu-uutisoinnissa. Tämä kertoo siitä, että nykyään naisyleisurheilijat ovat urheiluartikkeleiden määrää tarkasteltaessa lunastaneet hyvin paikkansa olympialaisissa. Kauas historiaan on jäänyt ajatus siitä, että olympialaisten yleisurheiluareena olisi pyhitetty vain miesurheilijoille.

En pidäkään yleisurheiluartikkeleiden sukupuolijakaumaa kovin huolestuttavana, mutta huomioitaessa kaikista lajeista kertovat artikkelit on tilanne jo toinen. Jos naisurheilu ei ole tiedotusvälineissä esillä yhtä paljon kuin miesurheilu, vahvistaa se käsityksiämme urheilun maskuliinisuudesta. Mikäli naisurheilijoista ei kirjoiteta, jää lukijalle mielikuva, että pelkästään miehet urheilevat. Naisurheilijoiden jäädessä marginaaliseen asemaan mediassa urheilua harrastaville tytöille ei tarjota esikuvia samalla tavalla kuin urheileville po-

jille. Uskon myös, että ainakin osaltaan urheilijoiden mediajulkisuus, ei pelkästään menestys, vaikuttaa myös urheilun harrastajamääriin.

Verrattaessa oman tutkimukseni tuloksia muihin nais- ja miesurheilijan representaation määrää analysoiviin tutkimuksiin havaitaan joitakin yhtäläisyyksiä. Harris ja Clayton (2002) ovat havainneet omassa tutkimuksessaan, että miesurheilijat saavat enemmän palstatilaa kahdessa englantilaisessa iltapäivälehdessä kuin naisurheilijat. Miesurheilijoista artikkeleita oli heidän aineistossaan 85,8 % kaikista artikkeleista, naisurheilijoista sen sijaan ainoastaan 5,9 %. (Harris – Clayton 2002: 398–399.) Hargreaves toteaa kuitenkin, että englantilaisessa sanomalehdistössä nimenomaan iltapäivälehdet antavat vähemmän tilaa naisurheilulle kuin sanomalehdet (Hargreaves 1994: 194).

Myös lajijakaumassa on havaittu olevan eroa sukupuolen mukaan. Naisia representoitiin Collinin ja Vuoren (1999: 59–60) television urheilu-uutisia käsittelevässä tutkimuksessa vain seitsemässä eri lajissa, miehiä puolestaan 24 lajissa. Omassa tutkimuksessanikin yleisurheilusta kertovissa artikkeleissa lajijakauma on miehillä suurempi kuin naisilla.

Helsingin Sanomien urheilusivuilla miesurheilijat ovat aina saaneet naisurheilijoita enemmän palstatilaa. Vuoteen 1993 asti peräti 90 % artikkeleista käsitteli miesten urheilua. Vuonna 1998 määrä oli edelleen 80 % kaikista artikkeleista. Urheilusivujen lopputilan ovat jakaneet naiset ja nuoret. Naisten osuus urheilu-uutisissa on kuitenkin noussut taiseksi, mutta on siis edelleen miesten osuutta pienempi. (Koljonen 2000: 44.)

Riitta Pirinen (1998b) on tarkastellut Helsingin Sanomien urheilu-uutisviikkoa 7.4.–13.4.1997. Hänen analyysinsä kohteena oli sukupuoli ja tilankäyttö urheilusivuilla. Tutkimusviikon aikana peräti 84,1 % artikkeleista käsitteli yksinomaan miesten urheilemista ja 8,3 % naisten urheilemista. Artikkeleita, joissa esiintyi sekä mies- että naisurheilijoita, oli 7,6 %. (Pirinen 1998b: 25–26.) Ateenan olympialaisten aikaan naisurheilijat saavat Helsingin Sanomissa paljon enemmän palstatilaa kuin normaalin urheilu-uutisviikon aikana. Kaiken kaikkiaan naisurheilun saama julkisuus on edellä mainituissa tutkimuksissa huomattavasti vähäisempää kuin omassa tutkimuksessani, ainakin jos niitä vertaa yleisurheiluartikkeleiden määrään aineistossani.

Urheilijanaiset ovat aikaisempienkin tutkimusten mukaan saaneet enemmän huomiota olympialaisten aikaan kuin muulloin. Ainakin yhdysvaltalaisessa televisiossa vuoden 1996 Atlantan olympialaisten aikaan naisurheilijat saivat lähes yhtä paljon lähetysaikaa kuin miesurheilijat (Eastman – Billings 1999: 150; Tuggle – Owen 1999: 178). Myös Alankomaissa on saatu samanlaisia tutkimustuloksia. Siellä naisurheilun osuus televisiossa

ja sanomalehdissä nousi vuoden 1996 olympialaisten aikana normaalista 2 % noin 30 %:iin. (Knoppers – Elling 2001: 179.) Samaan ovat analyysissään päätyneet myös Kane ja Greendorfer. Heidän mukaansa vuosien 1988 ja 1992 olympialaisten aikana naisurheilijat pääsivät vihdoon näkyville amerikkalaisessa mediassa. Naisurheilijoista esitetyt kuvat olivat kuitenkin varsin stereotyyppisiä ja seksualisoivia. (Kane – Greendorfer 1994: 28.)

Suomessakin on tehty tutkimuksia naisurheilusta kertovien artikkeleiden määrästä arvokilpailujen aikaan. Ne myötäilevät ulkomaisista tutkimuksista saatuja tuloksia; naisurheilu saa enemmän palstatilaa arvokilpailujen kuin normaalin uutisviikon aikana. Tiina Naulan (1994: 69) tutkimuksen mukaan naisurheilijoista kertovia artikkeleita oli yleisurheilun vuoden 1993 MM-kilpailuiden aikaan Helsingin Sanomissa 30,6 %, kun miesurheilijoista kertoi 51,6 % artikkeleista.

Verrattuna Naulan tutkimukseen sekä nais- että miesyleisurheilun saama palstatila on Helsingin Sanomissa kasvanut vuoden 1993 MM-kilpailujen uutisoinnista. Syynä tähän on mielestäni kuitenkin lähinnä se, että määrittelin toimitetut yleisurheiluartikkelit tiukasti vain joko pelkästään nais- tai pelkästään miesurheilijoista kertoviksi. En kokenut tarpeelliseksi erotella molemmista sukupuolista kertovia artikkeleita omaan ryhmäänsä, koska artikkeleissa keskityttiin niin selkeästi vain jompaankumpaan sukupuoleen joskus ehkä mainiten muutamalla lauseella myös vastakkaisen sukupuolen urheilijoista jotakin. Olennaista Naulan tutkimukseen verrattuna on kuitenkin mielestäni se, ettei yleisurheilussa naisurheilijoiden saama palstatila miesurheilijoiden saamaan palstatilaan nähden ole lisääntynyt. Ero naisyleisurheilijoista ja miesyleisurheilijoista kertovien artikkeleiden määrässä on pysynyt noin 20 prosenttiyksikössä. Kahdentoista vuoden aikana ei ole tapahtunut muutosta yleisurheiluartikkeleiden sukupuolijakaumassa.

Eri yleisurheilulajien määrän tarkastelu osoitti, että perinteisistä suomalaiskatsojien lempilajeista eli lajeista, joista odotettiin Ateenassakin suomalaismenestystä (naisten ja miesten keihäänheitto, miesten kuulantyyntö ja miesten moukarinheitto), oli artikkeleita eniten. Yllättävää yleisurheilulajien määrässä oli mielestäni puolestaan se, että seitsenottelusta on kolme artikkelia ja naisten seiväshypystä kaksi artikkelia. Syynä näiden lajien suosioon mediassa on mielestäni ennen kaikkea se, että molemmissa suosikkina kilpailee nuori ja kaunis nainen (ks. luku 4).

3. URHEILIJAN NIMITYKSET

Urheilijoista puhutaan artikkeleissa monilla eri nimityksillä. Yksinkertaisimmillaan toimittaja kertoo urheilijan nimen. Urheilijoiden nimitysten analyysissä keskityn kuitenkin pelkästään yleisnimiin, en erisnimiin. Tähän ratkaisuun olen päätenyt sen vuoksi, että yleisnimien käyttö on aineistossani lähtökohdiltaan selkeämmin sukupuolesta riippuvainen kuin erisnimien käyttö. Yleisimmät nimitykset eivät riipu urheilijan sukupuolesta. Esimerkiksi sanoja *voittaja*, *mestari*, *juoksija* ja *kultamitalitoivo* käytetään viittaamaan sekä nais- että miesurheilijaan. Tämänkaltaiset sanat eivät kerro mitään olennaista nais- ja miesurheilijan representaatioista, koska niitä käytetään tasapuolisesti molemmista sukupuolista. Seuraavaksi analysoinkin vain sellaisia urheilijoita nimittäviä substantiiveja, jotka liittyvät jollain tavalla urheilijan sukupuoleen ja joiden käyttö selkeästi rajoittuu vain joko naisurheilijoihin tai miesurheilijoihin.

3.1. Naisurheilijat

3.1.1. *Nainen*-loppuiset yhdyssanat

Naisurheilijoita nimitetään aineistossani toisinaan *nainen*-loppuisilla yhdyssanoilla. Näiden nimitysten voidaan olettaa muodostetun maskuliinisen mallin mukaan eli myös miesurheilijaa voisi nimittää samoilla nimityksillä, mikäli yhdyssanan perusosaksi vaihdettaisiin *mies*-sana. Karppisen (2001: 48) tutkimuksen mukaan lähinnä vain urheilu- ja tv-sivuilla *nainen*-sanaa käytetään *mies*-sanana tavoin ihmisyyteen viittaavana tekijänimenä.

Ensimmäisen aineistoesimerkkini (1) *maannainen*-sana on Karppisen (2001: 48) mielestä poikkeuksellinen, koska vielä muutama vuosi sitten naiset on luettu kuuluviksi *maanmiehen* referenttijoukkoon. Huomattavaa aineistoni *maannainen*-sanassa on kuitenkin myös se, että se tarvitsee määritteen. Toisen aineistoesimerkkini (2) *supernainen*-sana rinnastuu sarjakuvassankarimieheen, *Supermieheen*. Toimittaja käyttää luovasti *super*-määritteosaa liittämällä sen yllättäen naisurheilijaan. Ruotsalaista seitsenottelijaa Carolina Klüftiä kuvaillaan tällaisella ylisanaalla, koska hän oli lajissaan niin ylivoimainen verrattuna kilpai-

lijoihinsa. Moniottelu on kaksipäiväisenä kilpailuna myös sellainen laji, joka yllyttää toimittajat kuvailemaan urheilijoita ja suorituksia hyvin ylistävästi.

- (1) Seiväskultaa tavoittelevat hanakasti Isinbajevan *maannainen* Svetlana Feofanova ja USA:n Stacy Dragila.⁹ (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (2) 21-vuotias *supernainen* oli ylivoimainen seitsenottelussa ja avasi maansa kultamitalitilin Ateenassa. (23.8.2004 B3 seitsenottelu / M)

Edellisiin esimerkkeihin verrattuna kaikki loput aineistoni *nainen*-loppuiset urheilijan nimitykset ovat odotuksenmukaisempia ja vakiintuneempia. Seuraavissa aineisto-esimerkeissä (3, 4 ja 5) *nainen*-loppuisten yhdyssanojen määräiteosana on juoksijan sijoitusta kilpailussa kuvaava sana. Kahdessa viimeisessä esimerkissä (6 ja 7) määräiteosa puolestaan kertoo urheilijan harrastaman lajin. Erityisesti viimeinen virke osoittaa, että nais- ja miesurheilijan nimitykset ovat joskus paralleelisia ja voivat olla tällä tavoin rinnakkainkin.

- (3) Holmes, 34, tuli parikymmentä metriä ennen maalia *ykkösnaisen* rinnalle ja heti kohta niukasti ohi. (24.8.2004 B2 800 m / M)
- (4) Aivan lopussa Mutolan ohi painalsivat vielä hopealle kirinyt Marokon Hasna Benhassi ja Slovakian *pronssinainen* Jolanda Ceplak. (24.8.2004 B2 800 m / M)
- (5) Muut *kärkinaiset* pysyivät vielä iskuetäisyydellä, mutta kun maaliin oli noin kolmannes jäljellä, Noguchi nykäisi uudestaan. (23.8.2004 B3 maraton / N)
- (6) Ingberg, 30, on Suomen viime vuosien *keihäsnaisten* ykkönen. (26.8.2004 B1 keihäänheitto / M)
- (7) Kuulamiehet ja *-naiset* ovat valokeilassa myös tänään. (18.8.2004 B1 kuulantyyöntö / M)

3.1.2. *tAr*-johdin

tAr-johdin on todennäköisesti muodostunut irtoamalla balttilaisperäisestä lainasanasta *tytär* (Häkkinen 1990: 158). Vaikka johdin voidaankin palauttaa *tytär*-sanaan, on merkityksessä tapahtunut kehittymistä. Nykyään *tAr*-johtimella osoitetaan henkilön naissukupuoli, joten voidaan puhua myös feminiinisubstantiivien johtimesta. (Hakulinen 1979: 88, 181.)

---

⁹ Aineistoesimerkkien koodeissa on artikkelin päivämäärä, sivunumero, urheilulaji sekä toimittajan sukupuolta osoittava kirjain, N (= naistoimittaja) ja M (= miestoimittaja).

Ensimmäisessä esimerkkivirkkeessä (8) johdin on liitetty johtolauseen *heittäjä*-tekijännimeen, jolloin feminiinisubstantiivi osoittaa urheilijan urheilulajin (vrt. *myyjätär*, *hoitajatar*). Johtimella halutaan korostaa, että heittäjä on sukupuoleltaan nimenomaan nainen; johdin erottaa naisen miehestä. Myös Tuominen (1989: 41) osoittaa pro gradu -tutkielmassaan *tAr*-johtimen esiintymisen sanomalehtikielessä, esimerkiksi *laulajatar*-sanaa. Hän toteaa, että johdin kääntää lukijan huomion kyseessä olevan naisen ammatista hänen sukupuoleensa. Näin ollen seuraava esimerkki voitaisiinkin tulkita keihäänheittäjää väheksyväksi, koska lukijan huomio kiinnitetään sukupuoleen.

- (8) ”Aika pirusti tässä ottaa päähän. Tämän ei pitänyt mennä näin”, totesi *heittäjätär*, joka karsiutui vuosi sitten Pariisin MM-kisojen finaalista. (26.8.2004 B1 keihäänheitto / M)

Seuraavissa esimerkeissä on puolestaan muodostettu urheilijan kotikaupungin ja kotimaan nimistä naishenkilöä tarkoittavat henkilönnimet. Näissäkin tapauksissa johtimen avulla halutaan kertoa, että kyseessä on nimenomaan vaasalainen nainen eikä mies ja kuubalainen nainen eikä mies.

- (9) Se ei riittänyt jatkoon, sillä Kuuban Sonja Bisset veti viimeisellään 690,97 metriä ja pudotti *vaasattaren* sijalle 13 eli ensimmäiseksi karsiutujaksi. (26.8.2004 B1 keihäänheitto / M)

- (10) *Kuubattaren* nokka ei kauaa tuhissut. (26.8.2004 B1 keihäänheitto / M)

Kaikki kolme edellistä esimerkkiä ovat samasta artikkelista. Toimittaja käyttää toistoa tuodessaan urheilijan sukupuolen esille. Mielenkiintoista kaikissa edellä esitetyissä katkelmissa on lisäksi se, että niissä nimitetään nimenomaan keihäänheittäjänaisia. Keihäänheittoa pidetään maskuliinisena lajina, joten ikään kuin naisheittäjän sukupuolta täytyisi *tAr*-johtimella korostaa osoittaakseen naisen olevan feminiininen, ei liian miesmäinen.

Seuraavassa aineistoesimerkissä (11) *tAr*-johdinta käytetään kaikista edellisistä esimerkeistä poikkeavalla tavalla. Siinä *kaunotar*-sana on laitettu artikkelin otsikkoon ilmeisesti hyvin harkitusti. Kyseisellä otsikolla toimittaja haluaa kenties valmistaa lukijoita tulevan artikkelin sisältöön. Nimittäin myös itse tekstissä toimittaja kuvailee naisten kau neutta ja myöntää käyttävänsä artikkelissa myös huumoria. (Ks. artikkelista tarkemmin luku 4.1.4.) Otsikon tehtävänä tässä artikkelissa on mielestäni sekä lukijan mielenkiinnon herättäminen että provosointi. Toimittaja haluaa ehkä havahduttaa lukijat miettimään, kuulu-

vatko kauneus ja urheilu todella yhteen. Otsikko on lisäksi hyvin tärkeä vaikuttamisen keino, koska monet ihmiset lukevat vain otsikon (Tiittula 1989: 7).

(11) *Kaunotarten* kamppailu (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

tAr-johtimen käytön naisurheilijan nimityksessä on havainnut pro gradu -tutkielmassaan myös Kirsi Järviranta (1999: 33–34), joka on tutkinut urheilijaan viittaavia ilmauksia Atlantan olympialaisuutisoinnissa Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa. Hänen mukaansa esimerkiksi nimitys *ratsastajatar* esiintyy joissain tapauksissa silloin, kun muut nimikkeet eli urheilijan nimi ja pronomini on jo käytetty. Vaikka nimitys esiintyisikin vain tällaisissa tapauksissa, ei sen käyttö ole mielestäni perusteltua. Yhtä hyvinhän voisi naisurheilijaa näissäkin tapauksissa nimittää vain *ratsastajaksi* tai esimerkiksi *vaasalaiseksi*, samalla tavoin kuin miesurheilijaa nimitettäisiin.

Mila Engelberg (1998: 77–78) on tutkinut sukupuolistuneiden ammattinimikkeiden muutosta vuosien 1950–1990 aikana. Hänen mukaansa feminiinisen *tAr*-johtimen käyttö ammattinimikkeissä on vähentynyt selkeästi. Osmo Ikolan (1990b: 20) mukaan *tAr*-loppuiset sanat tuntuvatkin jo vanhahtavilta, ehkä hieman runollisiltakin. Tämän vuoksi johtimen käyttö on hänen mukaansa rajoitettava harvoihin ja tuttuihin sanoihin. Johtimen käyttö, joka kaiken kaikkiaan on maltillista (ainoastaan neljä esimerkkiä), on aineistoni perusteella tavallisinta kotipaikkaa osoittavissa henkilönnimissä. Urheiluartikkelit näyttävät olevan otollinen paikka käyttää *tAr*-päätteisiä sanoja, vaikkei niitä juuri muualla enää käytettäisikään. Artikkeleista halutaankin kaikin tavoin tehdä ilmeikkäitä ja kuvailevia pelkän tulosten raportoinnin asemesta.

3.1.3. *Nais*-määriteosa

Nais-määriteosa on aineistossani harvinainen: senkin käytöstä on vain neljä esimerkkiä. Huomattavaa on se, että kaksi ensimmäistä esimerkkiä (12 ja 13) ovat artikkeleista, jotka käsittelevät naisille suhteellisen uusia yleisurheilulajeja eli seiväshyppyä ja kolmiloikkaa. Näin ollen *nais*-määriteosan käyttöä voisi perustella juuri sillä, että näitä lajeja on perinteisesti pidetty miehisinä, joten uusi ja yllättävä naistoimija täytyy erikseen mainita. Aivan samalla tavalla puhutaan esimerkiksi *naislääkäristä* ja *naisupseerista*. Monien sinänsä sukupuolineutraalien sanojen stereotypia on siis vahvasti maskuliininen (Karppinen 2001:

54). Etenkin seuraava esimerkki (12) ilmentää tätä *nais*-määriteosan käyttötapaa puhtaimmillaan. Tässä artikkelin otsikossa käytetään myös superlatiivia *vahvin*, mikä toisaalta pakottaa naissukupuolen merkitsemiseen – absoluuttisesti kaikkein pisimmälle loikkivat mieskolmiloikkaajat.

(12) Mbango vahvin *naisloikkari* Ateenan vastatulessa (24.8.2004 B2 kolmiloikka / M)

Kahdessa seuraavassa esimerkissä (13 ja 14) sen sijaan käytetään sanaa *naispuolinen*. Virkkeessä 13 sanalla painotetaan, että juuri naisseiväshyppääjät aloittavat usein telinevoimistelijana, eivät miehet. Nimenomaan naisurheilijoiden siirtyminen telinevoimistelusta seiväshyppyyn selittyy mielestäni puolestaan esimerkiksi sillä, että seiväshyppy on naisille niin uusi laji, että sitä ei ole harrastettu lapsesta asti. Viimeisessä esimerkissä (14) *naispuolinen*-sanaa käytetään verrattaessa naisurheilijaa miesurheilijaan (ks. luku 5.5).

(13) Isinbajeva aloitti telinevoimistelijana, kuten monet muutkin *naispuoliset* seiväshyppääjät. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)

(14) Aika näyttää, onko hänestä *naispuoliseksi* Jan Zeleznyksi, keihäänheiton eläväksi legendaksi. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Seuraava aineistoesimerkki on sitä vastoin hieman poikkeuksellinen. Se liittyy Ateenassa kohua herättäneeseen doping-skandaaliin; kaksi isäntämaan pikajuoksijaa – mies ja nainen – pakoilivat dopingtestiä eivätkä lopulta osallistuneet kilpailuihin. Seuraavassa esimerkissä kerrotaan, kuinka sekä kreikkalainen tv-kanava että kreikkalainen *naisjuoksija* olivat kehottaneet yleisöä huutamaan. *Naisjuoksijalla* viitataan tässä toiseen doping-skandaalin osapuoleen Katerina Thanouun. Kenteris on sen sijaan kohussa mukana ollut miesjuoksija. Mielestäni tässä esimerkissä käytetäänkin *nais*-määriteosaa nimenomaan selvyysyistä. Olisi myös ollut töksähtävää päättää virke esimerkiksi juoksijan nimeen.

(15) Kreikkalainen tv-kanava oli kehottanut yleisöä huutamaan Kenterisin nimeä 200 metrin finaalissa, samoin kreikkalainen *naisjuoksija*. (28.8.2004 B3 200 m / N)

3.1.4. *Neiti, neitonen ja nuori nainen*

Naisurheilijaa nimitetään aineistossani kerran *neidiksi* ja kerran *neitoseksi*. Näitä ilmauksia käytetään ainoastaan ruotsalaisesta seitsenottelijasta Carolina Klüftistä. Ilmeisesti erityisesti hän onkin innoittanut toimittajat tällaisiin sananvalintoihin. Häntähän pidetään yleisurheilussa rehtinä ja raikkaana nuorena huippu-urheilijana. Myös hänen lajinsa, seitsenottelu, on omiaan tuomaan urheilijaa esille runsaasti; urheilevathan he kilpailuissa kaksi konkonaista päivää saaden runsaasti julkisuutta. Seuraavissa aineistoesimerkeissä siis Klüftiä nimitetään *neitoseksi* ja *neidiksi*.

(16) *Ruotsalaisneitonen* johti naisten kuningatarkamppailua jo avauspäivän jälkeen 240 pisteellä. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / M)

(17) Mihin *neiti* vielä ehtiikään, sillä hänellä on ikää vasta 21 vuotta. (23.8.2004 B2 seitsenottelu / M)

Neiti-sanalla halutaan mielestäni nykyään ennen kaikkea korostaa urheilijan nuoruutta, ei niinkään siviilisäätyä *rouvan* vastakohtana. Suomen kielen perussanakirjan mukaan *neidiksi* kutsutaan nykyään etenkin tarjoilijoita ja eräiden ammattien edustajia, esim. *pankkineiti* (PS s.v. *neiti*.) Esimerkiksi *neitonen*-sanankirja antaa *reippaan urheilijaneitosen*, joten urheilijayhteyksissä sanan käyttö lienee tavallista. Carolina Klüftiä on joissakin muissa yhteyksissä kuvailtu myös *naapurintytöksi*, mikä osaltaan tuo samantlaisia konnotaatioita kuin *neiti*-sana.

Naisurheilijaa nimitetään yhdessä artikkelissa myös *nuoreksi naiseksi*. Adjektiivin *nuori* määrittäessä *nainen*-sanaa huomio kiinnittyy urheilijan ikään.

(18) Kaiken lisäksi hän on – ainakin vielä – pilaantumaton, herttainen *nuori nainen*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

3.2. Miesurheilijat

3.2.1. *Mies*-loppuiset yhdyssanat

Tutkin suomen kielen proseminaaritutkielmassani (Lehtinen 2003: 10–11) *mies*-loppuisten yhdyssanojen käyttöä Helsingin Sanomissa. Aineistoni koostui koko lehden artikkeleista. Huomattavaa tämän tutkimuksen kannalta on se, että erityisesti urheilusivuilla muodostet-

tiin paljon tilapäisluonteisiksi luokittelimiani *mies*-loppuisia yhdyssanoja, kuten *takamies* ja *laitamies*. Proseminaaritutkielmassani en kuitenkaan verrannut sanoja lainkaan mahdollisiin *nainen*-loppuisiin sanoihin.

Mies-loppuisia nimityksiä käytetään osin samassa funktiossa kuin *nainen*-loppuisiakin nimityksiä. Seuraavissa aineistoesimerkeissä *mies*-loppuisten yhdyssanojen määriteosana on täsmälleen samat sanat kuin aiemmin tarkastelluissa *nainen*-loppuisissa yhdyssanoissa. Esimerkit osoittavat, että nais- ja miesurheilijaa representoidaan paralleelisillakin nimityksillä.

- (19) Kauden *kärkimies*, ainoana tänä vuonna kuusi metriä ylittänyt Toby Stevenson, pudotti kolmesti korkeudesta 595. (29.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (20) Ensimmäisellä puolikkaalla Wariner seurasi *maanmiehensä* Otis Harrisin vauhtia ja juoksi maltillisesti (200 metrin väliaika 21,3). (25.8.2004 400 m / N)
- (21) Samassa ryhmässä saapuivat Suomen muutkin *keihäsmiehet*, Matti Närhi ja jo 29-vuotias olympiadebytantti Esko Mikkola. (26.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (22) Sieltä löytyy *kuulamiehen* paratiisi. (18.8.2004 B1 kuulantyyntö / M)

Myös kaikki seuraavien aineistoesimerkkien miesurheilijan nimitykset ovat sellaisia, joita voitaisiin ainakin omasta mielestäni käyttää myös naisurheilijasta vaihtamalla yhdyssanan perusosaksi *nainen*. Koska näin ei tutkimissani urheiluartikkeleissa ole kuitenkaan tehty, osoittavat seuraavat aineistoesimerkit *mies*-loppuisten sanojen taajan frekvenssin verrattuna *nainen*-loppuisiin sanoihin. Lisäksi *mies*-perusosalla ei ole seuraavissa esimerkeissä mitään erityistä tehtävää, vaan toimittaja olisi voinut esimerkiksi *moukarimiehen* asemesta käyttää sanaa *moukarinheittäjä*. *Mies*-sanaan assosioidut myönteiset konnotaatiot ilmenevätkin juuri siten, että sanaa käytetään vahvistavana elementtinä silloin, kun sen käytölle ei ole tarvetta sisällön merkityksen kannalta (Karppinen 2001: 45). Samalla tavalla voisi tosin analysoida myös *nainen*-loppuisia sanoja, esimerkiksi *ykkösnaista* voitaisiin nimittää myös *ykkösjuoksijaksi* – feminiinimuotojen käyttö alkaa näin ollen muistuttaa maskuliinimuotojen käyttöä.

- (23) Karsintaraja 78 metriä on ollut Karjalaiselle tänä vuonna rutiinitulos, joten normaalisuorituksella *moukarimies* on finaalissa. (20.8.2004 B4 moukarinheitto / M)
- (24) *Hopeamies* Portugalin Francis Obikwelu juoksi Euroopan ennätyksen 9,86 ja pronssille jäänyt USA:n Maurice Greene 9,87. (24.8.2004 B3 100 m / N)
- (25) Hän ei ole *lukumiehiä*. (24.8.2004 B3 100 m / N)

Vaikkakin nais- ja miesurheilijaa nimitetään joskus paralleelisilla sanoilla, selviä erojakin nais- ja miesurheilijan nimityksissä kuitenkin on. Naisurheilijaa ei aineistossani kutsuta koskaan *maailmanennätysnaiseksi* tai *ME-naiseksi*. Vastaavasti miesurheilijaa sen sijaan nimitetään aineistossani useinkin *maailmanennätysmieheksi* tai *ME-mieheksi*, kuten aineistoesimerkeissä 26 ja 27. Tämänkaltaisen eroavaisuus urheilijoiden nimityksissä implikoi, että vain miehet tekevät maailmanennätyksiä, joten vain heitä voi myös kutsua sillä perusteella. Naisen suoritus tehdään tällä tavoin näkymättömäksi ja siten alempiarvoisemmaksi kuin miehen suoritus. Jos urheilijaa halutaan puhutella hänen tittelinsä (maailmanennätyksen tehnyt) mukaan, tulisi kohtelun olla samanlaista urheilijan sukupuolesta riippumatta.

(26) Haaveiltu olympiavoitto taitaa jäädä 31-vuotiaalta *maailmanennätysmieheltä* ja kolminkertaiselta maailmanmestarilta saavuttamatta. (29.8.2004 B2 800 m / M)

(27) *ME-mies* Sebrle oli suursuosikki. (26.8.2004 B2 kymmenottelu / N)

3.2.2. Nuorukainen

Nuorukainen-sanaa käytetään aineistossani muutaman kerran parikymppisistä miehistä kerrottaessa, esimerkit 28 ja 29. Sanan voi ajatella nykykielessä merkitsevän kutakuinkin samaa kuin naisurheilijasta käytetty sana *neitonen*. Tähän viittaa myös PS:n antama esimerkki *nuorukainen*-sanana käytöstä: *urheilijanuorukainen* (PS s.v. *nuorukainen*). Sekä *neitonen* että *nuorukainen* liitetään PS:ssa nimenomaan urheilukieleen. Viimeisessä esimerkissä *nuorukainen*-sanasta on muodostettu ryhmää tarkoittava sana *nuoriso*, joka merkitsee 'monia nuoria miehiä'.

(28) ”Olen täällä lintsaamassa”, *nuorukainen* virnuili. (26.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

(29) Varhaiskypsä *nuorukainen* jakoi voimansa viisaasti finaalissa (25.8.2004 B2 400 m / N)

(30) *Nuoriso* rynni siis tälläkin matkalla. (24.8.2004 B2 400 m / N)

3.2.3. *Jätkä, ukko ja herra*

Jätkää, ukkoa ja herraa käytetään kutakin vain kerran aineistossani. Mantilan (1998) mukaan *jätkä* ei korostetusti viittaa mihinkään puheena olevan miehen erityisominaisuuteen. Merkitykseltään *jätkä* on kuitenkin laaja: PS:ssä sillä on paljon synonyymeja tai merkitysmääritelmiä. (Mantila 1998: 19–20.) Aineistossani on ainoastaan yksi *jätkä*-sana, omaperäisen yhdyssanan perusosana:

(31) Muutenkin hän vaikutti nk. *järkijätkä*ltä. (25.8.2004 B2 400 m / N)

Ukko tarkoittaa murteissamme naimisissa olevaa miestä, isoisää, isäntää ja yleensä vanhaa miestä. *Ukko*-sana viittaa joissain tapauksissa johonkin suureen ja huomionarvoiseen. Se voi liittyä myös muinaissuomalaisiin jumalakäsityksiin, kuten sanassa *ukonilma*. Suuruus tuodaan esille myös esimerkiksi isovarpaan nimessä *ukkovarvas*. *Ukko* on siis vanhastaan ollut positiivisesti latautunut sana. Yleiskielessä sana on myöhemmin kuitenkin osittain kehittynyt merkitykseltään myös kielteiseksi ja halventavaksi. (Jaatinen 1988: 47–49.)

Sanan merkityksen muuttuminen osittain kielteiseksi tulee ilmi *ukko*-sanankäytökontekstista seuraavassa esimerkkivirkkeessä. Siinä miehiä kuvaillaan *nipuksi vaivaisia ukkoja*, joten *ukko*-sanaa käytetään vahvistamassa heittäjien *vaivaisuutta*.

(32) Miesten keihäsfinalista tulee melkoinen näytös, jossa tähtiehdokkaina on nippu vaivaisia *ukkoja*. (28.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Herra-sana sen sijaan on merkitykseltään positiivissävyinen, viittaahan se arvostettuun ja ylistettyyn ihmiseen, ja sillä on myös selvä uskonnollinen merkitys. *Herralla* on kuitenkin myös toisenlainen käyttöyhteys. Sitä voidaan nimittäin käyttää ironiseenkin sävyyn (PS s.v. *herra*). Seuraavassa esimerkissä sillä on mielestäni kuitenkin positiivinen merkitys. Toimittaja haluaa korostaa miesjuoksijoiden aikaisempaa menestystä. *Herra*-sanalla voitaisiin viitata myös urheilijan korkeahkoon ikään, mutta tässä tapauksessa niin ei ole. Toinen *herroista* on nimittäin vasta 20-vuotias ja toinenkin 29-vuotias.

(33) Viime vuonna *herrojen* kaksintaistelu vitosella meni myttyyn. (29.9.2004 B1 5 000 m / N)

3.3. Pohdintaa ja vertailua

Vertailtaessa *nainen-* ja *mies-*loppuisten nimitysten määrää kaiken kaikkiaan havaitaan, että *mies-*loppuisia sanoja (yhteensä 15) on aineistossani kaksi kertaa niin paljon kuin *nainen-*loppuisia sanoja (yhteensä 7). Se, että naisurheilijoista kirjoitettuja artikkeleita on aineistossani 16 ja miesurheilijoista kirjoitettuja 24, voi selittää vain osan sanojen määrällisestä jakaantumisesta. Sellaisia määriteosia, jotka saavat perusosakseen sekä *-naisen* että *-miehen* ovat seuraavat: *kärki-*, *maan-*, *keihäs-* ja *kuula-*. Kolme aineistoni sellaista naisurheilijan *nainen-*loppuista nimitystä, jotka eivät ole paralleelisia miesurheilijan nimitysten kanssa, ovat puolestaan *supernainen*, *ykkösnainen* ja *pronssinainen*; lähellä viimeksi mainittua on kuitenkin miesurheilijan nimitys *hopeamies*. Pelkästään miehiin liitetään sen sijaan seuraavat nimitykset: *moukarimies*, *hopeamies*, *lukumies*, *maailmanennätysmies* ja *ME-mies*. Etenkin kaksi viimeistä osoittavat nais- ja miesurheilijan epätasa-arvoista kohtelua. Samalla tavalla voisi tosin ajatella, että ylistävä *super-*määriteosa pelkästään *nainen-*sanaan liitettynä alentaisi miesurheilijoiden suoritusten arvoa. Miesurheilijan *ME-mieheksi* kutsuminen on kuitenkin paljon systemaattisempaa kuin naisurheilijan kutsuminen *super-naiseksi*.

Myös Karppinen (2001) on tutkiessaan viiden eri sanomalehden *mies-*, *nainen-*, *poika-*, *tyttö-* ja *tytär-*sanojen käyttöä havainnut, että urheilukielessä *mies-*loppuisia yhdyssanoja käytetään paljon useammin kuin *nainen-*loppuisia yhdyssanoja. Hänen tutkimusaineistossaan *mies-*loppuisia yhdyssanoja esiintyy kaikilla urheilusivuilla yhteensä 50, joista yhdeksää käytetään Helsingin Sanomissa. *Nainen-*loppuisia yhdyssanoja puolestaan esiintyy vain kolme, joista yhtäkään ei käytetä Helsingin Sanomissa. (Karppinen 2001: 38–39.) Verrattuna Karppisen tutkimukseen on omassa aineistossani toisaalta huomattavasti enemmän *nainen-*loppuisia nimityksiä, toisaalta myös huomattavasti vähemmän *mies-*loppuisia nimityksiä. Selityksenä tähän voi olla se, että Karppisen aineisto on kerätty helmikuussa, jolloin naisurheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden määrä on voinut olla hyvin pieni esimerkiksi miesten jääkiekon saadessa runsaasti palstatilaa. Lisäksi *mies-*loppuisten sanojen käyttö puolestaan on tyypillistä juuri joukkuelajeista, kuten jääkiekosta ja koripallosta, kertovissa artikkeleissa (Lehtinen 2003: 10–11). Voi tosin olla niinkin, että feminiini- ja maskuliini- muodot eli *nainen-*loppuiset nimitykset ovat urheilukielessä lisääntyneet ja maskuliini- muodot eli *mies-*loppuiset nimitykset puolestaan vähentyneet, mikä olisi esimerkki kielellisen tasa-arvon lisääntymisestä.

Tarkasteltaessa aineistoni määriteosia urheilijoiden nimityksissä havaitaan, että ainoastaan *nais*-määriteosaa käytetään, yhteensä neljä kertaa. *Nais*-määriteosan käyttöön naisurheilijoista puhuttaessa on kiinnitetty huomiota aiemmissakin tutkimuksissa (Tuomi-
nen 1989: 55; Juntikka 1999: 78). Karppinen (2001) on huomannut, että *nais*-määriteosa on sanomalehtikielessä kaiken kaikkiaan selkeästi yleisempi kuin *mies*-määriteosa. Kaikkiaan hänen aineistossaan *nais*-määriteosa esiintyy 143 kertaa ja *mies*-määriteosa vain 59 kertaa. Tosin Helsingin Sanomien urheiluosastossa sekä *nais*- että *mies*-määriteosaa käytetään kumpaakin vain kerran. Kaikkien viiden sanomalehden urheiluosastoja tarkasteltaessa *nais*-määriteosaa käytetään yhteensä kuusi kertaa ja *mies*-määriteosattä neljä kertaa. Karppisen tutkimuksen mukaan *mies*-määriteosaa ei yleensä käytetä turhaan, miessukupuolta korostavasti, vaan ainoastaan selvyyden vuoksi. Hän on huomasi myös, että *mies*-määriteosaa käytetään lehtien urheilusivuilla haluttaessa painottaa, että kyse on miesten sarjasta tai miespuolisesta urheilijasta. Toisaalta Karppinen havaitsi myös, ettei stereotypialtaan maskuliinisia lajeja käsittelevissä artikkeleissa esiinny *mies*-määriteosaa lainkaan. (Karppinen 2001: 52–55.) Omassa aineistossani *mies*-määriteosaa ei käytetä lainkaan. Ongelmallista onkin juuri se, että urheilijan naissukupuoli mainitaan erikseen, mutta miessukupuolta ei.

Karppinen (2001) lisääkin, että naissukupuolen tarpeeton korostaminen sekä vastaavasti miessukupuolen häivyttäminen implikoivat, että on olemassa vain yhdenlaista sukupuolisuutta, feminiinistä. Tällöin myös tullaan esittäneeksi, että ihminen on ensisijaisesti mies, nainen on nainen. Usein naista pidetään johonkin tehtävään luonnostaan epäpätevä, ja tuo epäpätevyys osoitetaan käyttämällä uskottavuutta heikentävää *nais*-määriteosaa. Karppisen mukaan *nais*-määriteosa on monissa tapauksissa korvannut *tAr*-johtimen, jolla aikaisemmin esimerkiksi ammattinimikkeissä erotettiin naispuoliset työntekijät miespuolisista työntekijöistä. Karppinen muistuttaakin, että vaikka *tAr*-johtimella muodostetut feminiiniset johdokset ovat nykykielessä harvinaisia, sukupuolten kielellinen tasa-arvo ei silti ole lisääntynyt. *Nais*-määriteosaa on nimittäin alettu käyttää vastaavasti haluttaessa erottaa naispuoliset henkilöt miespuolisista. (Karppinen 2001: 56–58.)

Mies-loppuisten yhdyssanojen ja *nais*-määriteosan käytössä on huomattava ero, vaikka molemmat korostavat samalla tavalla urheilijan sukupuolta. *Nainen* on määriteosa, joka nimenomaan määrittelee yhdyssanan perusosaa, esim. *naisjuoksija*. *Mies*-loppuisissa yhdyssanoissa sen sijaan *mies* on yhdyssanan perusosana. Juuri yhdyssanan rakennetta tarkasteltaessa voi huomata, mistä näissä sanoissa oikeastaan on kysymys; naisurheilijan sukupuoli mainitaan vain, jos halutaan korostaa naista erotukseksi miehestä. Miesurheilijan

sukupuoli on sen sijaan luontevasti esillä hänen nimityksissään yhdyssanan perusosan roolissa. Naisurheilijaakin tosin nimitetään vastaavilla *nainen*-loppuisilla yhdyssanoilla, mutta ei yhtä usein kuin miesurheilijaa *mies*-loppuisilla yhdyssanoilla. Lisäksi näiden sanojen käytössä on siis se ero, että ainoastaan miesurheilijaa kutsutaan titteliä korostaen *ME-mieheksi* ja *maailmanennätysmieheksi*.

Ennako-oletusteni vastaisesti naisurheilijoita ei kutsuta aineistossani suoranaisesti milloinkaan *tytöiksi*, mitä tapaa vielä nykyäänkin varsinkin television ja radion urheiluselostuksissa. Tosin ”tytöttely” on nykyisin selvästi harvinaisempaa kuin vaikkapa 20 vuotta sitten.¹⁰ Suomalaisissa sanomalehdissäkin käytettiin vielä ainakin 15 vuotta sitten yleisesti *tyttö*-sanoja aikuiseen naisurheilijaan viitattaessa. Nimenomaan urheilusivuilla naista nimitettiin usein *tytöksi*, mutta miestä ei koskaan *pojaksi*. (Tuominen 1989: 57.) Tällaista suoranaista ”tytöttelyä” ei siis omassa aineistossani ilmene lainkaan. Urheilukieli on tässä suhteessa muuttunut jonkin verran tasa-arvoisempaan suuntaan ainakin Helsingin Sanomissa. Naisurheilijoita nimitetään nykyään muunlaisilla sanoilla kuin *tyttö*. Kuitenkin esimerkiksi Yhdysvalloissa vielä nykyäänkin televisiokommentaattorit kutsuvat aikuisia naisurheilijoita usein *tytöiksi*, *nuoriksi neideiksi* ja vain harvoin *naisiksi* (Duncan – Messner 1998: 180). Myös australialaista juoksijaa Cathy Freemania kutsutaan sanomalehdissä usein *tytöksi* (girl), ei *naiseksi* (woman) (Wensing – Bruce 2003: 393). Se, että englanninkielistä mediaa tutkineet ovat havainneet runsaan *girl*-sanan käytön mutta omassa aineistossani ei ”tytötellä”, voi johtua esimerkiksi merkitystenannon kulttuurienvälisistä eroista.

Helsingin Sanomien urheiluosaston esimiehen Ari Pusan mukaan toimittajille on annettu ohjeeksi ainoastaan se, että naisurheilijoita ei saa ”tytötellä” (Pusa 5.10.2005). Naisurheilijoita kuitenkin kohdellaan omassa aineistossanikin usein vieläkin ikään kuin tyttöinä. Lähellä ”tytöttelyä” on nimittäin naisen kutsuminen *neidiksi* tai *neitokaiseksi* sekä *tAr*-johtimen käyttö. ”Tytöttely” on siis saanut vain uudenlaisia, kenties huomaamattomampia muotoja. Kuvaamalla naisurheilijaa joko *tAr*-johtimeen päättyvällä nimityksellä tai *neidiksi* ja *neitokaiseksi* luodaan nimittäin kuvaa siitä, että kyseessä on oikeastaan vasta tyttö, ei nainen. Naisurheilijan representoiminen tällä tavoin lapsena ja lapsellisena vie ar-

---

¹⁰ Kalevan Kisojen radioselostus 16.8.1985: ”Ja siinä on mukana kaikkiaan 28 osanottajaa – tai tyttöä – tai voi sanoa naistakin – mutta sen sijaan käytän tämän hetken hyväkseni sanoakseni, että ainakin minun korvisani sana nainen urheilun yhteydessä ’maaliin tuli nainen tai nainen tuli maaliin’ kuulostaa paljon tylsemältä kuin vaikkapa ’mies tuli maaliin’. En tiedä – se on sama kuin ruotsin ’kvinna’, joka on kovin pelkistetty ja huono ilmaus. Naishihtäjä tai naisjuoksija on ihan toista. No, tästä voi joskus vaikka kirjailija Lassi Nummen kanssa keskustella. Seuraavat naisjuoksijat (siis) ovat mukana 3000 m:n loppukilpailussa:” (Kataja 1985: 287–288.)

voa hänen suorituksiltaan. Tällä tavoin osoitetaan, että nimenomaan *neiti* pystyy voittamaan esimerkiksi raskaan ja vaativan 7-ottelun. Miesten voittaja voi sitä vastoin olla vain *tosi mies*. Naista ei myöskään näin representoitaessa pidetä ensisijaisesti ammattilaisurheilijana vaan pikemminkin naapurintyttönä. Termi *infantilization* (lapsellistaminen) kuvaakin osuvasti naisurheilijan representointia *tyttönä* (Duncan – Messner 1998: 180; Koivula 1999: 8; Wensing – Bruce 2003: 393).

Feministien mukaan miehet tuntuvat pitävän sopivana kutsua naisia kuin läheisiään tai alaisiaan. Miehet puolustautuvat sillä, että heidän tarkoituksenaan on olla vain ystävällisiä, ei seksistisiä. Naisia ja miehiä kuitenkin kohdellaan eri tavalla kutsuttaessa miestä arvokkaasti *herraksi* ja naista ikään ja siviilisäätyyn viitaten *neidiksi*, niinpä tämä tapa ei ole ongelmaton ja viaton. Samalla tavalla joissain rassistisissa yhteisöissä valkoihoisten tapana on kutsua tummaihoisia sanoilla *poika* ja *tyttö*. Käyttämällä tällaisia sanoja aikuisesta ihmisestä kielletään samalla alistetun ryhmän aikuisuus. (Cameron 1996: 132–133.)

Onko miesurheilijan kutsuminen *nuorukaiseksi* sitten sama asia kuin naisurheilijan kutsuminen *neitoseksi*? Mielestäni näiden sanojen käytössä ja merkityksessä on jotakin samaa. PS:ssa molempien sanojen esimerkit on muodostettu samalla tavalla liittämällä sanan *urheilija*-määriteosa (PS s.v. *nuorukainen*, *neitonen*). Näin ollen molempien sanojen käyttö liittyy nimenomaan urheilijoiden määrittelyyn. Eroa sen sijaan voi hakea siitä, kuka käyttää sanoja. On mielenkiintoista havaita, että *neitonen*-sanaa käyttää vain miestoimittaja (esimerkki 16), mutta *nuorukainen*-sanaa käyttävät sekä nais- että miestoimittaja (esimerkit 28 ja 29). Naisurheilija on nuori suhteessa miestoimittajaan, kun taas miesurheilija on yleensäkin nuori. Lisäksi *nuorukaista* määrittää esimerkissä 29 sana *varhaiskypsyä*, mikä osoittaa sanan positiivissävyisen käytön.

Urheilijan nimitykset vahvistavat urheilun maskuliinista luonnetta ja naisten toiseutta urheilumaailmassa. Tästä osoituksena ovat etenkin *nais*-määriteosan ja *tAr*-johtimen käyttö sekä *nainen*-loppuisia nimityksiä useammin käytetyt *mies*-loppuiset yhdyssanat. Tällaiset nimitykset osoittavat, että naisurheilijaa pidetään vieläkin harvinaisempana ja eriarvoisena kuin miesurheilijaa. *tAr*-loppuisia ja *nais*-määriteosallisia nimityksiä käytetäänkin usein silloin, kun on kyse naisurheilijoille uusista lajeista, kuten kolmiloikasta ja seiväshypystä, tai silloin, kun lajin luonne on maskuliininen, kuten keihäänheitto. Nainen ei näissä lajeissa ole ainoastaan urheilija vaan olympialaisissakin urheillessaan ennen kaikkea sukupuolensa mukaan määritelty eli nainen. Mies sen sijaan on urheilijana normi, josta nainen poiketessaan saa erityisen määriteosan tai johtimen. Jos haluttaisiin käyttää määri-

teosaa ainoastaan selvyyden vuoksi, olisi syytä käyttää sitä joskus myös miesurheilijasta. Sitä paitsi yleensä lukija kyllä tietää varmasti, onko kyse nais- vai miesurheilijasta toimittajan sitä erikseen mainitsematta.

4. URHEILIJAN ULKONÄÖN KUVAILU

4.1. Naisurheilijat

4.1.1. Vartalo

Naisurheilijan vartalon kuvailun on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan ennen kaikkea pituuden ja painon kuvailua (esim. Pirinen 1993: 50). Naisten pituus ja paino kerrotaan aineistossani kuitenkin vain silloin, mikäli ne poikkeavat jotenkin ns. keskivertonaisten mitoista. Juoksijan mitat kerrotaan seuraavassa aineistoesimerkissä, koska ne poikkeavat kestävyysjuoksijoiden yleisistä mitoista. Esimerkissä ulkonäköä kuvaillaan ensin nimittämällä juoksijaa *piskuiseksi*. Tätä havaintoa selitetään lukijoille vielä kertomalla suoraan juoksijan pituus ja paino.

(34) Maalissa vuoden 1896 olympiakisojen stadionin marmoripenkillä Noguchia juhli valtava joukko japanilaisia, jotka huusivat suoraa huutoa uudelle *piskuiselle* kansallissankarilleen. Noguchi on kestävyysjuoksijaksikin *pieni, 150-senttinen ja 40 kilon painoinen*. (23.8.2004 B3 maraton / N)

Seuraava virke (35) sitä vastoin kertoo naisesta, joka on vartaloltaan naiseksi poikkeuksellisen suurikokoinen, ainakin pituudeltaan. Toisaalta keihäänheittäjänäiseksi hänen vartalonmittansa eivät ole kovin poikkeukselliset. Virkkeellä halutaan korostaa juuri olympiakultaa heittäneen urheilijan arvostusta herättävää voimakkuutta ja lihaksikkuutta. Saman naisen kuvailua täydentävät vielä toiset samasta artikkelista olevat aineistoesimerkit (37 ja 38).

(35) Menendez on *179-senttinen ja painaa 80 kiloa*. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Seuraavassa aineistoesimerkissä urheilijan pituus mainitaan ikään kuin negatiivisena asiana viittaamalla ivallisesti *jättiläiseen*. 170-senttinen nainen on kuitenkin lähes mallinmitoissa, joten oikeastaan pituuden mainitseminen liittääkin urheilijan yleiseen kauneusideaaliin, kun taas voimistelijat näyttävät *hippiäisiltä* eli pieniltä verrattuna Jelena Isinbajevaan.

- (36) Hän oli *170-senttisenä jättiläinen* voimisteluhippiaisten joukossa. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)

Ihanteena naisilla on kiinteä, hoikka ja lihaksikas vartalo, joka ei kuitenkaan ole maskuliinisesti lihaksikas. Isot ja muhkuraiset lihakset liitetään miehisyteen. Miehisen lihaksikasta naisvartaloa pidetäänkin kulttuurissamme rumana ja epämaisellisenä. (Pirinen 2001: 146–147.) Naisvartaloideaali tulee osuvasti ilmi myös seuraavassa aineistoesimerkissä, joka kuvailee samaa naisseiväshyppääjää kuin edellinen esimerkki. Esimerkissä 37 varmistetaan kieltämällä *pursuavat lihaspahkurat*, ettei naisseiväshyppääjää kuvailtaisi liian maskuliiniseksi, vaikka häntä kutsutaankin *jänteväksi*. Esimerkki 38 sen sijaan liittyy naisurheilijan maskuliinisuusdiskurssiin, koska siinä *jäntevyyttä* ei kuvailla liikalihaksikkuutta kieltämällä, kuten seiväshyppääjästä kertovassa esimerkissä 37.

- (37) Isinbajeva *ei pursu lihaspahkuroita, vaan on lähinnä jäntevä*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (38) Hänen *jäntevä* vartensa tuottaa rutkasti lajivoimaa, eikä heittotekniikassakaan ole moitteen sijaa. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Naisurheilijan vartalon kuvailussa käytetään muitakin maskuliinisuuteen viittaavia sanoja kuin *jäntevä*. Esimerkki 39 kertoo jälleen naiskeihäänheittäjästä, joka voitti ylivoimaisesti olympiakultaa. Esimerkissä 40 naiskolmiloikkaajan vahvuutta ylistetään adjektiivin superlatiivimuodolla. Naiset esitetään myös näissä esimerkeissä lihaksikkuutensa kautta, joskin *vahvuus* voi tarkoittaa myös henkistä ominaisuutta.

- (39) Kuubalainen *voimapesä* löi toiseksi tulleen Saksan Steffi Neriuksen peräti 5,71 metrillä. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (40) Mbango *vahvin* naisloikkari Ateenan vastatulessa (24.8.2004 B2 kolmiloikka / M)

Aina ei ole selvillä se, mitä adjektiiveilla oikeastaan kuvaillaan. Mitä kertoo esimerkiksi seuraava aineistoesimerkki? Voiko kiri tosiaankin itsessään olla *ronski* vai kuvaileeko adjektiivi itse asiassa naista, joka hopean otti? Mielestäni tässä kuvaillaan enemmän nimenomaan naisen ulkonäköä kuin kiriä. Toisaalta voihan kiriäkin kuvailla *ronskiksi*, jos se tarkoittaa yksinkertaisesti vahvaa ja eteenpäin vievää juoksua. Lihaksikkuus ja ronskius liitetään molemmat kulttuurissamme maskuliinisuuteen, ei feminiinisyteen. PS:ssäkin *ronskiksi* kuvaillaan nimenomaan miestä (PS s.v. *ronski*).

- (41) Hopean otti *ronskilla* kirillään Venäjän Tatjana Tomashova, 3.58,12. (29.8.2004 B1 1 500 m / N)

4.1.2. Kasvot

Naisten ulkonäön kuvailu on suurimmaksi osaksi kasvojen ja ilmeiden kuvailua. Erityisesti naisurheilijan hymyä kuvaillaan useassa eri artikkelissa. Seuraavissa aineistoesimerkeissä hymyyn liitetään erilaisia verbejä. Ensinnäkin hymy voi levitä ja valaista, hymyä voi myös vaihtaa ja pidätellä. Lisäksi jotakin voi sanoa *hymyillen*.

- (42) Hän oli muita niin paljon edellä, että voittajan *hymy* levisi kasvoille jo pari metriä ennen maaliviivaa. (29.8.2004 B1 1 500 m / N)
- (43) Taina Kolkkanen *hymy valaisi* Ateenan olympiastadionin alahallin naisten keihäskarsinnan jälkeen. (26.8.2004 B1 keihäänheitto / M)
- (44) Kentällä ei vielä nähty riehakasta onnitteluhalausta, muutaman sanan ja *hymyn* vaihto sentään. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (45) Hän vastasi *hymyään pidätellen*, ettei maailmanennätyksiä hypätä ilman voimaa. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (46) ”En olisi silti uskonut, että tuo kaikki olisi tuonut näin nopeasti tulosta”, hän sanoi hiljaa *hymyillen*. (23.8.2004 B2 100 m / N)

Naisurheilijaa kuvaillaan myös *hymyileväksi*. Seuraava aineistoesimerkki on alaotsikkona seiväshyppääjästä kertovassa artikkelissa. Kuvailtu nainen on jollain tavalla koko olemukseltaan täynnä hymyä.

- (47) Jelena Isinbajeva on seiväshypyn *hymyilevä* suursuosikki (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)

Seuraavissa kahdessa aineistoesimerkissä hymyä määritellään adjektiiveilla. Adjektiivilla *nätti* kuvaillaan usein nimenomaan tyttöä (PS s.v. *nätti*). Näin ollen urheilija representoituu tyttömäisenä ja feminiinisenä, esimerkki 48. Myös *aurinkoinen hymy* kuuluu samalle urheilijalle eli seitsenottelija Carolina Klüffille, esimerkki 49.

- (48) Ensimmäinen yritys kantoi vain runsaat 43 metriä, toinen veti suun mutruun, kolmas toi *nätin hymyn* pellavapään kasvoille. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / M)
- (49) Klüffin *aurinkoinen hymy* kertoi työnnön jälkeen paljon. (21.8.2004 B2 seitsenottelu / M)

Hymyn kuvailun lisäksi aineistossani on myös kaksi naisurheilijan naurun kuvailua. Esimerkissä 50 kuvaillaan olympiavoittajan kasvoja, joilla näkyvät voiton aiheuttamat vahvat tunteet. Katkelma 51 kertoo samasta seiväshyppääjänaisestä.

(50) Kun kilpailu oli ohi ja Venäjän lippu saatu kiedotuksi Isinbajevan hartioille, *kasvot itkivät ja nauroivat yhtä aikaa*: olympiavoitto ON eri asia. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

(51) ”Diskoissa on tosi kiva käydä, mutta vasta kilpailukauden jälkeen”, Isinbajeva *naurahti*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)

On mielenkiintoista havaita, että kymmenestä eri hymyn tai naurun kuvailusta yhteensä seitsemän kuvailee seiväshyppääjä Jelena Isinbajevan tai seitsenottelija Carolina Klüftin hymyilyä tai naurua. Erityisesti Isinbajeva representoituu viidellä eri hymyn tai naurun kuvailulla erityisen paljon hymyilevänä urheilijana. Koska hymyä pidetään ennen kaikkea feminiinisenä ominaisuutena, Isinbajevan ja Klüftin kasvojen kuvailu toistaa ja vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä naisista.

Aikaisemmissakin tutkimuksissa on havaittu naisurheilijan hymyn kuvailun suuri määrä. Pirinen (1993: 49) on tutkiessaan naisurheilijan esiintymistä naistenlehdissä todennut, että kasvojen ilmeiden kuvailu on suurimmaksi osaksi hymyn kuvailua. Samoin Naula (1994: 79) teki huomion, että tyttömäisyyden ja hymyileväisyyden kuvailu korostuu naisen ulkoisen olemuksen kuvailussa. Wensing ja Bruce (2003) ovat puolestaan tutkineet australialaisen juoksijan, Cathy Freemanin, representointia australialaisissa sanomalehdissä vuoden 2000 Sydneyn olympialaisten aikana. He havaitsivat, että vaikka Freemania yleensä kuvailtiin sukupuolistereotyyppioita haastavilla tavoilla, toimittajat viittasivat kuitenkin usein Freemanin hymyyn. Vaikka hymy tunnetaan Freemanin tavaramerkkinä, keskittyminen siihen vie huomiota pois hänen fyysisistä saavutuksistaan. Kuvaamalla hymyä toimittaja representoi hänet myös ei-uhkaavana. (Wensing – Bruce 2003: 391–392.) Samalla tavalla aineistoni naisurheilijoiden hymyjen kuvailun voi analysoida tällä tavoin sukupuolistereotyyppioita vahvistavana. Se, että nimenomaan kahden supertähden hymyä kuvaillaan usein, voidaan myös tulkita merkiksi siitä, että halutaan viedä huomiota pois heidän erinomaisista fyysisistä saavutuksistaan keskittymällä ulkoisen olemuksen kuvailuun.

Naisurheilijoiden itkua puolestaan kuvaillaan neljässä eri aineistoesimerkissä. Itku voi liittyä sekä negatiivisiin että positiivisiin tunteisiin. Kolmen ensimmäisen esimerkin itkut voi tulkita onnenitkuiksi. Jälleen kuvaillaan Isinbajevaa (52) ja Klüftiä, (53 ja 54), joiden olympiavoitot toivat hymyn lisäksi kasvoille myös onnen kyyneleitä. Viimeinen esi-

merkki itkun kuvailusta (55) kuvastaa perinteisempää itkua eli itkua surullisuuden vuoksi. Siinä itkua kuvaillaan hieman eri tavalla kuin aiemmissa eli kerrotaan myös kyynelistä, jotka valuiivat.

- (52) Kun kilpailu oli ohi ja Venäjän lippu saatu kiedotuksi Isinbajevan hartioille, *kasvot itkivät ja nauroivat yhtä aikaa*: olympiavoitto ON eri asia. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (53) Klüft itse otti olympiakultansa tyynesti, vaikka *pillahtikin uudestaan itkuun* halatessaan Sofia-isosiskoaan. (23.8.2004 B2 seitsenottelu / M)
- (54) Hän *itki onnesta ja väsymyksestä*, riisui toisen tossunsa ja sukkansa ja lähti ansaitulle kunniakierrokselle. (23.8.2004 B2 seitsenottelu / M)
- (55) Kun kisaa oli takana 36 kilometriä hän, *keskeytti kyyneleet valuen*. (23.8.2004 B3 maraton / N)

Urheilijan kasvojen kuvailu ei kuitenkaan keskity pelkästään hymyn tai itkun kuvailuun. Seuraavissa aineistoesimerkeissä kuvaillaan negatiivisten tuntemuksien aikaansaamia naisurheilijoiden kasvojen ilmeitä. Ilme on seurausta huonosti menneestä suorituksesta, lukuun ottamatta viimeistä esimerkkiä (59), jossa kerrotaan 100 metrin voittajan, Julia Nesterenkon, kasvojen *irvistävästä* ilmeestä. Esimerkit 56, 57 ja 59 kertovat nimenomaan suun alueen ilmeistä.

- (56) Ensimmäinen yritys kantoi vain runsaat 43 metriä, toinen *veti suun mutruun*, kolmas toi nätin hymyn pellavapään kasvoille. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / M)
- (57) Hautala ei kuitenkaan luovuttanut vaan ilmestyi 200 metrin lähtöviivalle ja juoksi *kivusta irvistellen* itselleen kohtuullisen ajan 26,10. (21.8.2004 B2 seitsenottelu / M)
- (58) Mutolan *ilme oli kärsivä ja yllättynyt*. (24.8.2004 B2 800 m / M)
- (59) Nesterenko juoksi komealla askeleellaan, *hampaat irvessä* viimeiset 15 metriä. (23.8.2004 B2 100 m / N)

4.1.3. Yleinen olemus

Urheilijan yleisen olemuksen kuvailuksi olen luokitellut kaikki muut ulkonäön kuvailut kuin vartalon ja kasvojen kuvailut. Aina luokittelu ei ollut helppoa, sillä jotkut sekä naisettä miesurheilijan yleisen olemuksen kuvailuista kuvailevat myös kasvojen ulkonäköä tai luonnetta ja päinvastoin. Toisaalta luokittelu ei ole tutkimuksessani itsetarkoituksena; tär-

keintä on tarkastella representaatioita kvalitatiivisesti. Ainakin seuraavat kaksi esimerkkiä (60 ja 61) voisivat yhtä hyvin olla pelkkää kasvojen ilmeiden kuvailua. Tulkitsen ne kuitenkin yleisen olemuksen kuvailuksi, koska niissä ei suoranaisesti viitata pelkästään kasvojen ilmeeseen.

Ensimmäinen esimerkki kertoo urheilijan olemuksesta, joka on *välinpitämätön*. Lauseen kontekstista artikkelissa voi päätellä, että *välinpitämättömyys* on negatiivisesti lautunut ilmaus. Sillä halutaan osoittaa, että Feofanova ei kannustanut eikä onnitellut iloisesti kilpakumppaniaan, joka vei voiton seiväshypyssä.

(60) Sitä Feofanova seurasi *välinpitämättömän näköisenä* penkiltä. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Toinen aineistoesimerkki, jossa käytetään samaa *näköinen*-sanaa, kertoo puolestaan 10 000 metrin juoksijan ulkonäöstä ja juoksusta. Tässä tapauksessa kuvailu voidaan tulkita positiiviseksi. Juoksijan ulkonäössä ei nimittäin näy merkkiäkään väsymyksestä, vaikka hän on juossut jo lähes 10 kilometriä. Niinpä toimittaja käyttääkin *iltalenkki*-vertausta, joka korostaa juoksijan kuvailua *rennon näköiseksi*.

(61) Xing, 20, juoksi fiksun kilpailun, ei pitänyt kertaakaan kärkipaikkaa ja lähti loppukierroksille *yhtä rennon näköisenä kuin kevyen iltalenkin jälkeen*. (29.8.2004 B2 10 000 m / N)

Naisurheilijan yleistä olemusta kuvaillaan pääasiassa ylistävästi, mikä johtuu osaltaan siitä, että useimmiten nimenomaan olympiavoittajien yleinen olemus on kuvailun kohteena. Seuraavissa aineistoesimerkeissä kuvaillaan jälleen Jelena Isinbajevaa. Häntä kuvaillaan ensinnäkin *tähdeksi*, koska hän *säteilee* ja on *viehättävä* sekä *herttainen*¹¹. Naisurheilijan kuvailu näillä sanoilla vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä naisesta. Naista voi kuvailla *säteileväksi*, *viehättäväksi* ja *herttaiseksi*, koska näitä ominaisuuksia pidetään nimenomaan feminiinisinä (PS s.v. *viehättävä*-sanana esimerkkinä *Illan viehättävä emäntä, herttainen* puolestaan esitetään muun muassa *viehättävän* synonyymina). Jos puolestaan miesurheilijaa kuvailtaisiin samalla tavoin, kyseenalaistettaisiin samalla miehen maskuliinisuus. Aineistoesimerkki 66 liittyy juuri *tähteyteen*, *viehättävyyteen* ja *herttaisuuteen*; juuri näiden ominaisuuksien vuoksi Isinbajeva on *sponsoreiden unelma*. Näin ollen *unelmakin*

---

¹¹ *Herttaisuus* voi kuvata sekä ulkonäköä että luonnetta. (Ks. luku 5.1.)

viittaa myös ulkoiseen olemukseen. Myös viimeisen aineistoesimerkin johtolauseessa Isinbajevan ulkoinen olemus esitetään varsin positiivisesti.

- (62) Jelena Isinbajeva, 22, on *tähtiainesta*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (63) Hän on *säteilevä tähti*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (64) Toisekseen Jelena Isinbajevalla on *tähteyden vaatimaa säteilyä ja viehättävyyttä*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (65) Vielä ei maailman meininki ole pilannut Volgogradin naista, vaan hän esiintyy kansainväliselle medialle *herttaisesti ja mutkattomasti*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (66) Hän on *sponsoreiden unelma*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (67) ”Kahden pudotuksen jälkeen olin todella onneton. En halua vaikuttaa pöyhkeältä, mutten ole tottunut pronssitiloihin vaan voittamaan”, *ilosta kupliva* Isinbajeva kertoi. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Hieman toisenlaista, epävarmempaa, säteilyä kuin edellisissä esimerkeissä kuvailee seuraava aineistoesimerkki. Siinä säteilyyn liitetään voittajan häkeltyneisyys.

- (68) Julia Nesterenko, 25, *säteili* lauantaiyönä vähän *häkeltyneenä*. (23.8.2004 B2 100 m / N)

Etenkin naisurheilijan vaaleita hiuksia on havaittu kuvailtavan mediassa runsaasti, minkä on arveltu johtuvan vaaleiden hiusten liittämistä naisen seksuaaliseen viehättävyyteen (Beard 1998: 26). Oma aineistoni ei kuitenkaan tue tätä havaintoa. Ensinnäkin naisurheilijan hiustenväriä kuvailee vain kolme aineistoesimerkkiä. Kahdessa ensimmäisessä esimerkissä urheilijaa kuvaillaan ylimalkaisesti vain *tummaksi* (69) ja *vaaleaksi* (70) tarkoituksena ilmeisesti korostaa kilpakumppaneiden eroavaisuuksia. Kolmannessa esimerkissä puolestaan kiinnitetään huomiota Carolina Klüftin skandinaavisen vaaleaan hiustenväriin kuvailemalla häntä *pellavapääksi*. Lisäksi mielestäni Klüftinkaan kuvailu ei sisällä viittauksia hänen seksuaaliseen viehättävyyteensä vaan esittää hänet pikemminkin *naapurintyttömäisenä* tai jopa hieman *poikamaisen* huolettomana.

- (69) Isinbajeva on *tumma* ja ulospäinsuuntautunut. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (70) Feofanova on *vaalea* ja sulkeutuneempi. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (71) Ensimmäinen yritys kantoi vain runsaat 43 metriä, toinen veti suun mutruun, kolmas toi nätin hymyn *pellavapään* kasvoille. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / N)

Naisurheilijan asusteita kuvaillaan ainoastaan yhdessä aineistoesimerkissä (72). Siinäkin huomio kiinnittyy vaatetukseen luultavasti sen vuoksi, että kyseisen urheilijanaisen pukeutuminen huiviin on niin epätavallista ja pitkään jatkunutta. Se, että huivia kutsutaan *karjakon huiviksi*, esittää päähineen käytön negatiivisesti ja ivallisesti.

(72) Ingberg heitti vuosikausia *karjakon huivi päähänsä sidottuna*. Keväällä hän luopui siitä ja otti käyttöön sinisen *otsapannan*. (25.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Naisurheilijoiden yleisen olemuksen kuvailu on edellä mainittua esimerkkiä lukuun ottamatta positiivista tai vähintäänkin neutraalia. Naisurheilija saa seuraavassa esimerkissä jopa viittauksia kuninkaallisuuteen. Wensingin ja Brucen (2003: 393) mukaan viittaukset kuninkaallisuuteen liittävät urheilijaan valtaa ja menestystä. Niinpä ei olekaan yllättävää, että juuri hyvin menestyneeseen Carolina Klüftiin liitetään kuninkaallisuus. Toisaalta myös Ruotsin kuningaskunta Klüftin kotimaana antaa aihetta tämänkaltaisille ylistyksille. On kuitenkin huomattava, että myös kauneuskilpailuihin liittyy paljon kuninkaallisia viittauksia. Liittääkö seuraava esimerkki urheilijan valta- vai kauneusdiskurssiin? Ehkä kuitenkin juuri se, että urheilija on ruotsalainen, on innoittanut toimittajan tällaisiin sananvalintoihin.

(73) *Ruotsin yleisurheilun kruunun jalokivi* johti seitsenottelua peräti 492 pisteellä ennen toisena ollutta Liettuan Austra Skujytea. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / M)

4.1.4. Kauneus

Eräässä naisten seiväshypystä kertovassa artikkelissa kiinnitetään erityistä huomiota kahden kilpailevan naisen ulkoisiin seikkoihin. Artikkelin poikkeaa muista artikkeleista, koska siinä toimittaja kuvailee urheilijoiden ulkonäköä erityisen paljon. Huomionarvoista kyseisessä artikkelissa on myös se, että sen on kirjoittanut naistoimittaja. Onko naistoimittajan helpompaa ja sopivampaa kuvailla naisurheilijoiden kauneutta kuin miestoimittajan? Otsikkoa käsittelevä jo luvussa 3.1.2, mutta sen tarkoituksena on siis mielestäni sekä mielenkiinnon herättäminen että lukijoiden provosointi:

(74) Kaunotarten kamppailu (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Artikkelissa kuvaillaan ensinnäkin kilpailua seuraavalla lauseella:

(75) Loppuhuipennuksen asetelma oli *herkullinen*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Adjektiivilla *herkullinen* voidaan kuvailla yhtä lailla itse kilpailua tai sitten kilpailijoita. Huomionarvoista on se, että miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa ei milloinkaan käytetä sanaa *herkullinen*. Seksuaalista viehättävyyttä kuvaillaan usein ruokametaforien kautta; naiset ovat ruokaa, jota miehet silmillään syövät (Beard 1998: 23). Näin ollen asetelman kutsuminen *herkulliseksi* voitaisiin tulkita myös viittauksena naisurheilijoiden seksuaaliseen viehättävyyteen, ei kilpailun jännittävyyteen.

Toimittaja kuvailee artikkelissa naisten kauneutta, mutta toteaa samalla, ettei se kuulu vakavamieliseen lehtikirjoitteluun. Hän siis tietää, että ulkonäön kuvailu ei ole urheiluun liittyvää, mutta haluaa silti kuvailla myös naisten ulkonäköä. Tavoitteena on mielestäni ennen kaikkea lukijoiden mielenkiinnon herättäminen, jonka kautta lajista tulisi entistä yleisöystävällisempi.

(76) Ja vaikka tämä ei kuulu vakavamieliseen kirjoitukseen, molemmat ovat *kauniita*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Lisäksi toimittaja vertailee naisten keskinäistä kauneutta, esimerkki 77. Toisen kauneus kuvataan *säteileväksi* ja *meikatuksi*, toisen puolestaan *hauraaksi* ja *kätketymmäksi*. Toimittaja ottaa tällä tavoin kantaa myös yleisiin kauneuskäsityksiin. Hauras ja kätketympi kauneushan voisi tarkoittaa jopa sitä, ettei kauneutta juurikaan itse asiassa ole. Urheilijan meikki tai meikittömyyskin saa näin palstatilaa naisten urheilu-uutisissa. Artikkelin ylläpitää vakiintunutta tapaa keskustella naisista ja vertailla avoimesti heidän keskinäistä kauneuttaan. Urheiludiskurssiin onkin tässä artikkelissa mukautunut eräänlainen missikisadiskurssi.

(77) Myös naisten *kauneus on erilaista*. Isinbajevan kauneus on *säteilevää ja meikattua*. Feofanovan kauneus on *haurasta ja kätketympeä*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Loppujen lopuksi lukija tuskin kiinnittää paljoa huomiota toimittajan ”anteeksipyyntöön” aivan artikkelin alussa. Artikkelissa on mukana myös molempien naishyppääjien kuvat, ikään kuin sen vuoksi, että lukija saisi itse päättää, kumpi lopulta on kauniimpi. Vaikka artikkeli on leikkimielellä kirjoitettu – ja se mainitaan –, on se silti osoitus ulkonäön merkityksestä naisurheilijoista kertovissa artikkeleissa.

4.2. Miesurheilijat

4.2.1. Vartalo

Miesurheilijoidenkin vartalon kuvailu on suurimmaksi osaksi urheilijan koon kuvailua. Usein miesurheilijaa kuvaillaan vain *isoksi*, kuten seuraavista aineistoesimerkeistä käy ilmi. Naisurheilijoita sen sijaan ei suoraan kuvailla *isoiksi* – tosin täytyy ottaa huomioon se, että naisurheilijoista kertovissa toimitetuissa artikkeleissa ei kerrottu lainkaan kuulantyyntöä eikä moukarinheitosta –, se voisi jopa loukata jotakuta naista. Mies sen sijaan saa olla *iso*. Erityisesti se, että vartalon suuruus on jotain tavoittelemisen arvoista, erottaa miesten kuvailun naisten kuvailusta. Naisurheilijan vartalon kuvailussa on tärkeää se, ettei naista representoida esimerkiksi liian lihaksikkaana eli maskuliinisena. *Isoiksi* kuvaillaan aineistossani kuulantyyöntäjiä ja moukarinheitäjiä. Ensimmäisessä katkelmassa (78) *miehiä* kuvaillaan *isoiksi*. Toisessa esimerkissä (79) käytetään puolestaan *korsto*-sanaa, joka jo yksistään merkitsee *isoa* – näin ollen miehen suuri koko korostuu entisestään. *Korsto* ei mielestäni esimerkissä ole välttämättä halventava nimitys, vaan se voi tarkoittaa yksinkertaisesti *suurta miestä*, mutta naisen kuvailuna se olisi halventava (PS s.v. *korsto* 'isokokoinen ihminen', esimerkiksi *Iso miehenkorsto* ja *Aika korsto naiseksi*).

(78) Lämpötila kivunnee yli 30:een plusasteeseen, mikä imee *isoista miehistä* energian, jos pätsissä joutuu olemaan täydet kolme kierrosta eli puolentoista tuntia. (18.8.2004 B1 kuulantyyöntö / M)

(79) Se riitti vain 13. sijaan, mikä näkyi raastavana tuskana *ison korston* kasvoilla heti suorituksen jälkeen. (19.8.2004 B2 kuulantyyöntö / M)

Kuulantyyöntäjien vartalon kokoa kuvaillaan myös kolmessa seuraavassa aineistoesimerkissä. Ensimmäisessä katkelmassa (80) ukrainalaista miestä nimitetään *Ukrainan jätiksi*, mikä representoi miehen yliluonnollisen, jättiläismäisen, suureksi. Toisessa esimerkissä (81) sen sijaan kiinnitetään huomiota suomalaiskuulantyyöntäjän ennätysraskaaseen vartaloon. Painoa nimitetään *elopainoksi*, jota käytetään yleensä vain eläimistä kerrottaessa sekä leikillisessä sävyssä myös ihmisen painoon viitaten (PS s.v. *elopaino*). Viimeisessä esimerkissä kuulantyyöntäjämiehiä kutsutaan *mörssäreiksi*, joka assosioituu suuruuteen ja voimakkuuteen. Kaikki seuraavista katkelmista esittävät miesurheilijan jonakin mahtavana ja ihmeellisenä, jopa epäinhimillisenä. Painolla ei kaiken kaikkiaan ole suoraa yhteyttä kil-

pailijoiden suorituksiin, toisaalta lihassmassa painaa paljon. Mieskuulantyöntäjien ja -moukarinheittäjien suuruuden kuvailu on kuitenkin mielestäni odotuksenmukaista.

- (80) Yhdysvaltojen Adam Nelson johti kilpailua avauskierrroksesta lähtien aina viimeistä edelliseen työntöön, mutta *Ukrainan jätti* Juri Belonog työnsi kuudennellaan 21,16 metriä, mikä riitti lopulta olympiakultaan historiallisella stadionilla, pienimmällä mahdollisella erolla. (19.8.2004 B2 kuulantyöntö / M)
- (81) Reinikainen on *Suomen olympiahistorian painavin ihminen. Hänen elopainonsa liikkuu 150 kilon tietämällä.* (18.8.2004 B1 kuulantyöntö / M)
- (82) Rinkien kupeessa on isoja valkoisia teltoja, joihin *mörssärit* voivat paeta pilvetömältä taivaalta helottavaa mollikkaa. (18.8.2004 B1 kuulantyöntö / M)

Myös seuraavissa kahdessa aineistoesimerkissä miesurheilija representoituu vahvana. Ensimmäisessä esimerkissä (83) käytetään *vahva*-adjektiivin superlatiivimuotoa, kuten aiemmassa katkelmassa naiskolmoloikkaajasta kerrottaessa. Toinen esimerkki (84) puolestaan kuvaa 10-ottelijoita varsin ylistävästi. *Atleetti*-sana voisi tarkoittaa myös 'urheilijaa', ilman sivumerkityksiä. Itse ymmärrän sanan kuitenkin vartalon ulkonäön kuvailuna, koska siihen assosioituu jäntevä- ja vahvavartaloista kuvaava *atleetikko*-sana. Tätä mielleyhtymää tukee adjektiivin *kova* käyttö.

- (83) Ukrainan Belonog *vahvin* senttitrillerissä (19.8.2004 kuulantyöntö / M)
- (84) Kuninkuuslaji oli kolmen *kovan atleetin* tiukka taistelu (25.8.2004 kymmenottelu / N)

Miesurheilijat esitetään suomalaisessa urheilujournalismissa aikaisemmankin tutkimuksen mukaan ennen kaikkea *isoina, kookkaina ja vankkoina* (Naula 1994: 81). Beard (1998: 26) on havainnut, että miesurheilijan ulkonäköä kuvaillaan myös televisiossa useimmiten *isoksi*. Näin ollen tutkimukseni tulokset ovat yhtenevät aikaisempien tutkimusten kanssa. Miesurheilija representoituu usein maskuliinisena: vahvana ja suurikokoisena.

Aineistossani on kuitenkin myös aivan toisenlaisia miesurheilijan vartalon kuvailuja. Miestä kuvaillaan nimittäin myös *solakaksi*. Yleisesti ottaen ainakin pidemmän kuin pikamatkojen miesjuoksijoita voidaan kuvailla *solakoiksi*. Jälleen on kyse eräänlaisesta lajin vaatiman ihanneominaisuuden kuvailusta. Solakkuus on normina juoksijoilla, ei kuulantyöntäjillä. Nimenomaan miesurheilijan *solakaksi* kuvailu voidaan tulkita joko positiivisena tai negatiivisena asiana, kun taas useimmille naisille *solakkuus* on jotakin, jota kohti

pyrkiä. Miehen solakkuus voidaan nimittäin tulkita myös lihaksettomuudeksi ja feminiinisenä pidetyksi ominaisuudeksi.

- (85) USA:n *solakka*, vaaleatukkainen Jeremy Wariner, 20, peri kylmänviileästi super-tähti Michael Johnsonin valtiuden olympiakisojen 400 metrillä. (25.8.2004 B2 400 m / N)

Jos edellä esitetyn esimerkin tulkinta voi olla kahtalainen, on seuraavassa esimerkissä puolestaan selkeästi kyse positiivisesta vartalon kuvailusta. Miesjuoksija kuvaillaan vartaloltaan *sopusuhtaiseksi* ja tämän todisteena mainitaan vielä juoksijan paino, 83 kiloa. Toimittaja ottaa sananvalinnallaan kantaa siihen, minkä painoista miestä kulttuurissamme yleensä pidetään norminmukaisena ja ideaalina.

- (86) *Sopusuhtainen, 83-kiloinen* mies leijaili varmasti tuntikausia tukevasti ilmassa. (24.8.2004 B3 100 m / N)

Pitkänmatkanjuoksijat ovat yleensä pienikokoisia ja hennohkoja – oli kyse sitten naisista tai miehistä. Koska erään matkan olympiavoittaja poikkeaa mittasuhteiltaan tästä ennako-odotuksesta, pitää toimittaja tarpeellisena kuvailla miehen ulkonäköä tarkemmin. Seuraava aineistoesimerkki koostuu kokonaan juoksijan vartalon kuvailusta ja vertailusta toisten miesten vartaloihin. Toimittaja puhuu osuvasti *muotista* kuvatakseen varsin suppeaa pitkänmatkanjuoksijoiden vartaloideaalia. Muotin mukaan juoksijat ovat *ohutjalkaisia* ja *sirorakenteisia*, kun taas Bekele on *yllättävän harteikas* ja *vahvajalkainen*. Voisiko Bekele olla vartaloltaan ennen kaikkea miehekkäämpi kuin muut pitkänmatkanjuoksijat? Harteisuus ja vahvajalkaisuushan yhdistetään miehiin, kun taas nainen voi olla sirorakenteinen ja ohutjalkainen. Toimittaja käy havainnollista leikkiä ulkonäön kuvailullaan. Bekelen sanotaan lopuksi muistuttavan maileria tai jalkapalloilijaa, mikä tuo lukijan mieleen viittauksen lihaksikkaista juoksijoista tai jalkapalloilijoista.

- (87) Vaikka Bekele *sopii pituudeltaan ja painoltaan muiden afrikkalaishuippujen muottiin, hän eroaa ohutjalkaisista ja sirorakenteisista kumppaneistaan*. Bekele on *yllättävän harteikas ja vahvajalkainen pitkänmatkanjuoksija, joka muistuttaa maileria tai jalkapalloilijaa*. (22.8.2004 B2 10 000 m / M)

Myös seuraavassa aineistoesimerkissä kuvaillaan miesurheilijan jalkoja:

- (88) Viimeiset kilometrit Lehtinen vaelsi tuskaisin ilmein ja *tutisevin polvin*, mutta selvisi sentään maaliin asti ajalla 4.05.35. (28.8.2004 B2 50 km:n kävely / M)

Jalkojen ulkonäön kuvailu on aiempien tutkimusten mukaan tavallista nimenomaan naisurheilijoita kuvailtaessa. Pitkät jalat liitetään kulttuurissamme viehättävään naiseen. (Beard 1998: 26.) Bekelen ja Lehtisen kuvaukset ovatkin siinä mielessä poikkeavia miesurheilijan ulkonäön kuvauksia, että niissä kuvaillaan urheilijan jalkoja. Naisurheilijan jalkoja ei sen sijaan aineistossani kuvailla lainkaan. Perinteistä naisurheilijan ulkonäön kuvailutapaa käytetäänkin aineistossani miesurheilijan kuvailussa.

4.2.2. Kasvot

Miehen hymyä tai naurua kuvaillaan vain neljässä esimerkissä. Hymy näyttää siis olevan ennen kaikkea naisurheilijaan liitetty ominaisuus – ainakaan miesurheilijan hymyä ei haluta kuvailla jutuissa. Ensimmäisessä esimerkissä on eräänlainen ristiriita; toisaalta miehen kerrotaan olevan *miehinen mies* eli hyvin maskuliininen (ks. luku 4.2.3), toisaalta taas hän *oli yhtä hymyä* eli miehisyteen liitetään tällä tavoin feminiinisenä pidetty ominaisuus. Hymyilyä kuvaillaan myös johtolauseessa, esimerkit 90 ja 91. Viimeinenkin katkelma voidaan tulkita eräänlaiseksi hymyn kuvailuksi.

- (89) Ei ihme, että miehinen mies *oli yhtä hymyä kisan jälkeen*. (26.8.2004 B2 kymmenottelu / N)
- (90) ”Parin päivän päästä se vasta jysähtää tajuntaan”, hän *hymyili*. (25.8.2004 B2 400 m / N)
- (91) ”Yritin vain rikkoa rajan, mutta en pane hanttiin pitkällekkään heitolle”, Greer *naurahi*. (27.8.2004 B3 keihäänheitto / M)
- (92) *Voittamisen ilo näkyi* ja kuului Gatlinin ylitettyä maalilinjan. (24.8.2004 B3 100 m / N)

Miesurheilijan itkua kuvaillaan myös muutamassa kohdassa aineistoani. Nimenomaan pitkänmatkanjuoksijan itku on kuvailun kohteena. Sen sijaan esimerkiksi yleisurheilun kuninkuuslajiksi kutsutun miesten 100 metrin juoksun osanottajat tai vaikkapa moukarinheittäjät eivät kuvailujen mukaan itke. Maskuliinisuudessakin on oma hierarkiansa; arvostetuimpia ovat miehisissä lajeissa kilpailevat urheilijat. Kaikki miesurheilijan itkukuvaukset ovat kuitenkin samasta artikkelista; kaikki kuvailevat saman miehen itkua ja samaa tilannetta. Miesurheilijan itkua ei siis kuvailla yhtä paljoa kuin naisurheilijoiden. Tämä on havaittu myös aiemmissä tutkimuksissa: miesten tunteenpurkaukset ovat hillitympiä (Naula 1994: 87). Itkevätkö naisurheilijat sitten enemmän kuin miesurheilijat? Si-

tähän emme voi artikkeleita lukemalla saada selville. Ensimmäisessä esimerkissä (93) miehen itkua kuvaillaan kahdella, yleensä lapsen itkuun liitettyllä, verbillä: *pillitti* ja *vollotti*. Itkusta tehdäänkin artikkelissa jopa pääasia. Samasta artikkelista oleva toinen katkelma (94) myötäilee tätä ajatusta.

- (93) Miesten 1 500 metrin olympiafinaali päättyi jälleen Hicham el-Guerrouj'n *kyyneleihin*. Sydneyssä hän *pillitti* jäätyään yllättäen hopealle. Ateenassa hän *vollotti onnesta*, kun unelma olympiavoitosta vihdoinkin toteutui. (26.8.2004 B2 1 500 m / M)
- (94) El-Guerrouj katsahti maalin jälkeen valotaululle, näki voittaneensa, kaatui radalle ja *alkoi pyyhkiä kyneleitä silmistään*. Hän suuteli rataa ja kiitteli Allahia. (26.8.2004 B2 1 500 m / M)

Hymyn ja itkun lisäksi myös miesurheilijoiden muunlaisia kasvojen ilmeitä kuvaillaan. Seuraavat kolme esimerkkiä kuvailevat kaikki tuskaista ilmettä. Miesurheilijoiden kasvojen kuvailu onkin tässä suhteessa varsin samanlaista kuin naisurheilijoiden kasvojen kuvailu. Viimeisessä aineistoesimerkissä (98) johtolauseessa kuvaillaan juuri finaalista karsiutuneen moukarinheittäjän katkeria kasvoja.

- (95) Korzeniowskin pikajunan kovassa kyydissä Kiinan Han oli pian kypsä keskeyttämään, Erm ja Deakes liputettiin radalta ja Nizhegorodov raahautui perässä kierros kierrokselta *sairaamman näköisenä*. (28.8.2004 B2 50 km:n kävely / M)
- (96) Viimeiset kilometrit Lehtinen vaelsi *tuskaisin ilmein* ja tutisevin polvin, mutta selvisi sentään maaliin asti ajalla 4.05.35. (28.8.2004 B2 50 km:n kävely / M)
- (97) Se riitti vain 13. sijaan, mikä *näkyi raastavana tuskana* ison korston kasvoilla heti suorituksen jälkeen. (19.8.2004 B2 kuulantyyöntö / M)
- (98) ”Muutama milli vei finaali paikan”, Karjalainen sanoi niin, että *hampaat narskuvat*. (21.8.2004 B2 moukarinheitto / M)

4.2.3. Yleinen olemus

Naisurheilijoiden yleisen olemuksen kuvailu on aineistossani pääasiassa ylistävää ja hyvin positiivista. Miesurheilijan yleisen olemuksen kuvailu on selkeästi toisenlaista. Ainoastaan yksi kuvailu on rinnastettavissa naisurheilijoiden yleisen olemuksen ylistävään kuvailuun. Seuraavassa aineistoesimerkissä juuri olympiakultaa voittaneen juoksijan koko olemus kuvaillaan hyvin positiiviseksi.

- (99) El-Guerrouj *oli yhtä auringonpaistetta* Ateenan tummassa ja lämpimässä yössä. (26.8.2004 B2 1 500 m / M)

Seuraavankin aineistoesimerkin yleisen olemuksen kuvailu on hyvin positiivinen, mutta toisella tavalla kuin edellä esitetyssä esimerkissä. Seuraavassa virkkeessä nimittäin *miehisyy*s määrittelee miehen olemusta. Miehen kuvaillaan olevan prototyypinen mies – positiivisessa mielessä. *Miehin*en-sanaan liitettävät konnotaatiot ovat useimmiten myönteisiä (Karppinen 2001: 61–62). Mitä sitten tarkoittaa *miehin*en mies? Onko mies ulkonäöltään vai kenties luonteeltaan miehinen? Ehkä miehinen mies on ulkonäöltään erityisen maskuliininen eli harteikas, lihaksikas ja sopusuhtainen. Ilmausta käytetään kymmenottelun olympiavoittajasta. Huomionarvoista on se, että toimittaja kertoo samassa artikkelissa itse kymmenottelun olevan *miehekäs* laji. Lisäksi jo aiemmin esille tullutta *atleetti*-sanaa käytetään myös samassa artikkelissa. Myös kymmenottelua miesten 100 metrin juoksun lisäksi kutsutaan usein yleisurheilun kuninkuuslajiksi, koska se on niin vaativa ja raskas laji. Niinpä jos laji on *miehekäs*, täytyy sen olympiavoittajan olla erityisen *miehin*en mies.

- (100) Ei ihme, että *miehin*en mies oli yhtä hymyä kisan jälkeen. (26.8.2004 B2 kymmenottelu / N)

Miesurheilijan yleisen olemuksen kuvailussa otetaan kantaa myös urheilijan vammoihin. Seuraava esimerkki (101) kertoo loukkaantuneista keihäänheittäjistä, jotka kuitenkin selvisivät keihäskarsinnasta finaaliin. Toisessa esimerkissä (102) puolestaan toisaalta vertaillaan Makarovin fyysistä kuntoa *vaivaisiin* heittäjiin, toisaalta *vaivattoman näköisesti* -ilmausta voidaan käyttää myös viittaamatta muihin urheilijoihin.

- (101) Keihäsfinalissa riittää *vaivaisia* heittäjiä (28.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

- (102) Toiseksi karsinnassa heitti *vaivattoman näköisesti* Sergei Makarov (28.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Naisurheilijoiden hiusten väriä kommentoidaan kolmessa eri aineistoesimerkissä. Miesurheilijoiden hiusten väriä puolestaan kuvaillaan vain seuraavassa esimerkissä. *Vaaleatukkaisuus* mainitaan ehkä sen vuoksi, että suurin osa miesten 400 metrin juoksijoista on tummaihoisia. Näin ollen voittaneen juoksijan valkoihoisuutta halutaan korostaa.

- (103) USA:n solakka, *vaaleatukkainen* Jeremy Wariner, 20, peri kylmänviileästi supertähti Michael Johnsonin valtiuden olympiakisojen 400 metrillä. (25.8.2004 B2 400 m / N)

Yllättävän usein miesurheilijan yleisen olemuksen kuvailu on vaatetuksen tai asusteiden kuvailua. Naisurheilijoiden vaatetustahan kuvaillaan ainoastaan yhdessä esimerkissä. Nais- ja miesurheilijoiden vaatetuksen kuvailu on kuitenkin samanlaista siinä mielessä, että vaatetus mainitaan vain, mikäli se poikkeaa jollain tavalla muista urheilijoista. Ensimmäisessä virkkeessä (104) kuvailun kohteena on korkeushyppääjän paita, josta kerrotaan myös artikkelin otsikossa. Myös toisessa esimerkissä (105) mainitaan urheilijan paita. Tässä tapauksessa vaatetuksesta kerrotaan, koska keihäänheittäjän loukkaantuneeseen käteen on teipattu jääpusseja, jotka pullistelevat paidan alta.

(104) Hän heilutteli Ruotsin lippua ja *esiintyi kullanvärisesä paidassa, jonka selkämyksessä komeili kissankokoisin kirjaimin Holm ja numero 1.* (23.8.2004 B3 korkeushyppy / M)

(105) Mikkolan *college-puseron oikea olka- ja kyynärpää pullistelivat* kuin amerikkalaisen jalkapallopelaajan toppaukset. (27.8.2004 B3 keihäänheitto / M)

Myös seuraavissa aineistoesimerkeissä kuvaillaan poikkeavaa vaatetusta, tarkemmin ottaen urheilijoiden varusteita tai asusteita. Ensimmäisessä katkelmassa huomio kiinnittyy seiväshyppääjän *kypärään*, koska ainoastaan Stevenson hyppää kypärä päässä. Toinen esimerkki puolestaan kuvailee *ranneketta*, josta on muodostunut Sanchezin tavaramerkki. Ranneke saa yllättävän paljon huomiota koko artikkelissa. Viimeisessä esimerkissä (108), joka on artikkelin alaotsikkona, keihäänheiton yllätysvoittajaa kutsutaan erikoisen asusteensa vuoksi *pipopääksi*.

(106) *Kypärä päässä hyppäävä* Stevenson oli yksi ennakkosuosikeista. (29.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

(107) Sanchezin *ranneke* sai lähteä (28.8.2004 B3 400 m:n aidat / N)

(108) Norjalaisen *pipopään* 86,50 metrin kaari riitti kultaan (30.8.2004 B4 keihäänheitto / M)

4.3. Kauneusdiskurssi ja maskuliinisuusdiskurssi

Ulkonäköä kuvailevat ilmaukset ovat ehkä kaikkein mielenkiintoisimpia ja puhuttelevimpia representointitapoja. Urheilulla ja ulkonäöllä ei luulisi olevan mitään tekemistä keskenään, mutta toimittajat kuvailevat silti urheilijoiden ulkonäköä mitä mielikuvituksellisimmillakin sanoilla. Toisaalta urheilijoiden ulkonäön kuvailu on kuitenkin perusteltua sen

vuoksi, että urheilijat tekevät työtä vartalollaan ja se on tärkeä osa heidän ammatissaan. Urheilu on kaiken kaikkiaan hyvin visuaalista. Ulkonäön kuvailu tekee urheilijoista artikkeleissa myös mielenkiintoisempia ja persoonallisempia. Jokainen lukija voi näin palauttaa mieliinsä televisiossa näkemänsä urheilusuorituksen.

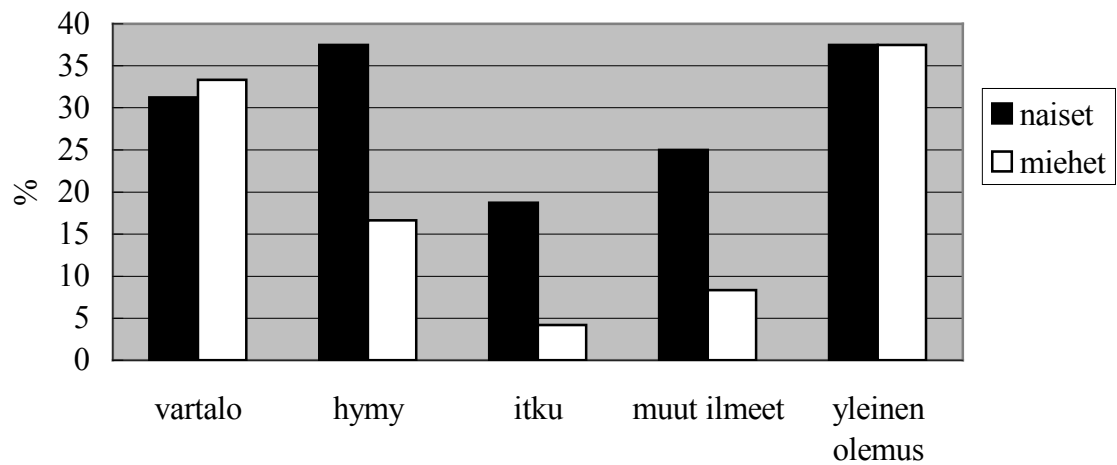
Nais- ja miesurheilijan ulkonäön kuvailu poikkeaa toisistaan sekä määrällisesti että laadullisesti. Ennakko-oletusteni mukaisesti naisia kuvataan useammin ulkonäkönsä perusteella kuin miehiä. Kvantitatiivisesti tarkasteltuna nämä aineistoni ulkonäönkuvailut jakaantuvat seuraavasti: naisten ulkonäköä kuvailee 16 artikkelista 14, ja miesten ulkonäköä puolestaan 24 artikkelista 16. Prosentteina naisten ulkonäköä kuvaillaan peräti noin 88 %:ssa naisurheilijoista kertovista artikkeleista. Miesten ulkonäköä puolestaan kuvaillaan noin 67 %:ssa miesurheilijoista kertovista artikkeleista.

Se, monessako eri artikkelissa ulkonäköä ylipäänsä kuvaillaan, ei kuitenkaan kerro vielä kaikkea. On nimittäin tarkasteltava myös sitä, millä tavoin ulkonäön kuvailu jakautuu eri osa-alueisiin. Kuvioista 2 näkyy se, kuinka monessa artikkelissa kuvaillaan nais- ja miesurheilijan vartaloa, hymyä, itkua, muita ilmeitä ja yleistä olemusta suhteessa nais- ja miesurheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden kokonaismäärään. Kuten aiemmin totesin, aineistoesimerkkien luokittelu ei ollut aina ongelmaton. Onneksi epäselviä tapauksia oli vain muutama, niinpä ne eivät juuri vaikuta kuviossa esitettyihin prosentiosuuksiin. Lisäksi olen pyrkinyt olemaan systemaattinen jakaessani sanoja eri luokkiin.

Ensinnäkin kuvioista 2 havaitaan, että nais- ja miesurheilijoiden yleistä olemusta kuvaillaan artikkeleissa yhtä paljon. Miesurheilijoiden vartaloa puolestaan kuvaillaan hieman enemmän kuin naisurheilijoiden vartaloa. Sen sijaan kasvojen kuvailu eroaa merkittävästi nais- ja miesurheilijan artikkeleita tarkasteltaessa. Naisurheilijan hymyä kuvaillaan peräti noin 38 %:ssa naisurheilijoista kertovista artikkeleista. Miesurheilijan hymystä kerrotaan sitä vastoin ainoastaan noin 17 %:ssa miesurheilijoita käsittelevistä artikkeleista. Myös naisurheilijan itkua ja muita ilmeitä kuvaillaan selvästi useammin kuin miesurheilijan itkua ja muita ilmeitä.

KUVIO 2. Nais- ja miesurheilijoiden ulkonäköä kuvaavien artikkeleiden osuus artikkeleiden kokonaismäärästä

Miksi naisurheilijoiden kasvoja ja tunteiden purkauksia sitten kuvaillaan enemmän kuin miesurheilijoiden kasvoja? Maskuliinisina ja feminiinisinä pidettyjä stereotyyppisiä ominaisuuksia voidaan tarkastella dualististen pariin kautta. Näitä pareja ovat esimerkiksi järki/tunne ja ihminen/luonto, joista ensimmäinen liitetään luonnollisena ominaisuutena mieheen ja jälkimmäinen puolestaan naiseen. (Ks. esimerkiksi Vainio 2003: 67.) Järjen yhdistyminen maskuliinisuuteen ja tunteen yhdistyminen feminiinisuuteen tulee selvästi ilmi aineistossani. Miehet eivät juuri hymyile tai itke, kun taas naisille tunteenpurkaukset ovat tavanomaisia. Rationaalisuus ja emotionaalisuus ovat siis länsimaisessa kulttuurissa ominaisuuksia, joista ensimmäinen liitetään maskuliinisuuteen ja jälkimmäinen puolestaan feminiinisuuteen.

Naisten tunteellisuutta selitetään muun muassa sillä, että naiset ovat biologialtaan sidottuja tunteita tuottaviin prosesseihin, esimerkiksi naishormoneihin. *Nainen*-sanaan ja *tunne*-käsitteeseen liitetäänkin arkipäivän puheessa paljon samanlaisia asioita. Nainen ja tunne ymmärretään molemmat jonakin luonnollisena, ei-kulttuurisena, kaoottisena, ei-järjestelmällisenä, subjektiivisena, ei-universaalina, fyysisenä, ei-henkisenä tai älykkäänä, kontrolloimattomana ja siksi usein vaarallisena. (Lutz 1996: 151–159.)

Naisten ulkonäön kuvailu keskittyy lähinnä joko kasvojen tai sitten yleisen säteilyyden ja glamourin kuvailuun, kun miehiä puolestaan kuvataan useimmiten heidän vartalonsa mittojen perusteella. Vaikuttaa siltä, että mies on ulkonäöltään hyvä, mikäli hä-

nen vartalossaan on oikeat mittasuhteet. Naisilta vaaditaan jotain enemmänkin: hymyä ja viehättävyyttä, joka ei välttämättä liity hänen vartalonsa mittoihin lainkaan. Naisurheilijan vartalon ulkonäköä kuvaillaan sen sijaan etenkin silloin, jos se jollain tavalla poikkeaa naisen vartalonnormista. Syytä naisten runsaaseen ja stereotyyppiseen ulkonäön kuvailuun voi etsiä ensinnäkin yhteiskunnassa vallitsevista ihanteista ja arvoista. Naisia arvotetaan ja arvostellaan yleensäkin ulkoisten ominaisuuksien mukaan enemmän kuin miehiä.¹² Edes urheilussa asiat eivät ole toisin.

Toiseksi, kun naisurheilija esitetään stereotyyppisesti kauniina ja feminiinisenä, käännetään huomio pois hänen fyysisestä vahvuudestaan ulkonäköön. Tällä tavoin trivialisoidulla naisten saavutuksia minimoidaan naisurheilijan symbolinen uhka miesten hegemonialle urheilussa. (Pirinen 1997: 245; Duncan – Messner 1998: 182; Harris – Clayton 2002: 408; Wensing – Bruce 2003: 391–392.) Omassa tutkimuksessani nimenomaan kahden suosituksen olympiavoittajan, Carolina Klüffin ja Jelena Isinbajevan, ulkonäköä representoidaan feminiiniseksi esimerkiksi runsailla *hymyn* kuvailuilla ja yleistä olemusta ylistävillä ilmauksilla. Mielestäni heidän saavutuksensa eivät kuitenkaan jää artikkeleissa taka-alalle, vaikka liiallinen ulkonäön kuvailu onkin asiatonta – kauneusdiskurssi pysyköön erillään urheiludiskurssista. Lohdullista on kuitenkin se aikaisemmassakin tutkimuksessa havaittu tosiasia, ettei kukaan naisurheilijakaan tutkimukseni mukaan saa julkisuutta pelkästään kauneutensa vuoksi (Naula 1994: 114). Urheilijan menestys on se, joka ratkaisee, kenestä kirjoitetaan.

Yllättävää aineistoni urheilijoiden ulkonäön kuvailussa on mielestäni se, että miesurheilijoiden vaatetusta ja asusteita kuvaillaan paljon, mutta naisurheilijoiden vaateuksen kuvailusta on vain yksi aineistoesimerkki. Miesurheilijan vaatetusta ja asusteita kuvaillaan lähinnä silloin, kun ne poikkeavat muiden urheilijoiden pukeutumisesta. Ehkä miesurheilijan asusteet (esimerkiksi juoksijan ranneke) herättävät enemmän huomiota kuin naisurheilijan asusteet. Naisilla on nimittäin urheilukilpailuissakin jo totuttu näkemään useammanlaisia vaatteita ja asusteita kuin miehillä, aivan kuten urheilumaailman ulkopuolellakin. Se, mitä yleisestä olemuksesta kuvaillaan, eroaa urheilijan sukupuolen mukaan merkittävästi. Naisurheilijan yleisen olemuksenkin kuvailu liittyy naiset kauneusdiskurssiin, kun taas miehiä kuvaillaan sillä perusteella, mitä vaatteita ja asusteita heillä on.

---

¹² Toisaalta uusimman nuorisobarometrin mukaan 15–19-vuotiaille pojille oma ulkonäkö on yhtä tärkeää kuin samanikäisille tytöille, kun taas 20–29-vuotiaiden ikäluokissa oma ulkonäkö on tärkeämpää naisille kuin miehille. (Valtari 2005: 86.)

Naisen ja miehen erilainen ulkonäön kuvailu alkaa jo vauvana, jolloin neuvola-korttiin kirjoitetaan yleisluonteisia kuvauksia vauvasta. Nämä kuvaukset noudattavat usein perinteistä sukupuolijakoa, esimerkiksi *jäntevä* ja *jämäkkä* poika sekä *suloinen* ja *hurmaava* tyttö. (Supinen 2005: 55.) Myös syntyneitä-ilmoitusten kuvaukset eroavat toisistaan sen mukaan, onko perheeseen syntynyt tyttö- vai poikavauva. Tyttövauvojen kuvailut ovat mielikuvituksellisempia kuin poikavauvojen kuvailut. (Rautala 1988: 36.)

Aineistohavaintoni noudattelevat aikaisemmista tutkimuksista saatujen tulosten yleispiirteitä. Eastman ja Billings (1999) ovat analysoidessaan kolmien olympialaisten (vuosien 1994, 1996 ja 1998) televisiolähetysten diskursseja havainneet, että naisurheilijan ulkonäköä kuvaillaan useammin kuin miesurheilijan ulkonäköä. Kaikista naisurheilijan kuvailuista ulkonäköä kuvailtiin 6,7–14,8 %. Miehillä vastaavat luvut olivat 2,4–5,3 %. Huomionarvoista heidän tutkimuksensa tuloksissa on myös se, että vuoden 1998 olympialaisten aikana urheiluselostajat kuvailivat urheilijan ulkonäköä enemmän kuin kahtena aiempina olympiavuotena. Molempien sukupuolten ulkonäön kuvailu siis lisääntyi olympialaisista toiseen. Ulkonäön kuvailun analyysissaan Eastman ja Billings ovat havainneet myös sen, että naisurheilijan kasvoja kuvaillaan kolme kertaa niin paljon kuin miesten kasvoja. Kasvojen kuvailuun he tosin laskivat kuuluviksi esimerkiksi kauneuden kuvailun ylipäänsä, hymyilyn sekä sellaiset sanat kuin *suloinen* ja *ihana*. Sen sijaan vartalon osien ja koon kuvailun määrässä he eivät havainneet eroa mies- ja naisurheilijan välillä. (Eastman – Billings 1999: 175–161.) Verrattuna sitä vastoin Juntikan (1999: 99) pro gradu -tutkielman tuloksiin aineistossani kiinnitetään huomattavan paljon enemmän huomiota myös miesurheilijan ulkonäköön.

Myös Pirinen (1993: 48) on tutkiessaan naisurheilijoiden representaatioita naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle havainnut, että naisurheilijan ulkonäköä luonnehditaan *kauniiksi*, *sieväksi*, *viehättäväksi*, *nätiksi* tai *somaksi*. Onkin mielenkiintoista huomata, että osin samoilla adjektiiveilla, joita naisurheilijoista on käytetty naistenlehdissä jo pitkään, kuvaillaan naisurheilijaa myös urheiluartikkeleissa.

Koska urheilu on fyysistä aktiivisuutta ja sisältää vartalon esittelyä, se tarjoaa vakuuttavan todisteen sukupuolten vastakkaisuudesta ja luonnollisesta sukupuolten hierarkiasta (Pfister – Hartmann-Tews 2003: 8). Fyysiset ihannemitat ja vartaloideaalit ovatkin kehittyneet osoittamaan naisen ja miehen eroa. Jotta mies olisi riittävän maskuliininen ja nainen riittävän feminiininen, täytyy heidän vartalonsakin olla maskuliinisen ja feminiinisen ideaalin mukainen. Voidaan jopa väittää, että miestä arvostetaan sitä enemmän, mitä paremmin hän täyttää maskuliinisuuden määreet eli esimerkiksi toiminnallisuuden, hallitse-

vuuden, suoriutumisen, rationaalisuuden, kilpailullisuuden, fyysisen voiman ja väkivallan. Maskuliinisuus ja feminiinisyyskin voidaan näin ollen ymmärtää ideaaliksi, jota kohti miehet ja naiset pyrkivät. (Jokinen 2003: 8–10.) Naisen arvostus on kuitenkin mielestäni hieman mutkikkaampaa. Naisen ei saa olla liian naisellinen tullakseen arvostetuksi yhteiskunnassamme. Urheilussa tosin arvostus ansaitaan yleensä suorimmin kilpailukentillä. Niitä, jotka pärjäävät kilpailuissa hyvin, arvostetaan. Ideaalia maskuliinista tai feminiinistä ulkonäköä voidaan lähestyä myös hegemonia-käsitteen avulla.

Jokisen ja Juhilan (1993: 77–81) mukaan hegemoniset diskurssit ovat sellaisia diskursseja, jotka ovat produktiivisia, vahvoja ja voimakkaita ja joihin valta tätä kautta kietoutuu. Hegemoniset diskurssit erottuvat muista diskursseista ainakin kahdessa asiassa. Ensinnäkin diskurssista tekee hegemonisen se, että se toistuu useasti. Toisekseen hegemonisen diskurssin tuntomerkinä voi pitää sitä, että se esiintyy itsestään selvänä ja vaihtoehdottomana.

Hegemoninen maskuliinisuus on kulttuurissa kamppailevien maskuliinisuuksien ideaalimalli, jolla on maskuliinisuuksien hierarkiassa korkein asema. Hegemoninen maskuliinisuus on nimenomaan idealisoitu malli, ei lainkaan tavallinen maskuliinisuuden muoto. (Connell 1990: 83.) Sekä mies- että naisurheilijan ulkonäön kuvailussa idealisoidut diskurssit ovat aineistossani tavallisia. Idealisoiduilla diskursseilla tarkoitan sellaisia tapoja kuvata urheilijan ulkonäköä, että urheilija representoituu kulttuurissamme ihanteena pidentyllä tavalla. Tämä ulkonäköideaali on naisilla ja miehillä eri. Naisen tulee olla kaunis, hymyilevä, viehättävä eikä liian lihaksikas. Miehen puolestaan kuuluu olla lihaksikas ja voimakas. Urheilumedia representoi sekä hegemonista maskuliinisuutta että hegemonista feminiinisyttä.

Richard Pringlen (2005) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä tulisi kuitenkin välttää tutkittaessa miehiä ja urheilua, koska käsite sisältää selvän vastakohtan valtaapitävien ryhmien ja hallittujen välillä. Hänen mukaansa yhtenä syynä hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen käyttökelvottomuudelle on sen moninaisuus. Sitä voidaan käyttää selitettäessä tunteita, käyttäytymistä, ulkonäköä, ammatteja ja valtaa. (Pringle 2005: 267–273.) Hegemonisen feminiinisuuden käsitettä käyttävät myös Harris – Clayton (2002: 398). Heidän mukaansa käsite tarkoittaa vallalla olevaa käsitystä naisen fyysisyydestä ja käyttäytymisestä. Esimerkkinä hegemonisen feminiinisuuden toteutumisesta ja ilmentymisestä heillä on tennistähti Anna Kournikovan saama julkisuus. He kuitenkin muistuttavat, että vaikka hegemonisen feminiinisuuden käsitettä käytetään osin samassa tarkoituksessa kuin hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä, se toimii samassa kulttuuri-

sessä tarkoituksessa kuin hegemoninen maskuliinisuus eli osoittaa miesten valtaa, hegemoniaa.

Itse kuitenkin käytän tässä tutkimuksessani hegemonisuuden käsitettä nimenomaan ainoastaan viittaamaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti idealisoituihin naisen ja miehen ulkonäköodotuksiin. En näin ollen viittaa hegemonialla lainkaan miehen valtaan naisiin nähden vaan tarkoitan sillä idealisoituja nais- ja mieskuvia, jotka ovat hegemonisessa suhteessa kaikkiin niistä poikkeaviin representaatioihin nähden.

Hegemonisen diskurssin käsite on mielestäni olennainen tutkittaessa nais- ja miesurheilijan representointia. Ne diskurssit, joita urheilijan ulkonäköä kuvailtaessa käytetään, eivät ole kovin moninaisia, niinpä alaluvun otsikkonakin on ”Kauneusdiskurssi ja maskuliinisuusdiskurssi”. Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden diskursseissa tuotetaan ja uusinnetaan perinteisiä käsityksiä miehistä ja naisista. Kauneusdiskurssi, esimerkiksi naisurheilijan esittäminen *hymyilevänä* ja *säteilevänä*, on naisurheilijan ulkonäön kuvailussa hegemonisessa asemassa verrattuna maskuliinisuusdiskurssiin, joka puolestaan esittää naisurheilijan esimerkiksi *voimapesänä*. Miesurheilijan ulkonäön kuvailussa sen sijaan maskuliininen diskurssi, esimerkiksi miesurheilijan kuvailu *isoksi*, on hegemonisessa asemassa verrattuna feminiiniseen diskurssiin, esimerkiksi miesurheilijan *itkun* kuvailuun. (Ks. luku 6.)

Mielenkiintoista on se, että urheilussa yleisesti vaaditut ja arvostetut ulkoiset ominaisuudet ovat luonteeltaan sellaisia, joita pidetään kulttuurissamme maskuliinisinä. Esimerkiksi herttaisuus ei ainakaan yleisurheilukilpailuissa auta, vaan urheilijan täytyy olla ainakin vahva. Tästä syystä monien urheilevien naisten heteroseksuaalisuuskin joutuu epäilyksen alle. Naisen feminiininen ulkonäkö assosioidaan heteroseksuaalisuuteen, kun puolestaan ulkonäöltään maskuliinisia naisia pidetään lesboina (Pirinen 1998a: 23).

Naisurheilijoiden omat kokemukset kertovat urheilun maskuliinisuuden ja hegemonisen feminiinisuuden ristiriidasta. Krane ym. (2004) ovat nimittäin tutkimuksessaan kysyneet amerikkalaisilta yliopistotasoisilta naisurheilijoilta sitä, miten he kokevat oman ruumiinkuvansa naisina ja urheilijoina. Naiset kilpailevat juoksussa, jalkapallossa, lentopallossa, voimistelussa, uinnissa, koripallossa, softballissa, jääkiekossa, rugbyssä tai tenniksessä. Tutkimuksissa selvisi ensinnäkin se, että hegemonisen feminiinisuuden ideaali naisvartalo tiedostettiin esimerkiksi näyttelijöiden ja mallien kautta välittyväksi. Feminiinisyys määriteltiin urheilullisuuden vastakohtana. Useimmat uskoivat, että feminiinisyttä implikoivat *pehmeys*, *tyttömäisyys*, *sievyys* ja *puhtaus*. Urheilullisuutta kuvailtiin sen sijaan sanoilla *aggressiivisuus*, *ulospäin suuntautuneisuus* ja *hikisyys*. Haastateltavat pohtivat

myös oman vartalonsa suhdetta ideaalina pidettyyn naisvartaloon. He kokivat suhteen ongelmallisena, koska heillä on enemmän lihaksia kuin naisilla yleensä. Tästä syystä heitä pidetäänkin vähemmän feminiinisinä. He eivät myöskään halunneet tulla enää suuremmiksi lihasmassaltaan, koska se ei olisi feminiinisen ideaalin mukaista. (Krane ym. 2004: 317–320.)

5. MUUT REPRESENTOINTITAVAT

5.1. Luonteen kuvailu

Ulkoisen olemuksen lisäksi kuvaillaan luonnetta, joskin paljon harvemmin kuin ulkonäköä. Luonteenpiirteitä sinällään kuvaillaan melko vähän; eihän kukaan toimittaja tunne urheilijaa henkilökohtaisesti hyvin. Sen sijaan hetkittäistä käyttäytymistapaa kuvaillaan enemmän. Luonteen kuvailuksi olen kuitenkin laskenut vain kaikki sellaiset ilmaukset, joilla kuvaillaan pysyvämpää luonnetta tai luonteenpiirrettä, ei esimerkiksi hetkellistä tapaa toimia.

Ensinnäkin keihäänheittäjä Mikaela Ingbergin luonnetta kuvaillaan positiivisesti. Häntä kutsutaan seuraavassa aineistoesimerkissä nimittäin *aurinkoiseksi* ja *hyväntuuliseksi*. Lisäksi Ingberg representoituu luonteeltaan myös positiivisen huolettomana.

- (109) Jos *hyväntuulisuus* olisi menestysmittari, Ingbergillä olisi kaappi täynnä kultamitaleja. Hänestä *huokuu aina aurinkoisuus*. Hän ottaa asiat asioina ja jaksaa hymähtää ongelmillekin. – – Se on varmaa, että panta ei Ingbergin päästä kiristä. (25.8.2004 keihäänheitto / M)

Jelena Isinbajevan luonnetta sen sijaan kuvaillaan hyvin samalla tavalla kuin hänen ulkonäkönsäkin, myös luonteeltaan hän on herttainen. Seuraavasta virkkeestä (110) käykin ilmi ensinnäkin se, että luonteen kuvailua ei aina voi erottaa ulkoisen olemuksen kuvailusta. Toiseksi urheilijaa kuvaillaan varsin yllättävällä sanalla: *pilaantumaton*. Toisaalta urheilukieli yleensäkin on värikästä ja kuvallista. Mitä oikeastaan tarkoittaa *pilaantumaton, herttainen nuori nainen*? Adjektiivi *pilaantumaton* voi tarkoittaa naisurheilijan luonnetta tai sitten ääritapauksessa myös ulkonäköä eli nuoruutta ja suloisuutta. Yleensä vain ruoka-aineet voivat olla pilaantuneita (PS s.v. *pilaantua*). *Pilaantumaton* tarkoittanee tässä yhteydessä kuitenkin ilmeisesti lähinnä luonnetta, koska toimittaja kehuu aiemmassa artikkelissa (esimerkki 111) hänen välitöntä ja mutkatonta tapaansa edustaa itseään haastatteluissa. Isinbajeva onkin luonteeltaan *pilaantumaton* lähinnä suhteessa julkisuuteen. *Herttainen* kuvanee tässä yhteydessä sekä ulkonäköä että luonnetta. Kaiken kaikkiaan kahdesta seuraavasta aineistoesimerkistä kuultaa taas läpi ”tytöttely”; nimenomaan urheilijan nuoruutta arvostetaan. Kahdessa ensimmäisessä aineistoesimerkissä käytetään myös

ilmaisuja *ainakin vielä* ja *vielä* korostamassa sitä, että tilanne on tällä hetkellä tämä, mutta tulevaisuudesta ei ole tietoa. Lisäksi Isinbajevaa kuvaillaan vielä ulospäin suuntautuneeksi, aineistoesimerkki 112.

- (110) Kaiken lisäksi hän on – ainakin vielä – *pilaantumaton, herttainen* nuori nainen. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (111) Vielä ei maailman meininki ole pilannut Volgogradin naista, vaan hän esiintyy kansainväliselle medialle herttaisesti ja *mutkattomasti*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (112) Isinbajeva on tumma ja *ulospäin suuntautunut*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Jelena Isinbajevan lisäksi myös Carolina Klüftin ulkonäköä kuvailtiin vuolaasti. Klüftin luonnetta sen sijaan kuvaillaan vain yhdessä aineistoesimerkissä (113). Kaiken ulkonäön ylistyksen lisäksi Isinbajevan ja Klüftin luonteetkin esitetään varsin positiiviseen sävyyn. Toisaalta urheilijoiden luonteenkuvailu on kaiken kaikkiaan kehuva.

- (113) Klüft tekee kentällä kaiken *järjestelmällisesti ja kurinalaisesti*. Tämä näkyy myös siviilielämässä. Ruotsin superjulkista ei nähdä riekumassa ravintoloissa menestyksen jälkeen. Pariisin MM-titteliäänkin hän juhli pelaamalla korttia parhaiden kavereidensa kanssa. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / M)

Pääasiassa urheilijoiden luonteen kuvailut ovat siis positiivisia, mutta kaksi negatiivissävytteiseksi tulkittavaa luonnehdintaakin aineistossani on. Ensinnäkin Jelena Isinbajevan kilpakumppania, Svetlana Feofanovaa, vertaillaan Isinbajevaan sanalla *sulkeutuneempi*. Lisäksi naisten 100 metrin voittajaa kuvaillaan *ujoksi* ja *häkeltyneeksi*. Nämä piirteet ovat ilmeisesti tulleet esiin haastattelutilanteessa.

- (114) Feofanova on vaalea ja *sulkeutuneempi*. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)
- (115) Julia Nesterenko *häkeltyi* itsekin voitostaan – – Julia Nesterenko, 25, säteili lauantaiyönä vähän *häkeltyneenä*. – – ”Juoksin hyviä juoksujia aiemmin kesällä, mutta olympiakultaa en ajatellut”, *ujonoloinen* juoksija tunnusti. – – ”En olisi silti uskonut, että tuo kaikki olisi tuonut näin nopeasti tulosta”, hän *sanoi hiljaa hymyillen*. (23.8.2004 B2 100 m / N)

Miesten 100 metrin voittaja sen sijaan representoituu luonteeltaan varsin erilaisena kuin naisten 100 metrin voittaja. Seuraavasta aineistoesimerkistä (116) käy ilmi, että miesten 100 metrin voittaja, Justin Gatlin, on luonteeltaan itsevarma. Yleensäkin sadan metrin miesjuoksijat ovat viime vuosina esiintyneet mediassa uhoavina. Toimittaja haluaa

kuitenkin myös painottaa, ettei Gatlin kehu itseään niin paljoa kuin jotkut muut 100 metrin miesjuoksijat. On myös mielenkiintoista havaita, että naisten 100 metrin voittajan, Nesterenkon, kuvailu jatkuu artikkelissa, jossa kerrotaan miesten 100 metrin voittajasta, aineisto-oesimerkki 117. Virkkeessä korostetaan näiden kahden juoksijan eli Gatlinin ja Nesterenkon luonteiden vastakkaisuutta.

- (116) Justin Gatlin on *itsevarma* voittaja – – Justin Gatlin eli J.Gat on *määrätietoinen ja itsevarma*. – – Gatlinin puhetta ei kuitenkaan säästänyt äänekäs henkselien pauke. (24.8.2004 B3 100 m / N)
- (117) Hän on täysi vastakohta naisten 100 metrin voittajalle, *ujolle ja hyvin itsekriittiselle* Julia Nesterenkolle. (24.8.2004 B3 100 m / N)

Miesurheilijoiden luonnetta kuvaillaan lisäksi *sympaattiseksi* (118), *miellyttäväksi* (119) ja *avoimenoloiseksi* (120). Kaikki adjektiiveista ovat positiivisia. *Sympaattiseksi* kuvaillaan amerikkalaista kuulantyoöntäjää, joka on sijoittunut arvokisoissa jo neljä kertaa kakkossijalle. Kuulantyoöntäjän kuvaileminen *sympaattiseksi* voikin heijastella myös yleisön ja toimittajan sympatiaa ikuista hopeamitalistia kohtaan. Ruotsalaista korkeushyppääjää, joka voitti olympiakultaa, sen sijaan kuvaillaan luonteeltaan *miellyttäväksi*. 100 metrin juoksijaa, Kim Collinsia, kutsutaan puolestaan *avoimenoloiseksi*.

- (118) Kakkossijat ovat muodostuneet *sympaattisen* amerikkalaisen tavaramerkiksi. (19.8.2004 kuulantyoöntö B2 / M)
- (119) Kultamitali päätti *miellyttävän* ruotsalaisen monivuotisen täysosumajahdin. (23.8.2004 B3 korkeushyppy / M)
- (120) Collins on *avoimenoloinen* juoksutaiteilija. (21.8.2004 B4 100 m / N)

Seuraavassa aineisto-oesimerkissä miesten 400 metrin 20-vuotiaasta voittajasta käytetään ensinnäkin sanaa *varhaiskypsä*. Sana voisi kuvailla urheilijan ulkonäköäkin, mutta mielestäni tässä kontekstissa se kertoo nimenomaan luonteesta. Lisäksi juoksijaa kuvaillaan *kohteliaaksi* ja *järkijätkäksi*, mitä perustellaan esimerkin viimeisessä virkkeessä. *Varhaiskypsyys* tarkoittaa sekä kohteliaasta ja kypsää käytöstä että toisaalta myös taitoa jakaa voimansa juoksussa viisaasti.

- (121) *Varhaiskypsä* nuorukainen jakoi voimansa viisaasti finaalissa – – *Varhaiskypsä* nuorukainen oli tuoreeltaan voitosta mykkänä, muttei ihan kirjaimellisesti. Hän puhui harkiten ja *kohteliaasti*. Muutenkin hän vaikutti nk. *järkijätkältä*. Pelleily ei selvästikään kuulu miehen käyttäytymisvalikoimaan. (25.8.2004 400 m / N)

Urheilijoiden luonnetta kuvaillaan ylipäänsä aineistossani varsin vähän. Paljon enemmän kuvataan urheilijoiden ulkonäköä. Ulkonäön runsaampi kuvailu on myös luonnollista: luonteesta on vaikea sanoa mitään tuntematta urheilijaa, mutta ulkoinen olemus on jokaisen nähtävillä eli sitä on helppo ja vaivaton kuvailla artikkeleissa. Urheilijoiden ulkonäkö yhdistetään myös luonnetta helpommin tiettyyn urheilulajiin. Nais- ja miesurheilijoiden luonteen kuvailu ei juurikaan poikkea toisistaan – se on varsin sukupuolineutraalia, mikä on havaittu aiemmassakin tutkimuksessa (Eastman – Billings 1999: 160). Nais- ja miesurheilijan luonnetta kuvaillaan sen sijaan samantyyllisillä sanoilla. Naisurheilija voi olla esimerkiksi *herttainen* miesurheilijan ollessa vastaavasti *sympaattinen*. Stereotyyppiset käsitykset naisesta ja miehestä eivät siis heijastele urheilijoiden luonteen kuvauksiin. Onko tämä merkki siitä, että urheilijoilta vaaditaan tietynlaista luonnetta, joka ei ole mitenkään riippuvainen sukupuolesta? Aineistoni implikoi, että menestyvä urheilija on luonteeltaan esimerkiksi määrätietoinen, itsevarma ja positiivinen, joskin ujokin urheilija voi voittaa olympiakultaa.

5.2. Taustojen kuvailu

Jones, Murrell ja Jackson (1999) ovat kehittäneet yksinkertaisen asteikon, joka kertoo siitä, kuinka olennaista jonkin asian mainitseminen artikkelissa on itse urheilusuorituksen kannalta. Heidän asteikkonsa on kolmiportainen: *olennainen* (task relevant), *ei-olennainen mutta liittyy urheiluun* (non-task relevant but relevant to sport) sekä *ei-olennainen* (non-task relevant). (Jones – Murrell – Jackson 1999: 186.) Tässä luvussa tarkastelen urheilijoiden sellaisten taustojen kuvauksia, jotka eivät olennaisesti liity urheiluun eli eivät edellä mainitun asteikon mukaan ole olennaisia. En kuitenkaan huomioi viittauksia urheilijan koptipaikkaan.

Artikkeleissa kerrotaan ensinnäkin urheilijoiden opiskelusta. Naisurheilijan opiskelu mainitaan ainoastaan yhdessä artikkelissa, kaksi kertaa, aineistoesimerkit 122 ja 123. Miesurheilijan opiskelua sen sijaan kuvaillaan kuudessa aineistoesimerkissä (124–129). Virkkeet 124–126 ovat kaikki samassa keihäänheitosta kertovassa artikkelissa, koska satumalta kaikki kolme Suomen olympiaedustajaa opiskelevat parhaillaan tai ovat jo valmistuneet sähköpuolen insinööreiksi tai diplomi-insinööreiksi. Kertomalla opiskelusta ikään kuin liitetään keihäänheittäjiä yhteen.

- (122) Klüft *opiskelee* historiaa Växjön yliopistossa. (23.8.2004 B2 seitsemäntoista / M)
- (123) Seitsemäntoista ehtii *opiskella* ja puolustaa kiusattuja lapsia (23.8.2004 B2 seitsemäntoista / M)
- (124) Närhi ja Mikkola ovat valmiita *sähköpuolen diplomi-insinöörejä*. (26.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (125) Pitkämäki *opiskelee sähköinsinööriksi* Vaasan ammattikorkeakoulussa. (26.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (126) *Yhdysvalloissa väitöskirjaa mikroelektronikasta valmisteleva* Mikkola on ratkonut sanaristikkoja suomeksi tai lukenut romaaneja. (26.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (127) Karjalaisella on elämässään muutakin kuin urheilu. *Opiskelu Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa* – – (20.8.2004 B4 moukarinheitto / M)
- (128) Hän *ei ole lukumiehiä*. Lukion jälkeinen *opiskelu jäi lyhyeksi*. (24.8.2004 B3 100 m / N)
- (129) Viisi vuotta sitten New Yorkissa syntyneelle ja Kaliforniassa *opiskelevalle* aiturille tarjottiin mahdollisuutta edustaa yleisurheilun supermahtia Yhdysvaltoja. (28.8.2004 400 m:n aida / N)

Urheilijan taustoja kuvaillaan myös kertomalla jotain urheilijan työstä ja ammatista. Naisurheilijan ammattia kuvailevat aineistoesimerkit 130 ja 131. Huomionarvoista näissä kahdessa esimerkissä on se, että molemmissa niissä nainen on miesvaltaisessa ammatissa: puolustusvoimissa töissä ja poliisina. Näin ollen naisurheilijan ammatista kerrotaan vain, mikäli se on luonteeltaan miehisenä pidetty ammatti. Valtavirrasta poikkeavat naisurheilijan ammatit siis mainitaan ikään kuin kaikkia lukijoita kiinnostavana yksityiskohtana. Lisäksi esimerkissä 131 mainittua *porilaispoliisi*-sanaa toistetaan vielä kaksi kertaa samasta keihäänheitäjänaisesta kerrottaessa. Miesurheilijan ammatista ja työstä urheilun ulkopuolella kertovat puolestaan aineistoesimerkit 132 ja 133. Viimeisen esimerkin (133) yhdyssana on muodostettu samaan tapaan kuin naisurheilijan kuvailu *porilaispoliisina*. Molemmissa kotipaikkakunnan ilmaisevaan määriteosaan on liitetty ammatista kertova perusosa.

- (130) Holmes siirtyi *armeijaan* 18-vuotiaana ja lopetti kilpaurheilun neljäksi vuodeksi. – – Hän erosi *armeijan palveluksesta* seitsemän vuotta sitten ja aloitti kokopäivätoimisen urheilun. (24.8.2004 B2 800 m / M)
- (131) *Porilaispoliisi* oli tyytyväinen kokonaissuoritukseensa. (29.8.2004 keihäänheitto / M)
- (132) Suosio ei kuitenkaan ihan riittänyt EU-parlamenttiin pääsyyn. Nool *oli Isänmaan liiton kakkosehdokas* ja sai 3 044 ääntä. (26.8.2004 B2 kymmenotto / N)

- (133) *Tamperelaisinsinööri* nakkasi 81,06 metriä, joten hänenkin jatkopaikkansa sineitöityi heti ensi yrityksellä. (27.8.2004 B3 keihäänheitto / M)

Myös aiemman tutkimuksen mukaan miesurheilijan opintoihin ja työhön on enemmän viittauksia kuin naisurheilijan työhön ja opintoihin (Naula 1994: 100). Naula on kuitenkin tutkimuksessaan käsitellyt opiskeluita ja työtä yhtenä kokonaisuutena. Omassa aineistossani urheilijan opintojen kuvailu on miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa yleisempää kuin naisurheilijoista kertovissa artikkeleissa. Nais- ja miesurheilijan työhön tai ammattiin on sen sijaan yhtä paljon viittauksia.

Poikaystävä tai aviomies saa palstatilaa naisurheilijoista kertovissa artikkeleissa. Kahdessa ensimmäisessä aineistoesimerkissä (134 ja 135) kihlatun ja aviomiehen mainitsemisen voisi toisaalta tulkita myös ei-olennaiseksi mutta urheiluun liittyväksi, koska myös molempien elämäkumppanit ovat huippu-urheilijoita. Miesurheilijan vaimosta sen sijaan kerrotaan ainoastaan yhdessä aineistoesimerkissä (137).

- (134) Hän asuu yhdessä *kihlattunsa* Patrik Kristianssonin kanssa Karlskronassa. (22.8.2004 B1 seitsenottelu / M)
- (135) Hän pääsi muuttamaan *miehensä*, varttimaileri Dmitri Nesterenkon kanssa äidin hoteista omaan asuntoon. Kotiolot tulivat rauhallisemmiksi. (23.8.2004 B2 100 m / N)
- (136) Seiväshyppäämisen ohella Isinbajeva harrastaa hyvin tavallisia nuoren naisen harrastuksia: *seurustelua poikaystävänsä kanssa*, elokuvia, vanhempien ja siskon kanssa seurustelua sekä shoppailua. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)
- (137) Hän kiitteli kaikki Allahista, Marokon kuninkaasta ja *vaimostaan* lähtien. (26.8.2004 B2 1 500 m / M)

Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että naisurheilijoiden seurustelusta ja perhesuhteista kerrotaan miesurheilijoiden seurustelua ja perhesuhteita useammin (Eastman – Billings 2000: 208; Koivula 1999: 7). On myös huomattu, että naisurheilijoille seurustelu esitetään tärkeämpänä kuin miesurheilijoille (Naula 1994: 90). Yllättävää on sitä vastoin se, että aineistossani on yksi esimerkki (138), jossa kerrotaan nimenomaan miesurheilijan lapsista.

- (138) Viittä kieltä puhuva puolalainen on kertonut haluavansa keskittyä uransa jälkeen pelaamaan Monopolia *lastensa* kanssa. (28.8.2004 B2 50 km:n kävely / M)

Artikkeleissa viitataan myös urheilijoiden lapsuuteen, perheeseen ja ystäviin. Miesurheilijan lapsuudesta kerrotaan kahdessa ensimmäisessä aineistoesimerkissä (139 ja

140). Kolmannessa ja neljännessä aineistoesimerkissä (141 ja 142) on esillä puolestaan naisurheilijan perhe ja esimerkissä 141 vielä ystävätkin.

- (139) Gatlinin *perhe* muutti yli kymmenen vuotta sitten Brooklynistä Pensacolaan, Floridaan. (24.8.2004 B3 100 m / N)
- (140) Justin Gatlin ainakin oli varsinainen säheltäjä *lapsena* Brooklynissä, New Yorkissa. (24.8.2004 B3 100 m / N)
- (141) ”Tämä ei muuta elämäni mitenkään. Tiedän, että saavutukseni merkitsevät monille ihmisille paljon, mutta minulla on elämässä paljon tärkeämpiäkin asioita kuin urheilu”, voittaja viittasi *perheeseensä ja ystäviinsä*. (23.8.2004 seitsenottelu / M)
- (142) Klüft itse otti olympiakultansa tyynesti, vaikka pillahtikin uudestaan itkuun halatessaan *Sofia-isisiskoaan*. (23.8.2004 seitsenottelu / M)

Myös urheilijan vapaa-ajan harrastuksista kerrotaan artikkeleissa, tosin neljä ensimmäistä katkelmaa kuvailee hyvin lyhytkestoista ajanvietettä. Lisäksi esimerkki 146 voitaisiin laskea myös työn kuvailuksi, mutta mielestäni virke sopii paremmin vapaa-ajan harrastuksista kertovaksi. Esimerkki 145 kuvailee miesurheilijan ajanvietettä, ja loput katkelmat kertovat naisurheilijoista. Naisurheilijoiden harrastuksista kerrotaan enemmän kuin miesurheilijoiden harrastuksista.

- (143) Viikon loman aikana hän kävi *kiljumassa Särkänniemen huvipuiston Tornadokieputtimessa ja pelasi rantalentistä* ystäviensä kanssa Salossa. (25.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (144) Hän *ei enää lukenut kotona suomalaisia lehtiä*, joissa rummutettiin kehoja menestystä. Sen sijaan hän *katseli digitelevisiosta mielilajejaan kori- ja lentopalloa*. (25.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (145) Yhdysvalloissa väitöskirjaa mikroelektronikasta valmisteleva Mikkola on *ratkonut sanaristikkoja suomeksi tai lukenut romaaneja*. (26.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (146) Hän *ahertaa myös antidopingtyössä* ja on antanut kasvonsa kampanjalle, joka ajaa kiusattujen lasten asiaa. (23.8.2004 seitsenottelu / M)
- (147) Seiväshyppäämisen ohella Isinbajeva *harrastaa hyvin tavallisia nuoren naisen harrastuksia: seurustelua poikaystävän kanssa, elokuvia, vanhempien ja siskon kanssa seurustelua sekä shoppailua*. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)

Lisäksi aineistossani on eräs edellä mainituista taustojen kuvailuista poikkeava taupaus. Nimittäin Jelena Isinbajevasta kerrotaan lisäksi, että hän on toiminut Elle-aikakauslehdessä valokuvamallina. Tällaisen epäolennaisen mutta toisaalta lukijoita varmasti kiinnostavan asian mainitseminen liittyy naisurheilijan jälleen vahvasti kauneusdiskurssiin.

- (148) *Ranskalainen Elle-aikakauslehti julkaisi hiljattain upeita kuvia venäläishyppääjästä Mallorcan harjoitusleiriltä. ”Mallina oleminen oli hauskaa”, Isinbajeva kertoi Ateenassa. (21.8.2004 B4 seiväshyppy / N)*

Nais- ja miesurheilijoiden taustojen kuvailu eroaa toisistaan sekä määrällisesti että laadullisesti. Kaiken kaikkiaan naisurheilijoiden taustoja kuvaillaan noin 44 %:ssa naisurheilijoista kertovista artikkeleista. Miesurheilijoiden taustoja kuvaillaan sen sijaan noin 33 %:ssa miesurheilijoista kertovista artikkeleista. Harrisin ja Claytonin (2002: 408) mukaan 61 % naisurheilijoista kertovista artikkeleista keskittyi urheiluun. Miesurheilijoista kertovista artikkeleista sen sijaan jopa 94 % keskittyi olennaiseen eli urheiluun. Nais- ja miesurheilijan taustoista kertovien artikkeleiden määrä myötäilee aikaisemman tutkimuksen tuloksia, joskaan sukupuolten väliset erot eivät ole yhtä suuria omassa tutkimuksessani.

Miesurheilijoiden taustojen kuvailu on suurimmaksi osaksi opintojen kuvailua, sitä vastoin naisurheilijoista kerrottaessa taustojen kuvailu on etenkin elämänkumppaniin ja harrastuksiin keskittynyttä. Koska miesurheilijoidenkin perheestä ja lapsista kerrotaan ja koska naisurheilijoidenkin opiskelu ja työ mainitaan joissakin artikkeleissa, ei tuloksista voi vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Urheilun ja suorituksen kannalta epäolennaisten asioiden käsittely kuitenkin siirtää lukijan huomion urheilijana naiseen ja varmistaa, että naisurheilija nähdään sekä siviilielämän naisena että urheilijana (Harris – Clayton 2002: 407). Tämä pätee tietysti myös miesurheilijoihin, joiden taustoihin siis kuitenkin kiinnitetään vähemmän huomiota kuin naisurheilijoiden taustoihin.

Jones, Murrell ja Jackson (1999: 188) ovat havainneet, että ei-olennaisia kommentteja esiintyy etenkin silloin, kun naiset kilpailevat perinteisessä miesten lajissa. Omasa tutkimuksessanikin tämä näyttäisi osittain pitävän paikkansa. Nimittäin naisten keihäänheitosta ja seiväshypystä kertovissa artikkeleissa tuodaan urheilijan yksityiselämää runsaasti esiin. Seitsenottelua voi jossain määrin pitää naisille uutena lajina ja myös siinä kerrotaan usein naisurheilijan taustoista. Taustojen kuvailuun vaikuttaa esimerkiksi se, kuinka paljon toimittaja tietää urheilijan taustoista ja yksityiselämästä – ja minkälaisia asioita taustoista hän haluaa painottaa. Usein urheilija myös itse haastattelussa kertoo taustoistaan, joten aina toimittaja tai haastattelija ei ole sillä tavoin ohjailemassa artikkelin teemoja. Myös se, etten ole tutkimuksessani huomionnut ollenkaan suoria sitaatteja, vaikuttaa taustojen kuvailuksi laskemieni tapausten määrään; jotkin asiat kerrotaan artikkeleissa toimittajan omin sanoin, kun taas joissakin on suorat sitaattit.

5.3. Sotametaforien käyttö

Metafora on kielikuva, jonka avulla yhtä seikkaa tulkitaan toisen kautta. Metaforan avulla liitetään kaksi asiaa yhteen esittäen, että näillä kahdella asialla olisi joitain yhteisiä ominaisuuksia. Metaforan erottaa vertailusta eli rinnastuksesta se, että metafora ei paljasta omaa vertailuluonteisuuttaan esimerkiksi *kuin*-sanalla. (Lehtonen 1996: 132.) Aineistoni sotametaforat implikoivat, että urheilulla ja sodalla on jotakin yhteistä. En ole erikseen erotellut sotametaforia armeijametaforista, kuten Kovanen (1978: 89) ja Rask (1995: 25) ovat omissa pro gradu -tutkielmissaan tehneet, vaan käsittelen molempia täysin rinnakkain sotametaforina.

Olen jakanut aineistoni sotametaforat kahteen luokkaan sen perusteella, kuinka ilmeisiä ja läpinäkyviä ne ovat eli kuinka suora viittaussuhde niillä on sotaan tai armeijaan. Ensimmäisen luokan sotametaforat, aineistoesimerkit 149–153, sisältävät selkeitä sanastollisia viittauksia sotaan tai armeijaan. Huomionarvoista seuraavissa aineistoesimerkeissä on se, että ne kaikki kertovat nimenomaan miesurheilijoista – miesurheilijoihin siis liitetään selkeimmät sotametaforat. Ensimmäisessä aineistoesimerkissä kuulantyyöntäjää nimitetään korkeimmalla arvonimellä, jonka armeijassa voi saada. Toinen virke (150) puolestaan liittyy keihäänheiton mitalisuosikit erityiseen hallitsijan henkivartiostoon ja valiojoukkoon (PS s.v. *kaarti*). Aineistoesimerkki 151 assosioituu myös ilmeisen selvästi sotaan. Viimeisessä kahdessa katkelmassa urheilijoiden kävelyä kuvaillaan armeijasta tutulla sanalla. Kaikki seuraavat sotametaforat ovat myös luonteeltaan positiivisia, mikä tuo virkkeisiin arvokkaan ja kunnioittavan sävyn.

- (149) Nelson oli hetken jo koko kuulaköörin *amiraali*, mutta historia toisti jälleen itseään. (19.8.2004 B2 kuulantyyöntö / M)
- (150) Myös suosikkien *kaartiin* kuuluva Andrus Värnik on vamman kiusaama. (28.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (151) Suomella oli finaalissa täysi kolmen heittäjän *miehitys*. (30.8.2004 B4 keihäänheitto / M)
- (152) Urheilijat *marssivat* vuorotellen stadionille ja esittelyyn kivisen holvikaaren alta. (18.8.2004 B1 kuulantyyöntö / M)
- (153) ”Korzeniowski on fyysisiltä ominaisuuksiltaan selvästi edellä muita”, Kononen kertoi seuratessaan ihaillen puolalaisen *ohimarssia*. (28.8.2004 B2 50 km:n kävely / M)

Toisen luokan sotametaforiksi nimitän sellaisia aineistoesimerkkejä, joiden assosioituminen sotaan tai armeijaan ei ole niin automaattista ja selkeää kuin edellä esiteltyjen esimerkkien. Seuraavien sanojen sotametaforisuutta olenkin selviteltyt apunani Suomen kielen perussanakirja. Tällaisia toisen luokan sotametaforia käytetään sekä nais- että miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa. Naisurheilijaa ei suoranaisesti aseteta sota- tai armeijakontekstiin, ainoastaan hänen toimintaansa kuvaillaan sodasta tutuilla termeillä. Kahdessa ensimmäisessä aineistoesimerkissä, joista ensimmäinen kertoo miesten kuulantyyönöstä ja toinen naisten keihäänheitosta, kilpailua kutsutaan sotaan liittyvillä sanoilla: *taistelu* ja *kamppailu*. Pirisen (1998a: 20) tutkimuksessa sen sijaan vain miesurheilijoiden kilpailua kuvailtiin esimerkiksi *kamppailuksi*. Kolmannessa, naisurheilijasta kertovassa katkelmassa käytetään *isku*-sanaa, joka tarkoittaa kutakuinkin samaa kuin *äkkihyökkäys* (PS s.v. *isku*). Myös virkkeen 157 miesurheilijan juoksua kuvaileva *rynnistää*-sana assosioituu hyökkäykseen (PS s.v. *rynnistää*). Kahdessa viimeisessä esimerkissä, joista ensimmäinen (158) kertoo miesurheilijasta ja toinen (159) naisurheilijasta, käytetään voittamisen synonyymina myös sodasta tuttua *lyödä*-verbiä.

- (154) *Taistelu* miesten kuulakullasta ei ole koskaan aiemmin ollut olympialaisissa yhtä tasainen. (19.8.2004 B2 kuulantyyöntö / M)
- (155) *Kamppailu* kultamitalista päättyi lähes silmänräpäyksessä. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (156) Muut kärkinaiset pysyivät vielä *iskuetaisyydellä*, mutta kun maaliin oli noin kolmannes jäljellä, Noguchi nykäisi uudestaan. (23.8.2004 B3 maraton / N)
- (157) Hopealle *rynnisti* Otis Harris, 22. (24.8.2004 B2 400 m / N)
- (158) Tapio Korjus *löi* nimittäin Zeleznyn Soulissa 1988 vaaksalla ja jätti tshekin hopealle. (28.8.2004 B2 keihäänheitto / M)
- (159) Kuubalainen voimapesä *löi* toiseksi tulleen Saksan Steffi Neriuksen peräti 5,71 metrillä. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Naisurheilijasta kertovissa artikkeleissa ei käytetä ensimmäisen luokan sotametaforia. Esimerkiksi *kamppailu* ja *lyödä*-verbi ovat varsin yleiskielisiä, eikä niitä heti tunnista sotametaforiksi, toisin kuin vaikkapa *miehityksen*, *amiraalin* ja *kaartin*. Naisurheilijan toimintaa kuvaillaan sotametaforilla, mutta naisurheilijaa ei sitä vastoin nimitetä armeijasta ja sodasta tutuin nimityksin. Se, että vain miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa käytetään selkeitä, ensimmäisen luokan sotametaforia, liittyy paitsi toimittajan miessukupuoleen myös sodan ja urheilun maskuliiniseen maailmaan. Sotametaforilla halutaan korostaa miesurheilijoiden ja tiettyjen lajien maskuliinisuutta. Monet aineistoesimerkeistä kertovat

nimittäin voimaa vaativista heitto- ja työntölajeista, kuten keihäänheitosta ja kuulantönnöstä. Näin ollen lajien stereotyyppinen maskuliinisuus voi olla kirvoittanut toimittajat tällaisten termien käyttöön. Halutaanko nimenomaan voimalajien kilpailijoiden – myös naiskeihäänheittäjien – maskuliinisuutta korostaa käyttämällä sotametaforia?

Jensen ja Sabo (1994: 9) ovat sitä mieltä, että sotametaforat idealisoivat maskuliinisuutta ylistämällä vastakkain aseteltuja eroja miesten ja naisten välillä. Myös Pirisen mukaan taistelumetaforien käyttö korostaa urheilun miehisyyttä (Pirinen 1998a: 20). Sotametaforia käyttämällä osoitetaan, että urheilu on naiselle oikeastaan yhtä vieras elämänalue kuin armeija ja sota. Sotametaforien käyttö ikään kuin vieraannuttaa naislukijoita urheilusta liittäen samalla mieslukijoita tiiviimmin yhteen.¹³

Esa Rask (1995) on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut Savon Sanomien urheiluosaston kuvailmauksia vuosina 1952 ja 1994. Hän havaitsi, että urheilukielessä on runsaasti sanastoa sodasta ja kamppailusta. Rask perustelee sotametaforien käyttöä urheilukielessä sillä, että sekä sodassa että urheilussa pyritään voittamaan vastustaja ja molempiin liittyy myös aggressiivisuus. Hän myös korostaa, että yksi hyvin tärkeä sota- ja urheilua yhdistävä seikka on miessukupuoli. Raskinkin tutkimassa aineistossa sotaan liittyviä kuvailmauksia käytettiin myös naisurheilijoista kertovissa artikkeleissa. (Rask 1995: 22.) Omassa aineistossani nais- ja miesurheilijoista kertovat sotametaforat eroavat kuitenkin toisistaan. Miesurheilijoista kertovissa artikkeleissa käytetään enemmän ja selkeämpiä sotametaforia kuin naisurheilijoista kertovissa artikkeleissa.

5.4. *Paras*-superlatiivin käyttö

Nais- ja miesurheilijoiden representoinnit eroavat toisistaan yllättäen myös siinä, käytetäänkö urheilijan nimitysten (esimerkiksi *juoksija* ja *kävelijä*) attribuuttina adjektiivin *hyvä* superlatiivimuotoa vai ei. Nimittäin vain miesurheilijaa nimitetään esimerkiksi *maailman parhaaksi juoksijaksi*, mikä ilmentää nais- ja miesurheilijoiden epätasa-arvoista representointia. Tällaiset ilmaukset, joita käytetään vain toisesta sukupuolesta, vahvistavat sukupuolikategorioita esittämällä ne normaaleina (Fowler 1991: 103). Superlatiivien käytön

---

¹³ Vaikka käsittelenkin tässä nais- ja mieslukijoita homogeenisena joukkona, ymmärrän, että toisaalta myös monet naislukijat ovat suorittaneet varusmiespalveluksen ja voivat olla töissäkin puolustusvoimissa, toisaalta taas monille siviilipalveluksen suorittaneille mieslukijoille sotametaforat voivat olla vieraita.

pelkästään miesurheilijoiden nimityksissä selittää se, että miesurheilija todella tekee parempia suorituksia verrattuna naisurheilijaan. Lyhyesti sanottuna miesurheilija voi olla *maailman paras* jossakin lajissa, naisurheilija yleensä ei. Kaikissa seuraavissa aineistoesimerkeissä osoitetaan miesurheilijoiden paremmuus naisurheilijoihinkin nähden. *Paras*-adjektiivia määrittelevät seuraavissa aineistoesimerkeissä seuraavat sanat: *maailman, historian* ja *kaikkien aikojen*.

- (160) *Maailman paras 400 metrin aituri* oli juossut ranneke kädessään 43 kilpailua ja voittanut ne kaikki. (28.8.2004 B3 400 m:n aidat / N)
- (161) *Eurooppalaisen mailin historian paras juoksija* oli suosikki Atlantassa 1996. (26.8.2004 B2 1 500 m / M)
- (162) *Kaikkien aikojen paras kävelijä* Robert Korzeniowski, 36, täydensi huikkeen uransa 50 kilometrin maantieikävelyn olympiavoitolla. (28.8.2004 B2 50 km:n kävely / M)

Sulkemalla naisurheilijat tällä tavoin *paras*-superlatiivin ulkopuolelle asetetaan nais- ja miesurheilijat erilaiseen asemaan. Kutsumalla vain miesurheilijaa esimerkiksi *historian parhaaksi juoksijaksi* implikoidaan naisjuoksijoiden toiseutta urheilumaailmassa. Onhan joku naisjuoksijakin maailman paras suhteessa toisiin naisjuoksijoihin. Vain miesurheilijoista käytettynä *maailman paras* -nimitys pitää sisällään oletuksen, että nais- ja miesurheilijat kilpailevat myös keskenään. Jotta nais- ja miesurheilijoita representoitaisiin tasa-arvoisesti, *paras*-superlatiivilla muodostetuissa nimityksissä täytyisikin aina käyttää *nais-* tai *mies-*määriteosaa eikä vertailla nais- ja miesurheilijoita keskenään. Seuraavassa alaluvussa käsittelen toisenlaista urheilijoiden toisiinsa vertailua.

5.5. Vertailu toiseen urheilijaan

Aineistossani on muutamia sellaisia virkkeitä, joissa naisurheilijaa verrataan saman lajin legendaariseen miesurheilijatahteen. Ensimmäisessä aineistoesimerkissä vertaillaan naisseiväshyppääjä Jelena Isinbajevaa miesten seiväshypyn menneiden vuosien ylivoimaiseen hallitsijaan Sergei Bubkaan. Aineistoesimerkki alkaa selkeällä *kuin*-sanalla vertailevalla virkkeellä. Siinä sana *ihailemansa* ikään kuin oikeuttaa vertailun: onhan urheilija itse ilmoittanut ihailevansa Bubkaa. Seuraava virke puolestaan selittää edeltävän virkkeen suoraa vertausta. Aineistoesimerkissä verrataan Isinbajevaa toisen kerran Bubkaan käyttämällä adjektiivia *bubkamainen*. Jälleen vertailevan virkkeen jälkeisessä virkkeessä selitetään

vertailua esittämällä kahden seiväshyppääjän yhteisiä ominaisuuksia. Huomionarvoista aineistoesimerkissä 163 on myös se, että kahden vertailun välissä kerrotaan Bubkan kriittisestä asenteesta naisten seiväshyppyä kohtaan. Toimittaja ottaa asenteeseen myös leikkisästi kantaa lyhyellä *Varsin pian siis* -virkkeellä.

- (163) Hän on *kuin ihailemansa Sergei Bubka*. Maailmanennätys tehdään sentti kerrallaan. – – Bubka seurasi katsomossa kilpailua. Olisi ollut hauska tietää, mitä hänen päässään liikkui. Hänhän on heittänyt, että naisten seiväshyppy on urheilua vasta, kun viisi metriä on ylitetty. Varsin pian siis. – – Isinbajevalle voi ennustaa *bubkamaista* tulevaisuutta. Hän on säteilevä tähti. Hän on yleisönsuosikki. Hän on sponsoreiden unelma. Kaiken lisäksi hän on – ainakin vielä – pilaantumaton, herttainen nuori nainen. (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N)

Seuraavassa aineistoesimerkissä naiskeihäänheittäjä Osleidys Menendeziä vertaillaan mieskeihäänheittäjästä Jan Zeleznyyn. Ensimmäisessä virkkeessä pohjustetaan seuraavan virkkeen vertailua, joka tapahtuu *naispuolinen*-sanaa käyttämällä. Naisurheilijaa ei esimerkissä oikeastaan vertailla miesurheilijaan nykyisten suoritustensa perusteella vaan annetaan ymmärtää, että vasta tulevaisuudessa Menendezistä voi tulla Zeleznyyn kaltainen keihäänheittäjä. Tämä on toisaalta selitettävissä sillä, että Menendez on vasta uransa alussa eikä ole vielä saavuttanut yhtä monia arvokisavoittoja kuin Zelezny.

- (164) Menendezille voi povata loistavaa jatkoa urallaan. Aika näyttää, *onko hänestä naispuoliseksi Jan Zeleznyksi*, keihäänheiton eläväksi legendaksi. (29.8.2004 B2 keihäänheitto / M)

Aineistossani on myös yksi esimerkki siitä, että miesurheilijaa vertaillaan legendaariseen miesurheilijaan. Seuraavassa aineistoesimerkissä miesten 400 metrin voittajaa, Jeremy Warineria, vertaillaan 400 metrin juoksijätähteen Michael Johnsoniin kertomalla, että Wariner ei ollut yhtä ylivoimainen kuin Johnson aikanaan. Tässä aineistoesimerkissä vertailu on kuitenkin perustellumpaa kuin kahdessa aiemmassa esimerkissä ensinnäkin sen vuoksi, että vertaillaan miesurheilijaa miesurheilijaan. Toiseksi Michael Johnson mainitaan artikkelissa muutenkin, Warinerin valmennusneuvojana. Lisäksi artikkelissa kerrotaan, että Johnsonin entinen valmentaja valmentaa Warineria.

- (165) Harvoin on olympiakisojen ratakiertos ollut lähtöasetelmiltaan yhtä tasainen kuin Ateenan. *Michael Johnson-tyyppistä* ylivoimaa ei ollut tarjolla. (24.8.2004 B2 400 m / N)

Naisten suorituksista tehdään kahdessa ensimmäisessä aineistoesimerkissä (163 ja 164) vähempiarvoisia kuin miesten suorituksista – eiväthän naiset yksinkertaisesti yllä täysin samanlaisiin tuloksiin urheilussa kuin miehet. Vertaamalla naisten suorituksia miesten suorituksiin saadaan naisten urheilu näyttämään miesten urheilun rinnalla puuhastelulta. Naisten ja miesten suorituksia ei tulisi vertailla keskenään; sitä vartenhan naiset ja miehet kilpailevat eri sarjoissa. Aineistossani vertailu on suhteellisen harvinaista, vain kahdessa artikkelissa esiintyvää. Se on vähäisyydessäänkin kuitenkin merkki urheilun miehiä arvostavasta luonteesta. Nimittäin verrattaessa naisurheilijaa miesurheilijaan osoitetaan, että mies on urheilijana normi ja nainen poikkeus. Sukupuolten välisen vertailukäytännön ideologisenä funktiona voidaankin pitää sukupuolihierarkian rakentamista – miesten urheileminen asetetaan etusijalle ja naisten urheileminen toiseutetaan. (Pirinen 1998b: 31.)

Tällaisen sukupuolihierarkian rakentuminen voi olla ongelmallista, koska se, että mies on parempi urheilussa kuin nainen, voidaan symbolisesti kääntää siten, että mies on naista parempi myös elämän muilla osa-alueilla. Urheilun hyvin fyysinen luonne antaa sille erityistä merkityksellisyyttä, koska sosiaalisen ja fyysisen voiman välillä on perustava yhteys. Urheiluun liitetään fyysinen voima ja ihailtu sosiaalinen aktiivisuus, mutta se on myös jotain, jolle olemme joutuneet alttiiksi jo hyvin nuorina. Urheilu on välitöntä todellisuutta. Lisääntyvällä medianäkyvyydellä jokapäiväisen urheilun vaikutukset suurentuvat. (Bryson 1990: 173–174.)

Mary Jo Kane (1995) on kritisoinut urheilussa vallitsevaa käsitystä, jonka mukaan urheilukyvyt ovat jaettavissa kahtia sukupuolen mukaan. Hänen mukaansa urheilukykyjä tulisi dikotomian asemesta tarkastella jatkumona, koska on olemassa paljon naisia, jotka pärjäävät urheilussa paremmin kuin monet miehet. (Kane 1995: 193.) Mielestäni Eastman ja Billings (1999: 167) muotoilevatkin asian hyvin painottaessaan, että loppujen lopuksi vain harva mies pystyy juoksemaan kovempaa kuin maailman nopein nainen. Sitä paitsi naiset ovat tehneet yhtä hyviä – joskus jopa miehiä parempia – tuloksia ainakin pitkänmatkan pyöräilyssä, 117 mailin kävelyssä ja pitkänmatkan uinnissa (Hargreaves 1994: 285).

Hargreavesin (1994) mielestä huoli siitä, että naisurheilijat joko saavuttavat tai eivät saavuta miesurheilijoita saavutuksissaan, onkin muodostunut jopa pakkomielteeksi urheilumaailmassa. Nais- ja miesurheilua vertaillaan usein biologisiin seikkoihin nojaten. Kyse on kuitenkin myös sosiaalisista arvostuksen kohteista. Urheilussa annetaan sosiaalisesti enemmän arvoa nopeudelle ja voimalle (maskuliinisina pidetyt ominaisuudet) kuin esimerkiksi kestävyydelle, joustavuudelle ja luovuudelle (feminiinisinä pidetyt ominaisuudet). (Hargreaves 1994: 285–286.)

Naisurheilijan vertailu miesurheilijaan on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa. Ensinnäkin Riitta Pirinen (1997) on naisille uusien lajien urheiluartikkeleita koskevassa tutkimuksessaan todennut, että naisia verrataan usein miehiin. Vertailu miesurheilijaan saa naiset näyttämään miesten rinnalla toisen luokan urheilijoilta. Vertaaminen myös tekee naisten suorituksista laadullisesti huonompia kuin miesten suoritukset ovat. Hänen aineistossaan esimerkiksi seiväshyppääjänäistä vertailtiin seiväshyppääjämieheen osoittamalla tulosten eriarvoisuus. (Pirinen 1997: 243.) Myös Eastman ja Billings (2000) ovat havainneet naisurheilijan vertailun miesurheilijaan omassa televisioselostuksia koskevassa tutkimuksessaan. Heidän aineistossaan esimerkiksi tennistähti Venus Williamsia keuhuttiin vertaamalla häntä Pete Samprasiin. (Eastman – Billings 2000: 208.)

Kaiken kaikkiaan ongelmana vertailussa on siis se, että naisurheilijoita verrataan miesurheilijoihin, mutta miesurheilijoita ei naisurheilijoihin. Tämä kertoo yhteiskunnan arvostuksista ja ennen kaikkea urheilumaailman maskuliinisuudesta sekä miesurheilijoiden naisurheilijoita paremmista tuloksista. Urheilussa suurimpana loukkauksena, jonka esimerkiksi valmentaja voi urheilevalle pojalle sanoa, onkin verrata häntä tai hänen suoritustaan tyttöön tai naiseen (Messner 1985: 78). Sitä vastoin naisurheilijan vertaaminen miesurheilijaan osoittaa naisurheilijan olevan erinomainen urheilija.

6. FEMINIINISYYS- JA MASKULIINISUUSDISKURSSIT NELJÄN ERI URHEILIJAN REPRESENTOINNISSA

6.1. Jelena Isinbajeva

Urheilijoista etenkin venäläinen seiväshyppääjä Jelena Isinbajeva representoidaan stereotyyppisen feminiinisenä. Hänen lajinsa seiväshyppy ei kuitenkaan ole naisurheilijalle tyyppillisin urheilulaji. Seiväshyppyhän on ollut aivan viime vuosiin saakka arvokisoissa pelkästään miesten lajina. Lajin maskuliinisesta perinteestä huolimatta Isinbajevaa kuvaillaan naisena varsin perinteisillä tavoilla. Vai onko kenties niin, että nimenomaan miehinen laji innoittaa toimittajat Isinbajevan feminiinisyyden korostamiseen?

Ensinnäkin Isinbajevaa nimitetään sukupuolen esiin tuovilla nimityksillä *kaunotar* ja *nuori nainen*. Molemmat näistä nimityksistä liittyvät hänet feminiiniseen diskurssiin. Varsinkin Isinbajevan ulkonäön kuvailussa korostetaan hänen feminiinisyyttään. Vartalon ulkonäön kuvailusta on kaksi esimerkkiä. Ensimmäisessä kerrotaan Isinbajevan telinevoimistelijataustasta ja mainitaan, että hän oli *170-senttisenä jättiläinen voimistelijahippiäisten joukossa*. Pituuden mainitseminen liittyy urheilijan kauneusideaaliin. Toisella vartalon ulkonäön kuvailulla vaikuttaa olevan samanlainen funktio. Isinbajeva *ei pursu lihaspahku-roita, vaan on lähinnä jäntevä*. Liian lihaksikasta vartaloa pidetään maskuliinisena, niinpä halutaankin korostaa, että Isinbajevan voima on nimenomaan jäntevyyttä, ei liian maskuliinista ja näkyvää. Ulkonäön kauneutta korostetaan myös kertomalla, että Isinbajeva on ollut Elle-aikakauslehden mallina.

Myös kasvojen kuvailu liittyy Isinbajevan feminiiniseen diskurssiin. Hymyä pidetään naisellisena ominaisuutena, ja Isinbajevan hymyä kuvaillaan aineistossani runsaasti. Ensinnäkin hän on yksinkertaisesti *hymyilevä*. Lisäksi haastattelun johtolauseena on *vas-tasi hymyään pidätellen*. Näiden lisäksi kuvaillaan vielä voiton mukanaan tuomaa vahvaa tunteenpurkausta: *kasvot itkivät ja nauroivat yhtä aikaa*. Kaikessa feminiinisyydessään Isinbajeva osaa siis näyttää tunteensa sekä naurulla että ilon kyynelillä. Häntä kuvaillaan myös *meikatuksi*. Meikkaus jos mikä erottaa naisen miehestä. Väkisinkin tulee mieleen, että myös kansallisuudella saattaa olla jotakin tekemistä kuvailun kanssa. Isinbajevahan on venäläinen, mitä myös mainostetaan mediassa valtavasti. Venäläisnaisiin liitetään arkipu-

heessakin korostunut meikki ja naisellisuus. Kaiken kaikkiaan Isinbajeva representoituu herttaisena ja viehättävänä sekä ulkonäöltään että luonteeltaan.

Myös taustojen kuvailulla vahvistetaan Isinbajevan naiseutta: kerrotaan hänen harrastuksistaan, perheestään ja poikaystävästään, mikä on tyypillistä nimenomaan naisurheilijoiden taustoista kerrottaessa. Kaiken tämän lisäksi myös vertailu miesurheilijaan korostaa feminiinisen diskurssin vahvuutta Jelena Isinbajevan representoinnissa.

Isinbajevan – kuten ei muidenkaan ihmisten – sosiaalinen ja kulttuurinen sukupuolen rakentuminen ei kuitenkaan ole aivan näin yksiselitteistä kuin edellä mainitut seikat antavat ymmärtää. Aineistossani on nimittäin muutama kuvailutapa, joka tuo kaikkein feminiinisimpänä esitettyyn naisurheilijaankin maskuliinisia piirteitä. Ensinnäkin hänen luonnettaan kuvaillaan *ulospäin suuntautuneeksi*. Tällaista luonnetta pidetään yleisesti kulttuurissamme miehisempänä – perinteisesti naiseen liitetään ujous. Myös seuraava kuvaus antaa viitteitä maskuliinisuudesta: *säilytti viileän harkintansa* (26.8.2004 B2 seiväshyppy / N). Mieheyteen liitetään kulttuurissamme järki ja naiseuteen tunne. Vaikka Isinbajevan kerrotaan nauravan ja itkevän, hänen toisaalta kerrotaan olevan myös viileä ja harkitseva. Lisäksi naisten seiväshyppykilpailua nimitetään sotametaforisesti *kamppailuksi*.

Kaiken kaikkiaan Isinbajevaa kuvaillaan feminiiniseksi nimityksillä sekä vartalon, kasvojen, yleisen olemuksen, taustojen ja osaksi myös luonteen kuvailuilla. Säröjä täydelliseen feminiinisyyteen tuovat oikeastaan vain kaksi maskuliiniseen diskurssiin viittaavaa luonteen kuvausta sekä sotametafora *kamppailu*. Ikään kuin Isinbajeva saisi, ja hänen pitäisi, ulkonäöltään ja siviilielämässä olla feminiininen nainen. Sen sijaan urheilukilpailuissa hänestä tulee esiin miehisenä pidetty harkitseva ja viileä luonne, joka lopulta mahdollistaa olympiavoiton.

Se, että Jelena Isinbajeva voitti olympiakultaa Ateenassa, saattaa selittää osan hänen runsaasta ja huomattavan positiivisesta julkisuudestaan Helsingin Sanomissa. Esimerkiksi kauneudesta ei välttämättä olisi kirjoitettu ilman hänen menestymistään. Menestys ei toisaalta myöskään aina saa aikaan sitä, että naisurheilijaa kuvaillaan kauniiksi ja feminiiniseksi. Esimerkiksi seuraavaksi käsittelemäni nainen voitti myös olympiakultaa, mutta hänen kuvailunsa on toisenlaista kuin Jelena Isinbajevan.

6.2. Osleidys Menendez

Kuubalainen keihäänheittäjä Osleidys Menendez representoistuu aineistossani varsin maskuliinisena naisurheilijana. Ensinnäkin hänen vartaloaan kuvaillaan tavalla, joka korostaa voimaa sekä vartalon suurta kokoa. Vaikka sekä Menendezin että Isinbajevan vartaloa kuvaillaan sanalla *jäntevä*, on kuvailuissa selkeä ero. Nimittäin Isinbajevan jäntevyys kerrotaan feminiinisempänä ominaisuutena, koska lisäksi tuodaan esille, että hän ei silti *pursu lihaspahkuroita*. Menendezin jäntevyys mainitaan sen sijaan selvästi kuvailtaessa hänen voimakkuuttansa. Voimakkuutta korostaakseen toimittaja nimittää Menendeziä myös *voimapesäksi*. Menendezin hymyä tai yleistä säteileväisyyttä ei sen sijaan kuvailla aineistossani, näin ollen Menendez representoituu kuten lähes kaikki miesurheilijat. Menendezin representoitumista maskuliinisena vahvistaa myös se, että häneen liitetään kaksi sotametaforaa. Ensinnäkin naisten keihäänheittokilpailua kutsutaan *kamppailuksi*, lisäksi Menendezin kerrotaan *lyöneen* toiseksi tulleen kilpailijan.

Vaikka Menendezin maskuliinisuutta korostetaan, kuvaillaan häntä kuitenkin myös feminiinisenä. Ensinnäkin häntä nimitetään naiseutta korostaen *kuubattareksi*. Lisäksi myös häntä vertaillaan miesurheilijaan eli toiseutetaan miesurheilijasta tällä tavoin. Urheilulaji, jota Menendez harrastaa, miehinen keihäänheitto, saattaa vaikuttaa siihen, että hän representoituu varsin maskuliinisena naisurheilijana. Toisaalta myös Isinbajevan laji on miehinen, mutta hän representoituu silti korostuneen feminiinisenä. Seiväshyppääjissä ja keihäänheittäjissä on kuitenkin se ero, että keihäänheittäjät ovat yleensäkin vartaloltaan suurempia ja lihaksikkaampia – maskuliinisempia – kuin seiväshyppääjät.

6.3. Roman Sebrle

Tšekikymmenottelija Roman Sebrlen representoinnissa korostuu maskuliininen diskurssi. Häntä nimitetään *ME-mieheksi*. Tällaista tittelin esille tuovaa nimitystä käytetään aineistossani pelkästään *mies*-loppuisena eli vain miesurheilijoihin viitaten. Lisäksi häntä nimitetään myös *atleetiksi*, mikä implikoi hänen vartalonsa olevan voimakkaan atleettinen. Sebrlen olemusta kuvaillaan myös sanoilla *miehinen mies*. Näin vahvasti ja kokonaisvaltaisesti maskuliinisuutta ei liitetä kehenkään muuhun urheilijaan. Toisaalta myös kymmenottelua lajina kutsutaan *miehiseksi*. Sebrlen maskuliinisuutta korostaa myös kilpailun kutsuminen sotaan viitaten *taisteluksi* (25.8.2004 B2 kymmenottelu / N).

Myös Sebrlen representoinnissa yhdistyy kuitenkin sekä maskuliininen että feminiininen diskurssi. Nimittäin Sebrleä kuvaillaan lisäksi tavalla, jolla vain muutamaa miesurheilijaa kuvaillaan. Hänen hymyynsä kiinnitetään huomiota kertomalla, että hän *oli yhtä hymyä*. Huomionarvoista tässä hymynkuvaailussa on myös se, että samassa aineistoesimerkissä kerrotaan Sebrlen olevan *miehinen mies*. Sebrlen maskuliinisuus ja feminiinisyys tuodaan siis esiin samassa virkkeessä: Ei ihme, että *miehinen mies oli yhtä hymyä kisan jälkeen*. (26.8.2004 B2 kymmenottelu / N) Kaiken kaikkiaan Sebrle kuitenkin representoituu miehenä, joka arvostetussa maskuliinisuudessaan on hegemonisessa asemassa muunlaisiin miehiin nähden.

6.4. Hicham el-Guerrouj

Marokkolainen miesjuoksija Hicham el-Guerrouj voitti Ateenassa sekä 1 500 metrin että 5 000 metrin kilpailun. Loistava menestyskään ei kuitenkaan nosta häntä hegemonisen maskuliinisuuden piiriin. Häntä nimittäin kuvaillaan yllättävän usein myös feminiinisenä. Jokisen (2003a) mukaan hegemoninen maskuliinisuus tarkoittaa muunlaisten maskuliinisuuksien alistamista ja sivuuttamista. Esimerkki alisteisesta maskuliinisuudesta ovat homoseksuaalit miehet; hegemoniseen maskuliinisuuteen hyväksytään vain heteroseksuaalit miehet. Marginalisoidut maskuliinisuudet ovat sen sijaan sivuutettu syrjään mieheyden keskustasta ja maskuliinisuuden hegemoniasta. (Jokinen 2003: 17–18.) Mielestäni el-Guerrouj'n maskuliinisuus on nimenomaan hegemonisesta maskuliinisuudesta sivuutettua marginaalista maskuliinisuutta, ei alistettua sinänsä.

Feminiininen diskurssi tulee mielenkiintoisella tavalla ilmi el-Guerrouj'n ulkonäön kuvailuissa. Hänen kasvojaan nimittäin kuvaillaan toisiin miesurheilijoihin verrattuna poikkeuksellisella tavalla. Feminiiniseen diskurssiin hänet liittävätkin runsaat ja monipuoliset itkukuvaukset (*pillitti, vollotti ja alkoi pyyhkiä kyyneleitä silmistään*) sekä toisaalta yleistä olemusta ylistävä *oli yhtä auringonpaistetta* -ilmaus. Tummaihoiset miehet voidaankin representoida feminiinisinä erotuksena vaaleaihoisista maskuliinisista miehistä esimerkiksi juuri tunteellisuutta korostamalla (Segal 1993: 636). Vaikka el-Guerrouj ei marokkolaisena ole ihonväritään kaikkein tummimpia urheilijoita, on hän etniseltä taustaltaan selkeästi erilainen kuin länsimaiset miesurheilijat. Esimerkiksi hänen islaminuskonsa tuodaan eräässä artikkelissa esille seuraavin virkkein:

- (166) Hän suuteli rataa ja kiitteli *Allahia*. (26.8. B2 1 500 m / M)
- (167) Hän kiitteli kaikki *Allahista*, Marokon kuninkaasta ja vaimostaan lähtien. (26.8. B2 1 500 m / M)

Koska el-Guerrouj ei ole vaaleaihoinen, länsimainen mies, tekeekö se hänen feminiinisen puolensa kuvailusta helpompaa?

Toisaalta el-Guerrouj representoituu myös maskuliinisenä. Toisessa hänestä kerrotussa artikkelissa häntä nimittäin nimitetään *ME-mieheksi* ja *herraksi*. Näillä kahdella artikkelilla on erona kuitenkin se, että feminiinisen kuvailun on kirjoittanut miestoimittaja, maskuliinisen kuvailun puolestaan naistoimittaja. Onko siis el-Guerrouj nimenomaan miesten keskinäisessä hierarkiassa muita miehiä alempana?

6.5. Pohdintaa ja vertailua

Olen edellä pohtinut urheilijoiden representoitumista feminiinisinä ja toisaalta maskuliinisina. Tarkoitukseni oli luoda kokonaiskuvaa feminiinisestä naisurheilijasta, maskuliinisesta naisurheilijasta, maskuliinisesta miesurheilijasta sekä feminiinisestä miesurheilijasta. Analysoimani urheilijat valitsin täysin aineistoni perusteella, joskin vaihtoehtoja olisi ollut muutama. Esimerkiksi Carolina Klüft representoituu pääasiassa feminiinisenä naisurheilijana samalla tavalla kuin Isinbajeva, ja kuulumiehet representoituvat pääasiassa maskuliinisina.

Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat konstruktioita eli diskursiivisten käytäntöjen tuotteita, jotka on tuotettu kulttuurisesti. Ne ovat myös kategorioita, joilla ei ole pysyvää olemusta, vaikka ne on rakennettu biologisten erojen varaan. (Lehtonen 1995: 28–29.) Ketään urheilijaa ei aineistossani kuvailla pelkästään feminiinisenä tai maskuliinisenä. Maskuliinisuudessa ja feminiinisyudessa kyse onkin oikeastaan jatkumosta, jonka ääripäinä ovat puhdas maskuliinisuus ja puhdas feminiinisyys. Valtaosa ihmisistä jää ääripäiden väliin, eli sekä miehessä että naisessa sekoittuvat molemmat ominaisuudet keskenään. Tärkeää on kuitenkin se, että sosiaalisten odotusten mukaan mies ei saa olla liian feminiininen eikä nainen liian maskuliininen. (Jokinen 2003: 8–9.) Naisen näyttää urheiludiskurs- sissa olevan kuitenkin sallitumpaa olla maskuliininen kuin miehen feminiininen. Tästä osoituksena on esimerkiksi urheilijoiden ulkonäön kuvailu.

Pirisen (1993: 51–52) tutkimuksen mukaan naisurheilijoiden kuvauksissa kampailevat mielikuvat *miesnäköisestä naisurheilijasta* ja *Kauniista Naisesta*. Naisurheilijat kuvataan aineistossani yleensä feminiinisinä ja kauniina, mikä johtaa siihen, että miesnäköiset naiset jäävät marginaaliin. Samalla tavalla suurin osa miesurheilijoista representoitiin selkeästi enemmän maskuliinisina kuin feminiinisinä. On mielenkiintoista havaita, että nimenomaan tummaihoisen naisurheilija, Menendez, representoitiin maskuliinisena ja tummaihoisen mies, el-Guerrouj, puolestaan feminiinisinä. Tämä voi tietenkin olla vain sattumaakin, mutta se voi toisaalta osoittaa, että sekä hegemonisen feminiinisuuden että hegemonisen maskuliinisuuden hierarkiassa ylimpänä ovat valkoihoiset urheilijat.

Tiihosen (1994) mukaan urheilujulkisuudessa on tällä hetkellä vallalla kaksi tasa-vertaista suomalaisen miesurheilijan ideaalityyppiä. Ensimmäinen on perinteinen suoritusrheilija, joka on sisukas, kestävä ja vaitelias. Tämän tyyppin tilalle on kuitenkin pikkuhiljaa noussut mediaurheilija, jonka maskuliinisuus rakentuu muun muassa edustavuudesta, taidosta, avoimuudesta, julkisuudesta ja tähteydestä. (Tiihonen 1994: 236.) Oman tutkimukseni perusteella ensimmäisen tyyppin perinteinen hegemoninen maskuliinisuus on vallalla Ateenan yleisurheiluartikkeleissa varsinkin, kun representoidaan suomalaisia miesurheilijoita. Suomalainen maskuliinisuusdiskurssi muodostuu nimittäin ennen kaikkea kuulantöntäjien ja keihäänheittäjien kuvailuista. Mediaurheilijat eivät sen sijaan saa paljoa palstatilaa miesten artikkeleissa, vaikka joitakin miehiä kuvaillaan *sympaattisiksi* tai *avoi-menoloisiksi*. Mediaurheilijoiksi voisivat lukeutua myös sellaiset miesurheilijat, joiden asusteita kuvaillaan paljon. Naisurheilijoista mediaurheilijoiksi puolestaan lukeutuvat ainakin Carolina Klüft ja Jelena Isinbajeva.

Luemme jatkuvasti käsityksiä ja ohjeita siitä, millaisia miehen ja naisen tulee olla. Tekstit muokkaavat tärkeällä tavalla ihmisten maskuliinista ja feminiinistä identiteettiä. Se, miten ymmärrämme itseämme ja todellisuutta, on toisin sanoen riippuvainen teksteistä, joille välttämättä altistumme. (Lehtonen 1995: 47.) Näin ollen onkin tärkeää tiedostaa, miten feminiinisyttä ja maskuliinisuutta rakennetaan esimerkiksi laajalevikkisimmän sanomalehtemme urheiluartikkeleissa.

7. MERKITYSTEN MUODOSTUMINEN

7.1. Toimittaja merkitysten muodostajana

Urheilutoimittajat toimivat portinvartijoina ja mielikuvamaalareina urheilijan ja yleisön välissä. Heistä on ensisijassa kiinni se, minkälaisia urheilumiehiä ja heistä syntyviä käsityksiä yleisö saa luettavakseen, katseltavakseen ja kuultavakseen. He siivilöivät menneisyydestä joko tiedostaen tai tiedostamattaan ne miesurheilijatyypit, jotka soveltuvat heidän käsityksiinsä sopivista malleista nykynuorille. – – Tiedotusvälineiden kautta urheilevista miehistä ja miehisyyksistä muodostuukin kuvia, jotka kertovat ehkä vähemmän kohteistaan urheilijoista kuin tätä tietoa välittävistä ja tuottavista toimittajista. (Tiihonen 1994: 234.)

Tiihosen edellä esittämät ajatukset pätevät tietenkin sekä nais- että miesurheilijoista muodostettuun kuvaan. Hänen viimeisestä virkkeestään selviää oikeastaan koko *representaatio*-käsitteen idea: toimittajat nimenomaan uudelleen esittävät urheilijat. Toimittajan sukupuolta ei ole ymmärtääkseni ainakaan kovin tarkasti otettu aiemmissa tutkimuksissa huomioon. Haluan tässä aluvuossa kuitenkin tarkastella toimittajan sukupuolta suhteessa hänen käyttämiinsä ilmauksiin ja sanoihin. Tämän luvun tarkoituksena onkin analysoida edellä tutkitut representoinnin tavat toimittajan sukupuolen tiedostaen. Eroavatko nais- ja miestoimittajien sananvalinnat toisistaan? Valitessaan käyttöönsä jonkin sanan toimittaja samalla mahdollistaa tietyn merkityksen ja tulkinnan. Koska diskurssianalysissä ei kuitenkaan pyritä tarkastelemaan yksilön kielenkäyttöä vaan sosiaalisia käytänteitä (Jokinen, Juhlia – Suoninen 1993: 37), analysoin myös toimittajien sananvalintojen taustalla mahdollisesti olevia vaikuttimia. Tarkoitukseni ei siis ole yksittäisen toimittajan sananvalintojen arvottaminen tai kritisointi. Haluan sitä vastoin tarkastella sananvalintoja yhteiskunnallisessa kontekstissaan.

Helsingin Sanomien Ateenassa olleiden kuuden urheilutoimittajan toimitusvastuu on jaettu lajeittain. Yleensä yksi toimittaja keskittyy kuitenkin useisiin kenttä- tai juokslajeihin. Ensinnäkin varsinkin naisurheilijan nimityksissä on eroa siinä, onko toimittaja mies vai nainen. *tAr*-johdinta käytetään nimittäin yhden artikkelin kolmessa sanassa, ja tuon artikkelin on kirjoittanut miestoimittaja. Sama toimittajamies käyttää toisessa artikkelissa myös *neiton*- ja *neiti*-nimityksiä. Lisäksi *tAr*-johdinta ja *nuori nainen* -nimitystä käyttää naistoimittaja epätavallisessa artikkelissaan. Kaiken kaikkiaan naistoimittajat näyttävät kuitenkin vierastavan *tAr*-johdinta enemmän kuin miestoimittajat. Syynä tähän

on mahdollisesti se, että naistoimittajat tiedostavat miestoimittajia konkreettisemmin *tAr*-johtimen lapsellistavan merkityksen. Muita naisurheilijan nimityksiä sen sijaan käyttävät tasapuolisesti sekä mies- että naistoimittajat. Miesurheilijan nimityksissä ei sen sijaan ole yhtä paljon toimittajan sukupuolesta mahdollisesti johtuvia eroavaisuuksia. Yhtä lailla mies- ja naistoimittajat puhuvat *ME-miehistä* ja *kaikkien aikojen parhaista juoksijoita*. Mielenkiintoinen eroavaisuus on sitä vastoin *jätkä*-, *herra*- ja *ukko*-sanojen käytössä. Näistä kahta ensin mainittua käyttää naistoimittaja, viimeistä puolestaan miestoimittaja.

Myös urheilijan ulkonäön kuvailun tapa vaihtelee mies- ja naistoimittajilla jonkin verran. *Kaunotarten kamppailu* -artikkelin kirjoittaja on naistoimittaja. Tuossa artikkelissa toimittaja keskittyy urheilijoiden ulkonäön kuvailuun ja arvosteluun. Miesurheilijoiden vartalon ulkonäköä kuvailee useammin mies- kuin naistoimittaja, miestoimittaja kuvailee esimerkiksi kuulantyöntäjiä *isoiksi*. Naistoimittaja puolestaan kuvailee erästä miesjuoksijaa *solakaksi* ja *sopusuhtaiseksi*. Juoksija on sopusuhtainen näin ollen nimenomaan naisen silmin katsottuna. Miesurheilija on kuvauksessa naisen katseen kohteena. Huomionarvoista on sekin, että ainoastaan naistoimittaja kuvailee miesurheilijan itkua, kun taas naisurheilijan itkua kuvailevat sekä mies- että naistoimittaja. Sama pätee urheilijan hymyn kuvailuun. Kaiken kaikkiaan miestoimittajat eivät juuri kuvaile miesurheilijoiden kasvoja.

Luonteen ja taustojen kuvailussa sekä urheilijan toiseen vertailussa ei nais- ja miestoimittajien kirjoittamissa artikkeleissa ole keskenään suuria eroja. Yksi suuri ero mies- ja naistoimittajan artikkeleiden kielessä omassa aineistossani on se, että ainoastaan miestoimittajat käyttävät ensimmäisen luokan sotametaforiksi luokittelemiani sotametaforia – ja he käyttävät niitä lähinnä mieskuulantyöntäjistä ja -keihäänheittäjistä kertovissa artikkeleissa. Toisen luokan sotametaforia sen sijaan käyttävät miestoimittajien lisäksi myös naistoimittajat, joskin miestoimittajat selkeästi useammin. Syynä siihen, että sotametaforia käyttävät pääasiassa miestoimittajat, voi olla armeijan miehinen maailma. Miestoimittajille voi olla luonnollista kuvailla esimerkiksi kilpailua sotametaforalla, kun puolestaan naistoimittajille armeijakieli ei yleensä ole yhtä tuttua kuin miestoimittajille.

Helsingin Sanomienkaan toimittajat eivät kuitenkaan kehittele käyttämiään sanoja itse. Niinpä nais- ja miesurheilijan representointi ei ole kytköksissä vain tiettyyn tiedotusvälineeseen tai genreen. Yhteisössä vallitseva tapa kuvata ja luokitella ihmisiä yhteisestä ideologisesta näkökulmasta vaikuttaa luonnollisesti toimittajien kielenkäyttöön. (Kallio-*koski* 1996b: 75.) Juuri tämä seikka tekeekin representoinnin analysoinnista mielenkiintoisen ja tärkeän. Jälleen palataan kielen dialogisuuteen: yhteisön arvot heijastuvat toimittajan sananvalintoihin, mutta samalla sananvalinnat vaikuttavat yhteisön arvoihin. Toimittajien

käyttämiin sanoihin vaikuttavat paitsi kulttuurinen ja yhteiskunnallinen konteksti nais- ja mieskuvineen myös aikaisemmat diskurssit urheilijoista. Esimerkiksi television urheiluselostajien käyttämä kieli ei voi olla vaikuttamatta toimittajien sananvalintoihin. Sanat eivät ole koskaan kenenkään omia, vaan niiden käyttöön liittyy aina intertekstuaalisuuden elementti.

Sanomalehdissä käytetty kieli on vaikutusvaltaista. Jokainen toimittaja voi tuoda jonkin sanan jokapäiväiseen kielenkäyttöön tai sitten kieltäytyä käyttämästä sitä. (Cameron 1996: 141.) Toimittajat käyttävät sanoja kuitenkin varsin tiedostamattomasti ja automatoituneesti (Pusa 5.10.2005). Tähän ovat mielestäni syinä sekä kirjoittamisen rutinoituneisuus että tiukat aikataulut, joiden puitteissa artikkelit on saatava lehteen. Se, että kielenkäyttö on automatisoitunutta ja tiedostamatonta, ei kuitenkaan vie pohjaa merkitysten pohjimiselta eikä kriittisen diskurssianalyysin perusajatuksilta. Päinvastoin, juuri kielenkäytön ja sananvalintojen tiedostamaton luonne tekee niistä tutkimisen arvoisia ja mielenkiintoisia. Kyse on kriittisen diskurssianalyysin termein sanojen luonnollistumisesta; emme ajattele kaikkia sanojen taustalla olevia merkityksiä käyttäessämme jotakin sanaa. Emme myöskään välttämättä tiedostaen valitse käyttämiämme sanoja. Luonnollistumisen taustalla vaikuttavat kuitenkin yhteiskunnan arvot ja asenteet – kielenkäyttöön on kietoutunut erilaisia ideologioita.

Arvoista ja uskomuksista vapaata objektiivista kielenkäyttöä ei ole olemassakaan. Niinpä kielellisten valintojen analysoinnin tarkoituksena ei siis ole hyökätä tiedotusvälineiden kielenkäyttöä vastaan. Jokaisen on kuitenkin hyvä olla tietoinen siitä, että kielenkäyttöön liittyy aina automaattisesti ideologioita. (Kalliokoski 1996b: 91.) Merkityksiä on mahdotonta hallita ja kahlita. Näin ollen yksikään yksilö tai ryhmä ei pysty päättämään merkitystä lopullisesti – merkitykset muodostuvat vuorovaikutuksessa. (Cameron 1996: 233.)

7.2. Lukija merkitysten muodostajana

Kriittistä diskurssianalyysiä on kritisoitu muun muassa siitä, että se ei ota tarpeeksi huomioon tulkinnan ongelmia. Analyysissä teksti ja sosiaaliset merkitykset on tapana esittää liian suoraviivaisina ja läpinäkyvinä. (Fairclough 1992: 28.) Tähän kritiikkiin vastaan pohtimalla lukijan osuutta merkitysten muodostajana. On tärkeää analysoida myös merkitysten muodostumista ja tulkintaprosesseja. Olen myös pyrkinyt jo aineistoesimerkkejä ana-

lysoidessani ottamaan huomioon monenlaisia tulkintamahdollisuuksia ja osoittamaan, että tulkinta ei ole yksiselitteistä.

Urheilujournalismin vastaanotto ja merkitysten muodostaminen riippuvat siitä, mitä sidosryhmää kukin henkilö edustaa (Järvinen 1994: 125). Esimerkiksi *tAr*-johtimen merkityksen ja funktion voivat tulkita eri tavalla sanan etymologian tuntevat ihmiset kuin sellaiset, jotka eivät etymologiaa tunne. Myös ennakkotietomme vaikuttavat tulkintaamme. Esimerkiksi jos tiedämme, miltä joku urheilija näyttää, meidän on helpompi antaa merkityksiä toimittajan käyttämille kuvauksille urheilijan ulkonäöstä. Se, mitä urheilijasta, lajista ja kilpailujen taustoista tiedämme jo ennestään, ohjaa tulkintojamme tiettyyn suuntaan. Itse olen tutkimuksessani pyrkinyt tarpeen mukaan selittämään urheilua seuraamattomille ihmisille urheilijoiden taustoja ja lajien historiaa – sellaisina kuin itse ne koen –, jotta omat tulkintani toimittajien käyttämästä kielestä ymmärrettäisiin paremmin.

Lehtonen (1996) ehdottaa, että lukemisen ohella voitaisiin käyttää myös termiä ”tekstuaalinen kanssakäyminen”. Tämä määritelmä pitäisi sisällään sen, että toiminnassa on aina samanaikaisesti mukana paitsi teksti ja lukija myös joukko muita vaikuttavia tahoja. Tekstit sisältävät vain merkityspotentiaaleja, jotka tekstuaalisessa kanssakäymisessä kohtaavat lukijoiden kulttuuriset resurssit. Lukeminen ei ole vain passiivista tekstin merkitysten vastaanottoa, ”vaan merkitysten lukemista teksteihin”. Merkitykset eivät ole pysyviä, vaan tiettyyn aikaan, paikkaan ja kontekstiin sidottuja. (Lehtonen 1996: 169.) Kriittisen lingvistiikan näkökulmasta lingvistisellä muodolla ei siis ole yhtä, pysyvää merkitystä, sitä vastoin vain mahdollisia kontekstimerkityksiä (Fowler 1991: 99).

Merkityksen muodostumisessa onkin mukana ainakin kolme elementtiä: tekstin tuotto, teksti itse ja tekstin vastaanotto. Tuotto tarkoittaa kirjoittajia, puhujia jne., tekstin vastaanotto puolestaan tulkintoja, lukijoita ja kuulijoita. Historiassa merkitys on ollut ensin tekijän hallussa, sitten tekstillä itsellään. Viime aikoina merkitys on ollut lukijan tai kuulijan tulkintaa. Mutta vaikuttaa kuitenkin selvältä, että merkitykset tehdään heidän välisessä vuorovaikutuksessa. Merkityksen muodostusta on vaikea paikantaa tarkasti, koska se tapahtuu pääasiassa ihmisten päässä. Tutkittaessa julkaistuja tekstejä ongelmat laajenevat, koska emme enää pysty käymään dialogista keskustelua merkityksistä. Julkaistu teksti on myös avoin monille eri tulkinnoille. Merkityksellistäminen ei ole riippuvainen vain siitä, mikä tekstissä on eksplisiittistä ja näkyvää, vaan myös tekstin implisiittisistä merkityksistä – siitä, mitä oletetaan. Tulkinta onkin osaksi olennaisen ymmärtämistä mutta myös tekstin ja toimittajan arviointia. Lisäksi yritämme usein ymmärtää myös sitä, miksi ihmiset puhuvat tai kirjoittavat niin kuin kirjoittavat. (Fairclough 2003: 11.) Lukijana oleminen merkit-

see aktiivista ja luovaa toimintaa. Ymmärtämiseen ja tulkintaan tarvitaan skeemoja, jotka ovat jo olemassa lukijan päässä. Näin ollen lukijalla on aktiivinen ja voimakas rooli merkitysten muodostamisessa. (Fowler 1991: 43–44.)

8. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni tarkoituksena oli tarkastella nais- ja miesurheilijan representointitapoja sanomalehden kielessä. Kvantitatiivisen analyysini tulokset ovat aikaisempien tutkimusten motivoimien ennakko-oletusteni mukaisia eli naisurheilijat eivät saa yhtä paljoa palstatilaa kuin miesurheilijat. On kuitenkin merkittävää, että yleisurheiluartikkelit jakaantuivat selkeästi tasaisemmin nais- ja miesurheilijoista kertoviksi kuin kaikki Ateenan olympialaisartikkelit yhteensä. Mikäli naisten urheilu ei saa sitä mediajulkisuutta, joka sille osanottajamäärien perusteella kuuluisi, implikoidaan, että naisten urheilu on vähempiarvoista kuin miesten urheilu. Samalla vahvistetaan urheilun maskuliinisuutta. Naisurheiluhistorian näkökulmasta tie Ateenaan on ollut pitkä ja vaivalloinen. Nykyään naisilla ja miehillä on ainakin teoriassa yhtäläiset mahdollisuudet osallistua olympiakilpailuihin. Vaikka naiset pääsevätkin jo useimmille urheiluareenoille, voidaan puhua naisurheilun symbolisesta hävittämisestä – tiedotusvälineet keskittyvät edelleen vahvasti miesten urheiluun.

Kvalitatiivinen analyysini kohdistui aineistosta esille nousseisiin piirteisiin eli urheilijan nimityksiin, ulkonäön, luonteen ja taustojen kuvailuun, *paras*-superlatiivin ja sotametaforien käyttöön sekä urheilijoiden vertailuun. Myös osa kvalitatiivisen analyysin tuloksista osoittaa, että mies on urheilijana edelleen normi, nainen poikkeus. Naisurheilijan nimityksissä urheilijan sukupuoli tuotiin esiin *tAr*-johtimella ja *nais*-määriteosalla. Miesurheilijan nimitykset muodostettiin sen sijaan usein *mies*-loppuisilla yhdyssanoilla. Naisurheilijoiden suoranaista ”tytöttelyä” aineistossani ei kuitenkaan ollut. Toimittajat käyttivät silti muunlaisia ilmauksia, jotka lapsellistavat naisurheilijaa, esimerkiksi *neitonen* ja *vaa-satar*.

Ulkonäön kuvailussa naisurheilijoita representoitiin lähinnä kauneusdiskurssilla, miesurheilijoita puolestaan maskuliinisuusdiskurssilla. Näin ollen urheilijan ulkonäön kuvailu vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä naisesta esimerkiksi viehättävänä ja miehestä isona ja vahvana. Kuitenkin analysoidessani neljän urheilijan kokonaiskuvaa havaitsin, että ketään urheilijaa ei sentään representoida pelkästään feminiinisenä tai pelkästään maskuliinisenä. Urheilijan luonteen kuvailu oli sen sijaan hyvin sukupuolineutraalia eli nais- ja miesurheilijoiden luonnetta representoitiin samalla tavalla. Urheilijan taustojen kuvailu oli sekä sukupuolistereotyyppioita vahvistavaa – naiset kodin piirissä, miehet kodin ulkopuolella – että toisaalta myös perinteisiä käsityksiä haastavaa, esimerkiksi lasten mainitseminen

vain miesurheilijasta kerrottaessa. *Paras*-superlatiivin ja sotametaforien käyttö sekä vertailu toiseen urheilijaan osoittivat naisurheilijan toiseutta suhteessa miesurheilijanormiin.

Kaiken kaikkiaan nais- ja miesurheilijat representoituivat toisaalta vahvasti naisina ja miehinä, toisaalta myös urheilijoina. Näyttää siltä, että urheilun maskuliinisen luonteen vuoksi naisurheilijoiden naiseutta haluttiin korostaa esimerkiksi painottamalla, ettei naisurheilija ole ulkonäöltään liian miesmäisen. Vaarana on kuitenkin se, että naisurheilijan liiallinen feminiinisyyden korostaminen etäännyttää naisurheilijaa urheilijan normista. Ratkaisuna ongelmaan olisi mielestäni ensinnäkin se, että hyväksyttäisiin monenlaiset feminiinisyydet ja maskuliinisuudet. Lisäksi täytyisi muuttaa sitä ajatusta, että nainen ei voi olla hyvä urheilija. Ongelmana eivät missään tapauksessa ole pelkästään toimittajien sananvalinnat, sillä naisten urheilun toiseutus on paljon monitahoisempi ilmiö. Joka tapauksessa on syytä analysoida ja havainnoida kriittisesti kieltä, koska kielenkäytön ja yhteiskunnan arvojen suhde on dialoginen.

En ole voinut analysoida kaikkia haluamiani asioita artikkeleista, koska muuten tutkimuksestani olisi tullut liian laaja. Esimerkiksi urheilijan iän kuvailun ja urheilusuoritusta kuvailevien verbien, kuten *viskaisu*, analysointi olisi antanut oman täydentävän lisänsä tutkimukseeni. Tutkittavien piirteiden rajausta täytyi kuitenkin tehdä, ja uskon onnistuneeni siinä hyvin. Ensinnäkin riittävän laajan kokonaiskuvan kannalta on tärkeää, että otin analyysiini mukaan niin monia seikkoja. Representointia ei voi analysoida ainoastaan muutamia piirteitä tarkastelemalla. Toisaalta se, että en ryhtynyt analysoimaan kaikkia mahdollisia representointitapoja artikkeleista, mahdollisti syvemmän ja yksityiskohtaisemman pohdinnan. Lisäksi pyrin analysoimaan avoimesti ja tasapuolisesti nais- ja miesurheilijoiden representointia. Jos olisin tarkastellut pelkästään naisurheilijan representatiota, olisi tulos varmasti ollut varsin toisenlainen.

Tutkimukseni asettaa haasteita jatkotutkimuksille. Olisi syytä analysoida urheilijan representointia paitsi sukupuolen myös kansallisuuden ja etnisyyden näkökulmasta. Näyttäisi nimittäin mahdolliselta, että representointitapoihin vaikuttaa myös urheilijan etninen tausta. Vaikka itse pohdin merkitysten ja tulkintojen muodostumista yleisellä tasolla, olisi lisäksi tärkeää saada konkreettisempaa tietoa sanomalehtien lukijoiden suhtautumisesta toimittajien sananvalintoihin vaikkapa kyselylomakkeita käyttämällä.

LÄHTEET

Aineslähteet

Helsingin Sanomien (= HS) toimitetut urheiluartikkelit ajalta 13.–30.9.2004.

Elektroniset lähteet

Helsingin Sanomien mediatiedot =

<<http://medianetti.helsinginsanomat.fi/mediatiedot/1101979116499>> [luettu 23.11.2005].

Helsingin Sanomien osastojen lukijatutkimus 2005 =

<http://medianetti.helsinginsanomat.fi/tiedosto/adobe/1101979437085/teemasivut_miehet.pdf> [luettu 23.11.2005].

Kansainvälinen Olympiakomitea =

<www.olympic.org/uk/organisation/commissions/women/full_story_uk.asp?id=1017> [luettu 23.11.2005].

VALTARI, MAARIT 2005 = Ulkonäön merkitys, elämän tavoitteet ja niiden yhteydet kulutukseen. – Terhi-Anna Wilska (toim.) Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005 s. 82–97. Helsinki: Opetusministeriö.

<<http://www.minedu.fi/nuora/julkaisut/Baro2005.pdf>> [luettu 23.11.2005].

Kirjallisuus

BEARD, ADRIAN 1998: The language of sport. The intertext series. Lontoo: Routledge.

BRYSON, LOIS 1990: Challenges to male hegemony in sport. – Michael A. Messner – Donald F. Sabo (toim.), Sport, men, and the gender order. Critical feminist perspectives s. 173–184. Champaign: Human Kinetics Books.

BUTLER, JUDITH 1990: Gender trouble. Feminism and the subversion of identity. New York: Routledge.

CAMERON, DEBORAH 1996: Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus. Suomentanut Riitta Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino.

CHARPENTIER, SARI 2001: Sukupuoliusko. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 69. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

COLLIN, HELENA – VUORI, SANNA 1999: Naiset television urheilu-uutisissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos.

CONNEL, R. W. 1990: An iron man: The body and some contradictions of hegemonic masculinity. – Michael A. Messner – Donald F. Sabo (toim.), Sport, men, and the gender order. Critical feminist perspectives s. 83–95. Champaign: Human Kinetics Books.

DUNCAN, MARGARET – MESSNER, MICHAEL A. 1998: The media image of sport and gender. – Lawrence A. Wenner (toim.), Mediasport s. 170–185. Lontoo: Routledge.

DUNCAN, MARGARET – MESSNER, MICHAEL A. – WILLIAMS, LINDA – JENSEN, KERRY 1994 [1990]: Gender stereotyping in televised sports. – Susan Birrell – Cheryl L. Cole (toim.), Women, sport and culture s. 249–272. Champaign: Human Kinetics Books.

EASTMAN, SUSAN TYLER – BILLINGS ANDREW C. 1999: Gender parity in the Olympics. Hying women athletes, favoring men athletes. – Journal of sport & social issues. Vol. 23:2 s. 140–170.

——— 2000: Sportscasting and sports reporting. The power of gender bias. – Journal of sport & social issues. Vol. 24:2 s. 192–213.

ENGELBERG, MILA 1995: Äidin vai isän mieli? – Naisten ääni 2/1995 s. 18–19.

——— 1998: Sukupuolistuneet ammattinimikkeet. – Virittäjä 102 s. 74–92.

FAIRCLOUGH, NORMAN – WODAK, R. 1997: Critical discourse analysis. – T. A. van Dijk (toim.), Discourse as social interaction. Discourse studies 2. A multidisciplinary introduction. s. 258–284. Lontoo: Sage.

FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: Discourse and social change. Cambridge: Polity Press.

——— 2003: Analysing discourse. Textual analysis for social research. Oxon: Routledge.

FOWLER, ROGER 1991: Language in the news. Discourse and ideology in the press. Lontoo: Routledge.

HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.

- HAKULINEN, TIMO 1996: Keskustelu kilpaurheilun sopivuudesta naisille kävi kiivaana 1920-luvun lopulla. – Arto Nevala (toim.), Olympialaiset ja naisliikunta – satavuotiaat s. 11–18. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1996. Helsinki: Suomen Urheiluhistoriallinen Seura.
- HARGREAVES, JENNIFER 1994: *Sporting females. Critical issues in the history and sociology of women's sports*. Lontoo: Routledge.
- HARRIS, JOHN – CLAYTON, BEN 2002: *Feminity, masculinity, physicality and the english tabloid press. The case of Anna Kournikova*. – *International review for the sociology of sport*. Vol. 37:3–4 s. 397–413.
- HEIKKINEN, VESA 1999: Ideologinen merkitys. SKST 728.
- HEINILÄ, KALEVI 2000: Millainen rooli urheilujournalismilla on yhteiskunnassa? – Mari Miettinen (toim.), *Haasteena huomisen hyvinvointi – Miten liikunta lisää mahdollisuuksia?* s. 273–284. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori (LIKES).
- HÄKKINEN, KAISA 1990: Mistä sanat tulevat. Suomalaista etymologiaa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. TL 117.
- HÄMÄLÄINEN, KARO 2004: *Ateenasta Ateenaan. Nykyaikaiset olympialaiset kesäakisat*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- IKOLA, OSMO 1990a: *Lautamies vai lautahenkilö?* – *Kielen elämää ja käyttöä* s. 16–18. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- 1990b: *Sankaritar ja naissankari*. – *Kielen elämää ja käyttöä* s. 19–21. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- International review for the sociology of sport. Lontoo: Sage.
- JAATINEN, JAANA 1988: *Miehen puhetta ja akkojen löpinöitä. Eräiden sävyjen ilmaisemisesta kielessä*. – Lea Laitinen (toim.), *Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä* s. 51–55. Helsinki: Yliopistopaino.
- JANSEN, SUE CURRY – SABO, CON 1994: *The sport/war metaphor: Hegemonic masculinity, the Persian Gulf war, and the new world order* – *Sociology of sport journal*. Vol. 11 s. 1–17.
- JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI 1993: *Valtasuhteiden analysoiminen* – Arja Jokinen – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* s. 75–108. Tampere: Vastapaino.
- JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI – SUONINEN, EERO 1993: *Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet* – Arja Jokinen – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (toim.), *Diskurssi-analyysin aakkoset* s. 17–47. Tampere: Vastapaino.
- JOKINEN, ARTO 2003: *Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen*. – Arto Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuden rakentuminen populaarikulttuureissa* s. 7–31. Tampere: Yliopistopaino.
- JONES, RAY – MURRELL, AUDREY J. – JACKSON, JENNIFER 1999: *Pretty versus powerful in the sports pages. Print media coverage of U.S. women's Olympic gold medal winning teams*. – *Journal of sport & social issues*. Vol. 23:2 s. 183–192.
- Journal of sport & social issues. Lontoo: Sage Publications.
- JUNTIKKA, KATJA 1999: *Nais- ja mieskuva sanomalehtien urheilusivuilla*. Pro gradu -tutkielma. Vaasa: Vaasan yliopiston viestintätieteiden laitos.
- JÄRVINEN, HENRY 1994: *Liikunnan ja urheilun joukkotiedotus*. – Mari Miettinen (toim.), *Haasteena huomisen hyvinvointi – Miten liikunta lisää mahdollisuuksia?* s. 121–135. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori, LIKES.
- JÄRVIRANTA, KIRSI 1999: *Urheilijaan viittaavista ilmauksista ja niiden semanttisista rooleista Atlantan olympialaisten uutisoinnissa Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1996a: *Johdanto* – Jyrki Kalliokoski (toim.), *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä* s. 8–36. Kieli 9. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja.
- 1996b: *Kieli, tunteet ja ideologia uutisteksteissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen*. – Jyrki Kalliokoski (toim.), *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä* s. 37–97. Kieli 9. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja.
- KANE, MARY JO – GREENDORFER, SUSAN L. 1994: *The media's role in accomodating and resisting stereotyped images of women in sport*. – Pamela J. Creedon (toim.), *Women, media and sport – Challenging gender values* s. 28–44. Thousand Oaks: Sage Publications.
- KANE, MARY JO 1995: *Resistance/transformation of the oppositional binary: exposing sport as a continuum*. *Journal of sport & social issues*. Toukokuu 1995 s. 191–218.
- KARI, KAARINA 1933: *Urheilulääketieteellisiä näkökohtia*. – *Naisen urheilukirja* s. 11–33. Suomen naisten liikuntakasvatusliiton julkaisuja XXI. Helsinki: WSOY.

- KARPPINEN, KAISA 2001: Sanomalehtikielen *mies-*, *nainen-*, *poika-*, *tyttö-* ja *tytär-*sanojen käytön kvantitatiivis-kvalitatiivista tarkastelua. Suomen kielen lisensiaatintutkimus. Oulu: Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- KATAJA, MARKKU: Naisen kielellinen leimaaminen ja urheiluselostusten seksistinen kielenkäyttö. – Liikunta ja tiede (6) 1985 s. 284–288.
- KESTI, MINNA 1999: Uutiskynnys on naisille korkea. Tutkielma Helsingin Sanomien naiskuvista ja seksistisistä piirteistä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos.
- Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KNOPPERS, ANNELIES – ELLING, AGNES 2001: Organizing masculinities and feminities: the gendered sporting body. – Johan Steenbergen – Paul De Knop – Agnes Elling (toim.), Values and norms in sport. Critical reflections on the position and meanings of sport in society s. 171–194. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- KOIVULA, NATHALIE 1999: Gender stereotyping in televised media sport coverage. – Gender in sport. Study III. Tukholma: Tukholman yliopiston psykologian laitos.
- KOIVUNEN, ANU 1996: Sorto. – Anu Koivunen – Marianne Liljeström (toim.), Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen s. 35–75. Tampere: Vastapaino.
- KOLJONEN, KARI 2000: Asiamiesten selostuksista ammattilaisten analyysiin: Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973–1998. Tampere: Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 95/2000.
- KOVANEN, PENTTI 1978: Sanomalehtien urheilukielen leksikaalisia ja fraseologisia erityispiirteitä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- KRANE, VIKKI – PRECILLA Y. L. CHOI – SHANNON M. BAIRD – CHRISTINE M. AIMAR – KERRIE J. KAUER 2004: Living the paradox: Female athletes negotiate femininity and muscularity. – Sex Roles. Vol. 50:5/6 s. 315–329.
- LAINEN, LEENA 1996: Kuinka ylittää rajat? Naiset Pohjoismaiden urheilujärjestöissä. – Arto Nevala (toim.), Olympialaiset ja naisliikunta – satavuotiaat s. 39–52. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1996. Helsinki: Suomen Urheiluhistoriallinen Seura.
- 2004: Naisten urheilun reunaehdoista – kokemuksia yleisurheilusta ja hiihdosta 1940-luvulle. – Kallervo Ilmanen (toim.), Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta s. 117–153. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 3/2004.
- LAUNONEN, JARI 1996: Antwerpenistä Berliiniin: Olympiakisat suomalaisessa urheilutietoisuudessa 1920–1936. – Arto Nevala (toim.), Olympialaiset ja naisliikunta – satavuotiaat s. 71–80. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1996. Helsinki: Suomen Urheiluhistoriallinen Seura.
- LEHTINEN, TIINA-LIISA 2003: *Mies*-loppuiset yhdyssanat Helsingin Sanomissa 13.1.–19.1.2003. Proseminaaritutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- LEHTONEN, MIKKO 1995: Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Vastapaino.
- 1996: Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- LINDSEY, LINDA L. 1990: Gender roles. A sociological perspective. New Jersey: Prentice Hall.
- LINES, GILL 2002: The sports star in the media: the gendered construction and youthful consumption of sports personalities. – John Sugden – Alan Tomlinson (toim.), Power games. A critical sociology of sport. s. 196–215. Lontoo: Routledge.
- LORBER, JUDITH 1994: Paradoxes of gender. New Haven: Yale University Press.
- LUTZ, CATHERINE A. 1996: Engendered emotion: Gender, power and the rhetoric of emotional control in American discourse. – Rom Harré – W. Gerrod Parrott (toim.), The emotions. Social, cultural and biological dimensions s. 151–170. Lontoo: Sage Publications.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 2000 Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. – Kari Sajavaara – Arja Piirainen-Marsh (toim.), Kieli, diskurssi & yhteisö s. 133–160. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- MANTILA, HARRI 1998: *Jätkät ja jässikät, don juanit ja gentlemannit* eli Perussanakirjan mieskuva. – Vesa Heikkinen – Harri Mantila – Markku Varis (toim.), Tuppuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista s. 15–31. TL 154.
- MESSNER, MICHAEL ALAN 1985: Masculinity and sports: An exploration of the changing meaning of male identity in the lifecourse of the athlete. Väitöskirja. Kalifornia: Kalifornian yliopiston sosiologian laitos.
- MILLER, TOBY 1998: Commodifying the male body, problematizing "hegemonic masculinity"? – Journal of sport & social issues. Vol. 22:4 s. 431–446.
- Naisten ääni. Helsinki : Naisten kulttuuriyhdistys.

- NAULA, TIINA 1994: ”Nopeuden ja kauneuden symbioosi” – Urheilujournalismin naiskuva kolmessa suomalaisessa sanomalehdessä, tutkimuskohteena yleisurheilun MM-kilpailut 1993. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos
- NIHTINEN, MARITA 1986: Women’s sport reporting in Britain and Finland. A contrastive study of the Observer and Helsingin Sanomat. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston englannin kielen laitos.
- PFISTER, GERTRUD – ILSE HARTMANN-TEWS 2003: Women and sport in comparative and international perspectives. Issues, aims and theoretical approaches. – Ilse Hartmann-Tews – Gertrud Pfister (toim.), Sport and women. Social issues in international perspective s. 1–14. International society for comparative physical education and sport. Lontoo: Routledge.
- PIETIKÄINEN, SARI 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Kari Sajavaara – Arja Piirainen-Marsh (toim.), Kieli, diskurssi & yhteisö s. 191–217. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- PIHKALA, TAHKO 1933: Eri urheilusta naisen liikuntatarpeen tyydyttäjinä. – Naisen urheilukirja s. 33–39. Suomen naisten liikuntakasvatusliiton julkaisuja XXI. Helsinki: WSOY.
- PIRINEN, RIITTA 1993: Hymyn takana piilee voimainen. Naisurheilijahahmojen representoimat naiset naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos.
- 1997: Catching up with men? Finnish newspaper coverage of women’s entry into traditionally male sports. – International review for the sociology of sport. Vol. 32:3 s. 239–249.
- 1998a: Liikkuva nainen ja jähmeä mies. Sukupuolen rakentuminen painonnostosta ja naisten kympeistä kertovissa artikkeleissa. Naistutkimus 2/1998 s. 16–31.
- 1998b: Sukupuoli ja mediaurheilu – Anssi Halmesvirta – Heikki Roiko-Jokela (toim.), Urheilu, historia ja julkisuus s. 25–35. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1998. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- 2001: Naisuus nyrkkeilyhansikkaassa. – Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki – Riitta Pirinen (toim.) Nainen/naisuus/naisellisuus s. 142–156. Tampere: Tampere University Press.
- PRINGLE, RICHARD 2005: Masculinities, sport, and power. A critical comparison of Gramscian and Foucauldian inspired theoretical tools. – Journal of sport & social issues. Vol. 29:3 s. 256–278.
- PS = Suomen kielen perussanakirja 1–3, 1990–1994. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: VAPK-kustannus.
- PÄNKÄLÄINEN SEPPO 1998a: Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan. – Anssi Halmesvirta – Heikki Roiko-Jokela (toim.), Urheilu, historia ja julkisuus s. 45–54. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1998. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- 1998b: Suomalainen urheilujournalismi. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XV. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- RASK, ESA 1995: Savon Sanomien urheiluosaston kuvailmaukset vuosina 1952 ja 1994. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- RAUTALA, HELENA 1988: Jumala siunatkoon sikiötäni kuitenkin! Havaintoja suomen kielen piilogenuksesta. – Lea Laitinen (toim.), Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä s. 32–40. Helsinki: Yliopistopaino.
- ROWE, DAVID 1998: Play up. Rethinking power and resistance in sport. – Journal of sport & social issues, Vol. 22:3 s. 241–251.
- SEGAL, LYNNE 1993: Changing men: Masculinities in context. – Theory and society. Vol. 22:5 s. 625–641. Sex Roles. New York: Plenum Publishing Corporation.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sociology of sport journal. Champaign: Human Kinetics Publishers.
- SUPINEN VEERA 2005: Hurmaava neiti, tomera poika. – Helsingin Sanomien Nyt-liite 28.1.2005 s. 55.
- TAINIO, LIISA 2001: Puhuvan naisen paikka. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä. SKST 854.
- TAMBURRINI, CLAUDIO M. 2000: Sports, facism and the market. – Torbjörn Tännsjö – Claudio Tamburrini (toim.), Values in sport. Elitism, nationalism, gender equality and the scientific manufacture of winners s. 24–38. Lontoo: E & FN Spon. Taylor & Francis Group.
- Theory and society. Amsterdam: Kluwer Academic Publishers.
- TIIHONEN, ARTO 1994: Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet. – Jorma Sipilä – Arto Tiihonen (toim.), Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan s. 229–251. Tampere: Vastapaino.
- 2002: Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: Oikeita miehiä – ja urheilijoita? Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikunnan ja kansanterveyslaitoksen julkaisuja 134, LIKES.

- TIILILÄ, ULLA 1994: Kielenhuolto ja kielellinen seksismi. Pitäisikö puhemiehestä tehdä lautamies? – Kielikello 2/1994 s.16–19.
- TIITTULA, LIISA 1989: Sanomalehtikielellä vaikuttamisen keinoista. – Kielikello 2/1989 s. 3–12.
- TL = Tietolipas. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TUCHMAN, GAYE 1978: Introduction: The symbolic annihilation of women by the mass media. – Gaye Tuchman – Arlene Kaplan Daniels – James Benét (toim.), *Hearth and home. Images of women in the mass media* s. 3–38. New York: Oxford University Press.
- TUGGLE, C. A. – OWEN, A. 1999: A descriptive analysis of NBC's coverage of the centennial Olympics: The "game of the women"? – *Journal of sport & social issues*. Vol. 23:2 s. 171–182.
- TUOMINEN, RAIJA 1989: Hanna-Kaisan pehmeä naisellinen panos. Onko suomalaisessa lehtikielessä seksismiä? Pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- VAINIO, NIKLAS 2003: Veikka ja vuoren arvoitus. Veikka Gustaffsonin maskuliinisuus ja luontosuhde. – Arto Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta*. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa s. 63–88. Tampere: Yliopistopaino.
- Virittäjä. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- WENSING, EMMA H. – BRUCE TONI 2003: Bending the rules. Media Representations of gender during an international sporting event. – *International review for the sociology of sport*. Vol. 38:4 s. 387–396.

Puhelinhaastattelu

- PUSA, ARI 5.10.2005 = Helsingin Sanomien urheiluosaston esimiehen Ari Pusan puhelinhaastattelu 5.10.2005.

LIITE 1

Artikkeli Jelena Isinbajevasta (26.8.2004 B2 / N)

NAISTEN SEIVÄSHYPPY

Kaunotarten kamppailu

► Isinbajeva huipensi seiväsdraaman Ateenan ensimmäiseen ME:hen

Reetta Meriläinen
HELSINKI 26.8.2004

ATEENA. Kaikki mahdolliset superlatiiviset tulivat mieleen naisten seiväskilpailussa. Se oli unohtumaton draama. Lopulta kilpailu oli kahden naisen, Jelena Isinbajevan, 22 ja Svetlana Feofanovan, 24, taistelu ja henkinen kaksoiskamppailu.

Taistelu päättyi Isinbajevan voittoon ja Ateenan yleisurheilun ensimmäiseen maailmanennätykseen 491.

Feofanova jäi hopealle ja Puolan Anna Rogowska pronssille.

Jännittävä seiväs-taisto

Isinbajeva voitti karsinnat ja selviytyi finaaliin. Feofanova selviytyi karsinnat ja selviytyi finaaliin. Feofanova selviytyi karsinnat ja selviytyi finaaliin.

Loppuhuipennuksen aserema oli harkkainen. Naisilla on paljon yhteistä. Molemmat ovat teholliset maailmanennätyksiä, molemmat ovat entisiä olympiavoittajia ja molemmat ovat venäläisiä ja vaikka tämä ei kuulu vakavampaiseen kirjoitukseen, molemmat ovat kauniita.

Trojakin on Isinbajeva on tumma ja ulospäin suuntautunut, Feofanova on vaalea ja sulkeutuneempi. Myös naisten kauneus on erilaisa. Isinbajevan kauneus on siteilevä ja meikattua. Feofanovan kauneus on haurasta ja kirkkaimpaa.

Tilanteet ja tunteet vaihtuivat kilpailussa riehuvan Isinbajeva säikkyä itseä ja katsojien pudottamalla 490:stä. Feofanova oli todella varovainen. Tuossa vaiheessa Isinbajevalla oli mahdollisuus jäädä karsissa pronssille, sillä Rogowskakin oli jo selvittänyt korkeuden. Isinbajevan paras oli tuossa vaiheessa 465.

Rogowska putosi pois 475:stä. Tuo korkeus oli ollut koko kisan läsnäolijille sekä Feofanovalle että Isinbajevalle. Kilpailujännitys kuitenkin vaikutti. Feofanova pudotti ensi yrityksellä, samoin Isinbajeva.

Tässä vaiheessa tilanne oli niin kähkeä, että Isinbajevan valmentaja Jevgeni Trofimov väitti kirkkaasti katsomosta suojailleen.

Koska Feofanova selviytyi 475:n toisellaan, Isinbajevan oli jätettävä jatko yritykset seuraavaan korkeuteen, 480:een. Hän yritti näin huolellisesti. Kisan alote siirtyi Isinbajevalle. Sen

Jelena Isinbajeva pääsi nimen valloilleen ylittämään maailmanennätykorokuden 491. Kilpailun jälkeen Isinbajeva kertoi ylittäneensä harjoituksissa viisi metriä.

jälkeen edesittikin hänen tunteensa.

Feofanova menetti otteensa ja toteuttamiseksi 480:stä. Kilpailu mahtui Isinbajevan näytökselle.

Sillä Feofanova seurasi valmistamattoman näköisenä penkiltä. Koneella ei vielä nähty riehakasta onnittelehalusta,

mutaman sanan ja hymyn vaihto serkköön.

Huhutaan, etteivät naiset elävat mahdu samaan hissiin. Isinbajeva kiersi kysymyksen toteamalla, etteivät he juurikaan seurustele, koska hän itse asuu Volgogradissa ja Feofanova Moskovassa.

"Meillä on semminkin hetki mui -suhde."

Svetlana Feofanova miettleksään jättäytään hopealle.

Kun kilpailu oli ohi ja Venäjän lippu saatu Medoconki Isinbajevan hartioille, kaverit itkivät ja nauttoivat yhtä aikaa olympiavoiton ON:in äästä.

Kahden pudotuksen jälkeen oli todella ommaton. En halua vaikuttaa pöyhöksi, mutta olen totunut pronssiloisiin vaan-voitamaan", ilosta kuhliva Isinbajeva kertoi. "Hoin itselleni, että olet suosikki, olet suosikki. Ajattelin, kuinka paljon niin satonnut päätökseni Ateenaan."

Voikka Isinbajevan lisäksi kuohui, hän myös säilyi voikon harkintansa. Ei ME-maikkaa mahin työdeksi, eikä viides metrin ylitystä yleiseen mieliksi. Hän on kuin maastossa Sergei Bubka. Maailmanennätyksen tehdään sentti kerrallaan. Se on viisasta taloudenhoitoa, koska ennätyksellisuus maksetaan yhdessä sentistä silmiä kuin kymmenestäkin. Turha tyhjensä pajatsoo yhdellä kerralla.

Bubka seurasi katsomassa kilpailua. Oltiin ollut hureita tunteita, mitä hänen pöyhönsä liikkui. Hänkin on heittänyt, että naisten seiväshyppy on urheilua vasta, kun viisi metriä on ylittetty. Varsin pian siis.

Isinbajevalle voi ennustaa hubkamaista tulevaisuutta. Hän on siteilevä tihni. Hän on yleisösuosikki. Hän on sponsoreiden unelma. Kaiken lisäksi hän on - ainakin vielä - pääanturusten, heittäminen nauri nainen.

LIITE 2

Artikkeli Osleidys Menendezistä (29.8.2004 B2 / M)

NAISTEN KEIHÄÄNHEITTO

Menendezin valtakausi voi kestää kauan

► Taina Kolkkala tyytyväinen
10. tilaansa naisten keihäsfinalissa

Jarmo Färdig
HELSINKIIN SAPOKAT

ATEENA Osleidys Menendez oli myöhään perjantai-iltana käsittämättömän ylivoimainen naisten keihäänheiton finaalis-
sa.

Kuubalainen voimapesä löi toiseksi tulleen Saksan Steffi Neriuksen peräti 5,71 metrillä. Ero on järkyttävän iso.

Havannalainen tekniikkatai-
turi oli lajissaan omalla kym-
menmetriluvullaan. Kun muut
tuskailivat 65 metrin kanssa,
Menendez paikkasi ensimmäi-
sellaan 71,53, mikä on vaivaisen
sentin vähemmän kuin hänen
kolme vuotta sitten Kreikassa
heitämänsä ME.

Kamppailu kultamitalista
päättyi lähes silmänräpäykses-
sä.

"Fiilis on todella hyvä, kun
olen huippukunnon kauden
tärkeimmässä kilpailussa. Olen
harjoitellut viimeisen vuoden
kovaa ja systemaattisesti, joten

70 metrin ylitys ei ollut yllä-
tys", Menendez toteaa.

Hän paransi kauden paras-
taan peräti 5,30 metriä. Norja-
laisen Trine Hattestadin
olympiennätys Sydneystä oli
ennen perjantaita 68,93 metriä.

"Keskityin vain voittamaan.
En ajatellut sekuntiaakaan ylei-
sää tai kilpakumppaneitani."

"Jahtasin myös ME:tä, mutta
sitä voi yrittää joka kisassa.
Olympiakulta on tarjolla vain
joka neljäs vuosi."

Kaikien kukkuraksi Menen-
dez oli keihään finalisteista
nuorin, vain 24-vuotias. To-
dennäköisesti hän kehittyy
vielä vuosia, eikä kunnan haas-
tajan ole edes horisontissa.

Menendez on 179-senttinen
ja painaa 80 kiloa.

Hänen jäntevä vartensa
tuottaa rutiinista lajivoimaa, ei-
kä heittotekniikassakaan ole
moitteita sijaa.

Menendezille voi pöytä-
loistavaa jatkoa urallaan. Aika
näyttää, onko hänestä naispuo-
liseksi Jan Zeleznyksi kei-

Osleidys Menendez ratkasi naisten keihäänheiton ensimmäisellä kiskaisullaan. Heitto kantoi 71,53 eli senttiä vaille ME:n.

häänheiton-eläväksi legendaksi.
Kuubalainen vei MM-tittelin
2001.

Viime kesänä hän jäi Parii-
sissa viidenneksi. Syynä oli ra-
pakunto.

"Menendez painii aivan eri

sarjassa kuin me muut", sanoi
finaalissa 10:nneksi sijoittunut
Taina Kolkkala (60,72).

Porilaispoliisi oli tyytyväi-
nen kokonaissuorituksiensa.
Kolkkala jäi kauden parhaas-
taan vain 74 senttiä.

HANNES HEIKURÄ / IIS

LIITE 3

Artikkeli Roman Sebrlestä (26.8.2004 B2 / N)

KYMMENOTTELU

Sebrle on nyt virallisesti paras

Reetta Meriläinen
HELSINKIN SANOMAT

ATEENA. Roman Sebrle, 29, on nyt virallisestikin maailman kymmenottelun ykkönen. Tahokki itse on ollut jo pidempään sitä mieltä.

Virallinen vahvistus näkemykselle tuli tiistai-iltana, kun tšekki voitti olympiakultaa huippupisteillä 8 893. Ei ihme, että miehinen mies oli yhtä hymyä kisan jälkeen.

MIE-mies Sebrle oli suursuosikki. Hän kävi tiukkaa kamppailua kahta 23-vuotiasta, Kazakstanin **Dmitri Karpovia** ja USA:n **Bryan Clayta**, vastaan.

Seiväshyppyn (kahdeksas laji) jälkeen Karpov oli vielä johdossa, vaikka saikin seipästä 120 pistettä vähemmän kuin Sebrle.

Tšekki on ja oli Karpovia parempi keihäänheittäjä, samoin Clay. Ottelu ratkesi keihäänheittoon. Sebrlen olisi pitänyt keskeyttää tai sammua pahasti 1 500 metrillä pudotukseen kirjasta.

Olympiavoitto oli Sebrlin ensimmäinen arvokisavoitto, hopeaa tuli sekä Sydneyssä että

Partisin MM-kisoista.

"Tajuun, mitä tapahtui, vasta myöhemmin", onnellinen Sebrle kertoi. Vuosien ja kuu-kausien kultaprojekti onnistui vakuuttavasti.

Kahden päivän hinkinen urakka oli ohi. Sebrlen tulevaisuudensuunnitelma oli selvä: "Aion mennä syömään kaikkea urheilijalle sopimatonta."

Sydneyssä Roman Sebrlestä tuli raivoisa Roland. Hän hävisi kultamitalin 35 pisteellä. Viiron **Erki Nool** voitti saatuaan ylimääräisen yrityksen kiekonheitossa. Sebrle protestoi hurjasti, mutta päätös pysyi.

Nyt tšekki otti revanssin. Nool sijoittui kahdeksanneksi kelpo pisteillä (8 235). Noolille, 34, kisat olivat viimeiset olympiakisat. Hän on edelleen virolaisten kanssasuosikki. Suosto ei kuitenkaan ihan riittänyt EU-parlamenttiin pääsyyn.

Nool oli Isänmaan liiton kakkosehdokas ja sai 3 044 ääntä. Siinä kisassa äänet riittivät 24. sijaan, kun kuusi valittiin.

Suomen **Jaakko Ojanemi**, 23, otteli ehjän ottelun ja keräsi 8 006 pistettä. Pisteillä lrtosi 16. sija.

Ojanemi otteli edellisen arvokisaottelunsa Münchenin EM-kisoissa 2002. Hän sijoittui silloin viidenneksi. Nivusvamma aiheutti hänelle kahden vuoden ottelutauon. Kilpailujen vähyys tuntui teknikkalajeissa, mutta mies itse oli tyytyväinen kerättyään "sillä harjoittelutaustalla yli 8 000 pistettä".

Roman Sebrle

LIITE 4

Artikkeli Hicham el-Guerrouj`sta (26.8.2004 B2 / M)

MIESTEN 1 500 METRIÄ

El-Guerrouj sai vihdoinkin myös olympiavoiton

Jarmo Färdig
HELSINGIN SANOMAT

ATEENA. Miesten 1 500 metrin olympiafinaali päättyi jälleen Hicham el-Guerrouj`n kyyneleihin. Sydneyssä hän pillitti jäätyään yllättäen hopealle. Ateenassa hän vullotti onnesta, kun unelma olympiavoitosta vihdoinkin toteutui.

Finaali oli huikea trilleri. El-Guerrouj kyllästyi 800 metrin jälkeen lönnköttelyyn ja päästeli lopun täysillä. Kenian Bernard Lagat tuli maalisuoralla marokkolaisen rinnalle ja hitusen ohikin, mutta el-Guerrouj ei antanut periksi.

El-Guerrouj katsahti maalin jälkeen valotaululle, näki voitaneensa, kaatui radalle ja alkoi pyyhkiä kyyneleitä silmistään. Hän suuteli rataa ja kiitteli Allahia.

El-Guerrouj`n voittoaika oli 3:34,18. Lagat jäi 12 sadasosasekuntia. Pronssin otti Portugalin Rui Silva, 3:34,68.

El-Guerrouj, jos kuka, on olympiavoittonsa ansainnut. Sen myöntävät kaikki – jopa Lagatkin.

"Olen todella onnellinen el-Guerrouj`n puolesta. Hänen komealta uraltaan puuttui enää olympiavoitto, jonka hän ehdottomasti ansaitsi."

Lagat kertoi, että hänellä oli pelissä 100 prosenttia voimistaan ja taidoistaan. Hän kertoi myös syyn, miksi marokkolainen voitti. "El-Guerrouj`lla oli pelissä 101 prosenttia."

El-Guerrouj oli yhtä aurin-gonpaistetta Ateenan tummassa ja lämpimässä yössä. Hän kiitteli kaikki Allahista, Marokon kuninkaasta ja vaimostaan lähtien.

"Vihdoinkin tämä on totta", el-Guerrouj huokaisi.

"Neljä vuotta sitten itkin surunkyyneleitä, nyt on ilon vuoro. Olo on kuin viisivuotiaalla pikkupojalla."

"Sydneyssä hävisin loppukierroksella olympiakullan. Nyt päätin, että se ei toistu, ja löysin voimia lopulliseen puristukseen."

Hän jahtasi mielimatkinsa olympiavoittoa kahdeksan pitkä ja kuluttavaa vuotta. Eurooppalaisen mailin historian

paras juoksija oli suosikki Atlantassa 1996. Siellä hän kaatui kellon kikkattaessa viimeisen kierroksen merkiksi. Sydneyssä hän kärsi kirvelevän tappion loppukierroksella Kenian Noah Ngenylle.

Atlantaan ja Sydneyyn el-Guerrouj lähti ainoana suosikkina. Ateenaan hän tuli altavastaajana.

El-Guerrouj haaveili 15-vuotiaaksi asti jalkapalloilijan urasta, mutta äiti oli eri mieltä.

"Äiti halusi, että harrastan puhtaampaa urheilua kuin jalkapallo on. Hän tapasi läpsäistä minua, kun tuli kotiin likaisena ja vaatteet risana jalkapalloharjoituksista", el-Guerrouj muisteli.

"Jälkeenpäin olen ollut kiitollinen äidilleni. Hänen ansiostaan olen kokenut monia riemunhetkiä ja nähnyt maailmaa."

El-Guerrouj on voittanut urallaan nyt kaiken mahdollisen. Hän aikoo jatkaa Pekingin vuoden 2008 olympialaisiin.

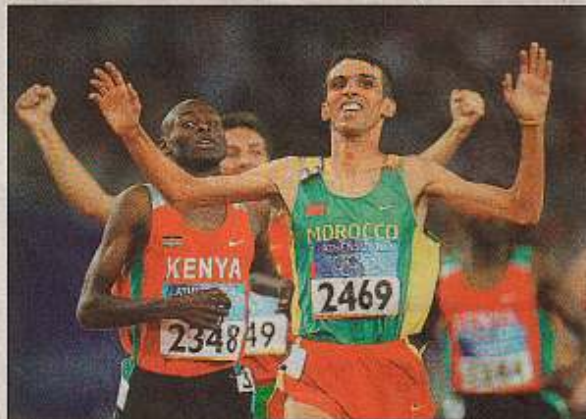
Eilen el-Guerrouj selvitti tiensä 5 000 metrin loppukierrokselle.

ANJA NIEDRINGHAUS / AP

KUKA?

Hicham el-Guerrouj

- ▶ Syntynyt 14. 9. 1974 Berknessa, Marokossa.
- ▶ 176 cm, 63 kg.
- ▶ Naimisissa.
- ▶ Aloitti kilpajuoksun 15-vuotiaana.
- ▶ Juoksi vuosien 1996–2003 välillä 83 kertaa 1 500 metrillä tai maililla häviten vain kolmesti.
- ▶ Juoksi 1 500 metrin ME:n 3:26,00 Roomassa 1998.
- ▶ 1 500 metrin nelinkertainen maailmanmestari ja kaksinkertainen hallimaailmanmestari.

Hicham el-Guerrouj jätti Kenian Bernard Lagatin viime metreillä olkansa taakse.